

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

EX. A
STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1947:29

HANDELSDEPARTEMENTET

VÄLFÄRDS
ANORDNINGAR
FÖR SJÖFOLK
I HAMN

STOCKHOLM

1947

Statens offentliga utredningar 1947

Kronologisk förteckning

1. Kollektiv tvätt. Betänkande med förslag att underlätta hushållens tvättarbete. Hæggsström. xv. 284 s. **S.**
2. Betänkande angående fiskerinäringens efterkrigsproblem samt den prisreglerande verksamheten på fiskets område. Antonsons, Göteborg. 325 s. **Jo.**
3. Elkraftutredningens redogörelse nr 1. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Inledande översikt. Sv. Tryckeri AB. 84 s. **K.**
4. Betänkande med förslag till standardtariffer för detaljdistribution av elektrisk kraft. Hæggsström. 126 s. **K.**
5. 1944 års militärsjukvårdskommittés betänkande. Del 2. Beckman. 170 s. **Fö.**
6. Betänkande med förslag till geofysiskt observatorium i Kiruna m. m. Idun. 64 s. **K.**
7. Betänkande med förslag angående lantmäteripersonalens organisation samt avlöningsförhållanden m. m. Marcus. 182 s. **Jo.**
8. Betänkande med förslag angående fiskets administration m. m. Kihlström. 155 s. **Jo.**
9. Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m. Del 3. Tandläkarinstitutens organisation m. m. Beckman. 166 s. **E.**
10. Betänkande med förslag rörande civilförsvarets organisation m. m. Beckman. 262 s. **S.**
11. 1940 års skolutrednings betänkan och utredningar. 8. Utredning och förslag rörande vissa socialpedagogiska anordningar inom skolväsendet. Idun. 148 s. **E.**
12. Ungdomens fritidsverksamhet. Ungdomsvårdskommittés betänkande del 4. V. Petterson. 392 s. **Ju.**
13. Betänkande med utredning rörande riksräkenskapsverkets organisation. Marcus. 114 s. **Fi.**
14. Handeln med olja. Betänkande med förslag avgivet av oljeutredningen 1945. Hæggsström. 343 s. 4 pl. **Fo.**
15. 1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till löne reglering för övningslärare. Sv. Tryckeri AB. 370 s. **Fi.**
16. Förslag till konvention mellan Sverige, Danmark och Norge om erkännande och verkställighet av domar i brottmål m. m. Norstedt. 24 s. **Ju.**
17. Stöd åt utvecklingshämmad ungdom. Ungdomsvårds-kommitténs betänkande del. 5. V. Petterson. 144 s. **Ju.**
18. Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande. 2. Förslag angående yrkesvägledning och yrkesutbildning för partiellt arbetsföra m. m. Katalog och Tidskriftstryck. 324 s. **S.**
19. Kompetensfördringar för statliga, vissa halvstatliga och kommunala tjänster samt sådana yrken och befattningar, för vilkas utövande kräves av statlig myndighet utfärdad behörighetsförklaring eller legitimation. V. Petterson. 288 s. **S.**
20. Elkraftutredningens redogörelse nr 2:15. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Älvsborgs län. Beckman. 48 s. **K.**
21. Socialvårds-kommitténs betänkande. 15. Utredning och förslag angående särskilda barnbidrag och bidragsförskott m. m. V. Petterson. 114 s. **S.**
22. Betänkande med förslag till ändrad lagstiftning angående handel med skrot, lump och begagnat gods. Sv. Tryckeri AB. 125 s. **H.**
23. 1945 års lönekommitté. 2. Betänkande med förslag till statens allmänna avlöningsreglemente m. m. Marcus. 289 s. **Fi.**
24. Betänkande rörande ett centralt arbetsmarknadsorgan. Norstedt. 220 s. **S.**
25. 1945 års akademikerutredning. Norstedt. 64 s. **E.**
26. Slutbetänkande avgivet av bostadssociala utredningen. Del 2. Saneringen av stadssambhällenas bebyggelse. Organisationen av låne- och bidragsverksamheten för bostadsändamål. Idun. 599 s. **S.**
27. Betänkande med förslag till ändrad ordning beträffande vissa helgdagar. Katalog och Tidskriftstryck. 75 s. **E.**
28. Stuveriverksamheten i svenska hamnar. Hæggsström. 110 s. **H.**
29. Valfärdsanordningar för sjöfolk i hamn. Hæggsström. 118 s. **H.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1947:29
HANDELSDEPARTEMENTET

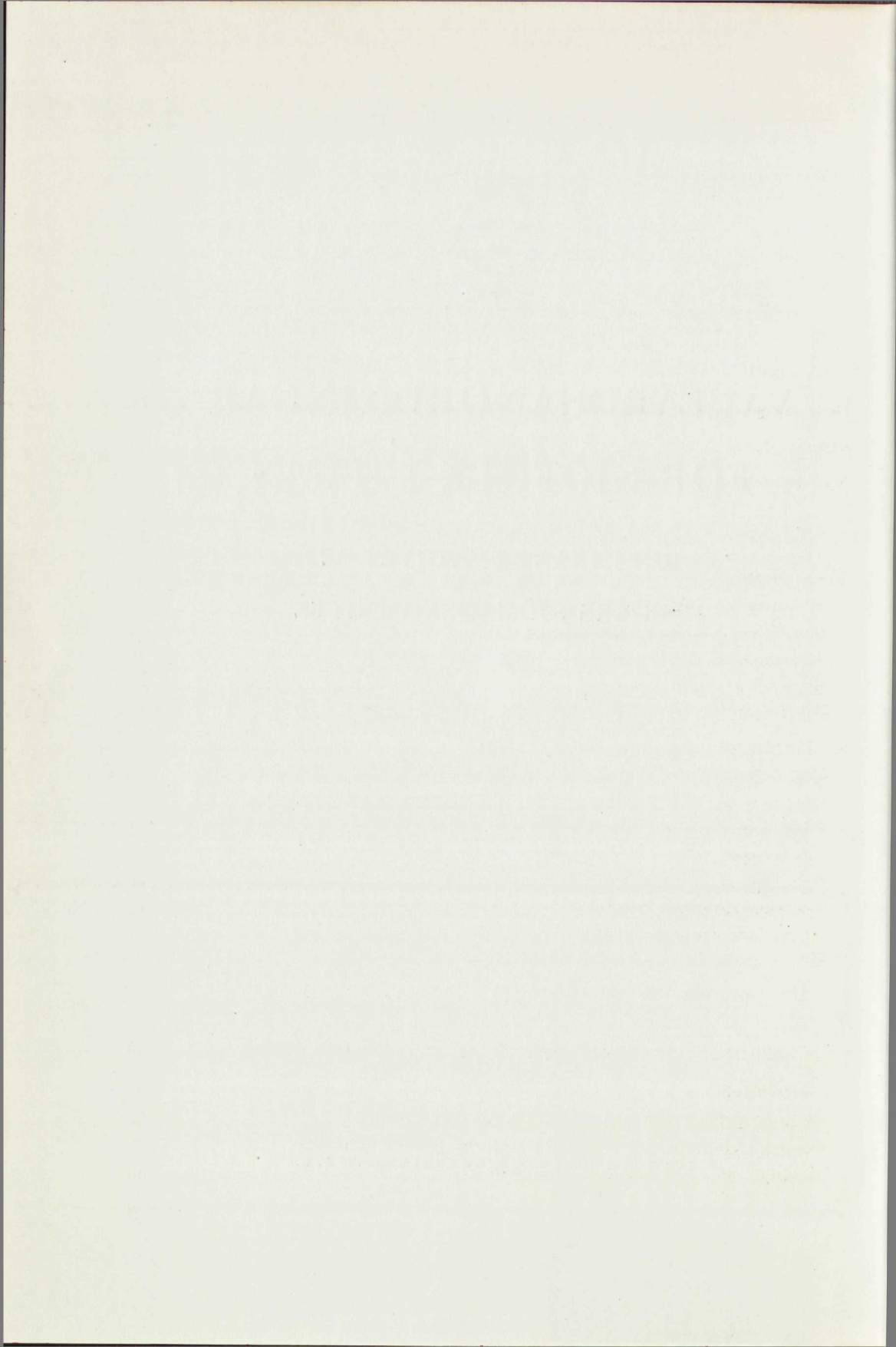
VÄLFÄRDSANORDNINGAR FÖR SJÖFOLK I HAMN

BETÄNKANDE AVGIVET AV
1946 ÅRS SJÖMANSKOMMITTÉ

STOCKHOLM 1947

IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI A. B.

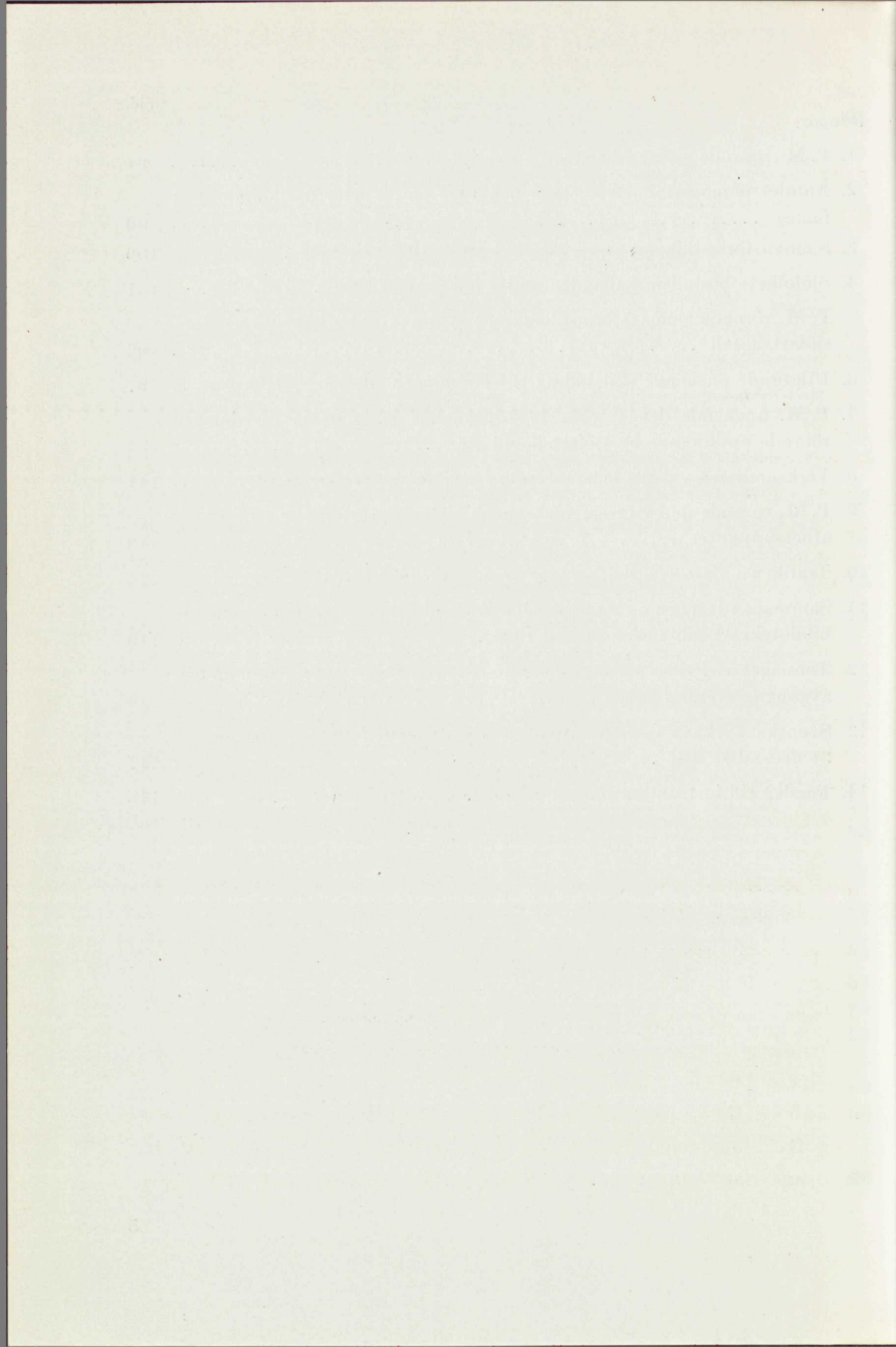

I N N E H Å L L

	Sid.
<i>Skrivelse till statsrådet och chefen för handelsdepartementet</i>	7
Första kapitlet. Sjöfolket och behovet av välfärdsanordningar i hamn	9
Den svenska sjömanskårens storlek och levnadsförhållanden	9
Allmän karakteristik av det hittills bedrivna välfärdsarbetet	15
Nya principer för välfärdsarbetet utomlands	17
Andra kapitlet. Välfärdsanordningar för sjöfolk i Sverige	22
Sjöfartshotell	22
Sjömanshemmens uppkomst och organisation	22
Hotellverksamhetens omfattning	23
Sjömanshemmens ekonomi	25
Behovet av sjöfartshotell	27
Riktlinjer för sjöfartshotellens planering och drift	30
Klubbrum för sjömän m. m.	33
Läs- och skrivrumsverksamhetens uppkomst och organisation	33
Läs- och skrivrumsverksamhetens omfattning och finansiering	35
Sjömansinstitutet i Stockholm	40
Sjömansprästernas verksamhet	43
Behovet av klubbrum för sjömän	43
Svenska sjömansbiblioteket	45
Kurs- och studieverksamhet m. m.	49
Kortvågssändarna och bildningsarbetet	52
Lokal samordning av välfärdsarbetet	53
Tredje kapitlet. Välfärdsanordningar för sjöfolk i utländska hamnar	55
Sjöfartshotell	55
Skandinaviska och svenska sjömanshem i Europa	55
Svenska sjömanshem i Förenta staterna och Sydamerika	59
Behovet av sjöfartshotell utomlands	60

	Sid.
Klubbrum för sjömän m. m.	64
Läs- och skrivrumsverksamhetens organisation och omfattning	64
Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse, sid. 64. — Evangeliska fosterlandsstiftelsens sjömansmission, sid. 66. — Svenska missionsförbundet, sid. 66. — Scandinavian Sailor's Home i Boston, sid. 66. — Svenska baptistsamfundet, sid. 67.	
Behovet av klubbrum för sjömän utomlands	67
Riktlinjer för den framtida verksamheten	68
Sjöfartshotellens planering och drift	68
Arbetsuppgifter i samband med verksamheten vid klubbrummen	69
Lokal samordning	69
Internationellt samarbete	70
Skandinaviskt samarbete	73
Fjärde kapitlet. <i>Välfärdsarbetets organisation och finansiering</i>	75
Samhället och välfärdsanordningarna för sjöfolk	75
Organisationsförslag	75
Kostnadsberäkningar	78
Femte kapitlet. <i>Hälsokontroll för sjöfolk</i>	81
Hittills bedriven hälsokontroll i Sverige m. m.	81
Gällande bestämmelser angående undersökning av sjömans hälsotillstånd m. m.	81
Pågående utredningar som berör hälsokontroll för sjöfolk	82
Vissa läkarundersökningar i Göteborg	83
Hälsokontroll i Danmark	84
Motiv för hälsokontroll för sjöfolk	86
Hälsokontrollens administrativa och tekniska organisation	88
Hälsokort och centralregister	88
Hälsocentraler	88
Förtroendeläkare	89
Riktlinjer för skandinaviskt samarbete för hälsokontroll i främmande länder	89
Upplysningsverksamhet	89
<i>Hemställen</i>	90

<i>Bilagor.</i>	Sid.
1. P. M. rörande sjömanshemmen i Sverige	91
2. Antalet påmönstrade 1937, 1938 och 1945 på de orter där sjömanshus finnes	99
3. Sjömansförmedlingarnas verksamhet 1937, 1938 och 1945	100
4. Sjöfolkets bostadsförhållanden under juli månad 1946	101
5. P. M. rörande sjömansförmedlingarnas synpunkter på behovet av sjöfartshotell	103
6. Utlåtande angående statsbidrag till Föreningen Malmö sjömanshem ..	107
7. P. M. angående den 1 mars 1947 pågående kommunala utredningar rörande uppförande av sjöfartshotell etc.	109
8. Verksamheten vid läs- och skrivrum för sjömän i Sverige år 1937	111
9. P. M. rörande de i Sverige verksamma sjömansprästerna och deras arbetsuppgifter	112
10. Trafiken i vissa svenska hamnar åren 1937, 1938 och 1945	114
11. Sammansättningen av vandringsbibliotek utsända av svenska sjömans- biblioteket 1 juli 1945—30 juni 1946	115
12. Tonnaget av i vissa utländska hamnar åren 1937 och 1938 ankomna och avgångna svenska fartyg	116
13. Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelses utgående balansräkning den 31 december 1945	117
14. Förslag till instruktion för handelsflottans välfärdsråd	118

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl.

Handelsdepartementet

Genom beslut den 18 januari 1946 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för handelsdepartementet att tillkalla högst fem utredningsmän att i enlighet med angivna riktlinjer verkställa utredning och avgiva förslag i fråga om sjöfolkets levnads- och arbetsförhållanden med uppdrag åt en av utredningsmännen att såsom ordförande leda utredningsarbetet. Därjämte skulle departementschefen äga, i mån av behov, ställa sekreterare och experter till utredningsmännens förfogande.

Med stöd av bemyndigandet tillkallades den 22 januari 1946 såsom utredningsmän filosofie doktorn A. Björnberg, kommerserådet G. M. E. Böös, direktören i Sveriges redareförening H. F. Reuterskiöld, ordföranden i svenska sjöfolksförbundet J. Svensson och ordföranden i svenska maskinbefälsförbundet, direktören A. Söre. Åt Björnberg uppdrogs att såsom ordförande leda utredningsarbetet.

Genom beslut den 1 februari 1946 bemyndigades departementschefen att tillkalla ytterligare två utredningsmän. Med stöd härav tillkallades samma dag ordföranden i Sveriges fartygsbefälsförening, sjökaptenen Å. Strömberg och ombudsmannen i svenska sjöfolksförbundet E. J. Blomgren.

Den 22 februari 1946 förordnade departementschefen dels byrådirektören hos kommerskollegium H. Öbrink att såsom expert biträda utredningsmännen, dels ock numera amanuensen i kommerskollegium, civilekonomen S. Gerentz att vara sekreterare åt utredningsmännen.

Utredningen har antagit benämningen 1946 års sjömanskommitté.

Efter medgivande av departementschefen har utredningens ledamöter, expert och sekreterare företagit studieresor till följande svenska hamnar: Gävle, Göteborg, Hälsingborg, Härnösand, Kalmar, Karlshamn, Landskrona, Norrköping, Oskarshamn, Oxelösund, Sundsvall och Västerås. Utredningens ordförande, ledamoten Böös samt dess expert har under sexton dagar sommaren 1946 efter Kungl.

Maj:ts medgivande studerat välfärdsanordningar för sjömän i vissa hamnar i Amerikas förenta stater. Vidare har efter Kungl. Maj:ts medgivande resor företagits till Oslo för överläggningar rörande bl. a. planerade norska åtgärder för att utvidga välfärdsanordningarna för sjöfolk i utländska hamnar, av utredningens sekreterare under juni månad 1946 och av utredningens ordförande och expert under oktober månad 1946.

Tillfälle har beretts representanter för föreningen för skandinaviska sjömanshem i utländska hamnar samt svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse att till kommittén framföra sina synpunkter på välfärdsarbetets framtida bedrivande. Vid utformandet av femte kapitlet har kommittén haft samråd med medicinalstyrelsen.

Utredningen har i sex fall avgivit utlåtande över till Kungl. Maj:t inkomna framställningar om bidrag till olika välfärdsanordningar för sjöfolk i svenska och utländska hamnar.

Utredningen får härmed vördsamt avgiva sitt första betänkande innefattande utredning och förslag rörande välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn.

Stockholm den 15 april 1947.

ARNE BJÖRNBERG

E. BLOMGREN	G. BÖÖS	H. F. REUTERSKIÖLD
ÅKE STRÖMBERG	JERKER SVENSSON	ANDERS SÖRE

Sven Gerentz

FÖRSTA KAPITLET

SJÖFOLKET OCH BEHOVET AV VÄLFÄRDS-
ANORDNINGAR I HAMN

Den svenska sjömanskårens storlek och levnadsförhållanden.

Sjöfarten är en utpräglad konjunktur-betonad näringsgren. Den svenska handelsflottans storlek och sysselsättning har varierat avsevärt under de senaste årtiondena; tidtals har betydande fartygsuppläggningar ägt rum. Detta har bl. a. medfört att de ombordanställdas antal kommit att variera mera än vad som varit direkt föranlett av förändringar inom handelsflottans fartygsbestånd. Det framgår av det meddelade

diagrammet över handelsflottans bemanning 1920—1945 (sid. 12) att bemanningen minskade särskilt kraftigt under loppet av år 1920, i början av 1930-talet samt under det andra världskriget. Den svenska handelsflottan bemannades 1935—1939 av i genomsnitt 22 319 personer, medan motsvarande siffra under krigsåren 1940—1944 uppgick till 16 789. Den senaste, för år 1945 meddelade, bemanningssiffran är 19 545, vilket antal sedermera icke oväsentligt ökats. Fördelningen på de olika personalgrupperna för sistnämnda år framgår i huvudsak av tabell 1.

Tabell 1. Handelsflottans bemanning år 1945.¹⁾

	Ångfartyg	Motorfartyg	Segelfartyg med hjälpmaskin	Summa
Befälhavare	593	355	733	1 681
Styrmän	917	640	652	2 209
Radiotelegrafister	38	85	—	123
Annan däckspersonal	2 783	2 213	1 019	6 015
Maskinbefäl	1 040	828	78	1 946
Annan maskinpersonal	2 257	1 678	—	3 935
Övrig personal				
manlig	1 013	1 527	177	2 717
kvinnlig	781	126	10	917
Summa	9 422	7 452	2 669	19 543

¹ Tabellen omfattar alla fartyg om 20 nettoton och däröver, dock ej segel-, präm- och bogserfartyg.

Även om man måste räkna med kraftiga variationer i den svenska sjöfartens sysselsättning också i framtiden, torde detta förhållande vara av relativt underordnad betydelse vid bedömningen av behovet av välfärdsanordningar för sjöfolk i de olika hamnarna. Visserligen kan å ena sidan den minskade fartygstrafiken under lågkonjunkturer medföra att behovet av klubbrum minskas för dem som tillfälligt besöker hamnarna utan att lämna sin tjänst på fartygen, men å andra sidan torde en betydande efterfrågeökning göra sig gällande från de många sjömän som under sådana tider länge uppehåller sig i hamnarna i väntan på ny anställning. Även om en allt effektivare arbetsförmedling kan bereda sjöfolk anställning i land, vilket bl. a. under det senaste världskriget i betydande utsträckning visat sig vara möjligt, torde man dock kunna utgå från att behovet av välfärdsanordningar kommer att vara minst lika framträdande under en eventuell lågkonjunktur som för närvarande.

En tämligen fullständig bild av sjömanskåren ger den redovisning som un-

der rubriken »Sjöfart» lämnas i folkräkningarna. Då det för frågans bedömning kan vara av intresse att närmare känna sjöfolkets bostadsorter, har kommittén gjort två sammanställningar rörande sjöfolkets hemorter efter statistiskt material som meddelats i folkräkningarna 1930 och 1940.

Ehuru året 1940 var ett krigsår och sålunda ur sjöfartssynpunkt icke kan betecknas såsom representativt, torde det i tabell 2 meddelade siffermaterialet ge en tämligen tillförlitlig bild av de förändringar, som under 1930-talet skedde beträffande sjöfolkets fördelning på olika hemorter. Det mest påfallande torde vara att sjöfolket 1940 huvudsakligen rekryterades från samma områden som 1930, även om icke obetydliga förskjutningar ägt rum. Medan 12,2 procent av sjöfolket 1930 var hemmahörande i Norrland, var motsvarande siffra 1940 10,9. Även beträffande Svealand hade en viss nedgång inträtt och procenttalet minskade från 21,2 till 20,5. Götaland, som sedan gammalt varit sjöfartens stora rekryteringsområde, visade under 1930-talet en tendens till ökad

Tabell 2. Sjöfolkets hemorter 1930 och 1940.

	1 9 3 0		1 9 4 0	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Norrland	4 334	12.2	2 761	10.9
Svealand				
Stockholms stad och län	5 159	14.6	3 823	15.2
Övriga län	2 351	6.6	1 345	5.3
Götaland				
Ostkusten ¹	5 909	16.7	4 089	16.3
Skåne	6 652	18.8	4 604	18.3
Västkusten ²	8 845	24.9	7 149	28.4
Inlandslänen	2 212	6.2	1 397	5.6
Summa	35 462	100.0	25 168	100.0

¹ Östergötlands, Kalmar, Blekinge och Gotlands län.
² Göteborgs och Bohus samt Hallands län.

Tabell 3. Sjömanskårens storlek enligt folkräkningarna 1930 och 1940.

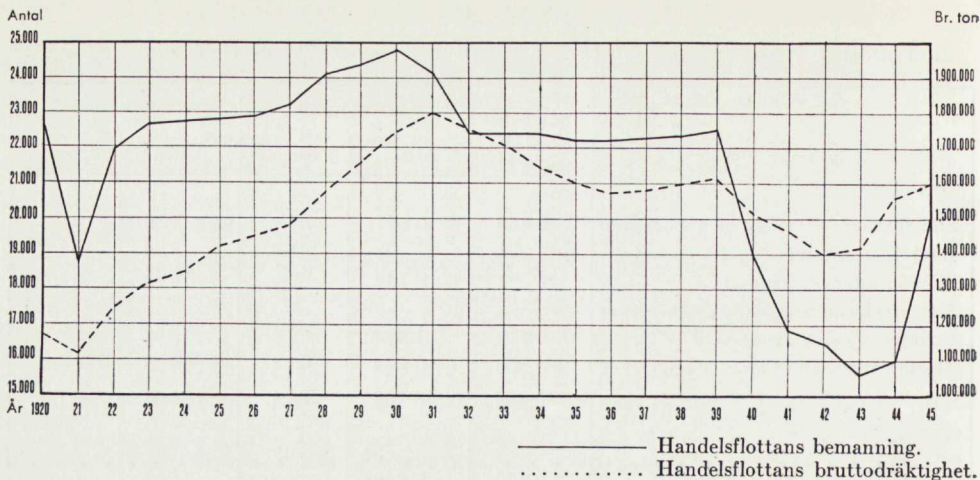
	Hela riket Antal	Landsbygden		Städerna	
		Antal	Procent	Antal	Procent
<i>1930.</i>					
Sjökapten, styrmän och skeppare	6 663	3 647	54.7	3 016	45.3
Radiotelegrafister	201	63	31.3	138	68.7
Sjömän (däckspersonal)	16 521	9 746	59.0	6 775	41.0
Stewarter, kockar, köks- och serveringspersonal, städerskor	3 719	1 383	37.2	2 336	62.8
Maskinister och eldare	8 358	3 629	43.4	4 729	56.6
Summa	35 462	18 468	52.1	16 994	47.9
<i>1940.</i>					
Fartygsbefälhavare och styrmän . .	5 443	2 646	48.6	2 797	51.4
Radiotelegrafister	129	37	28.7	92	71.3
Maskinbefäl	1 977	500	25.3	1 477	74.7
Eldare	2 327	750	32.2	1 577	67.8
Däcksmanskap	13 060	7 621	58.4	5 439	41.6
Serveringspersonal	415	86	20.7	329	79.3
Kökspersonal	1 593	555	34.8	1 038	65.2
Städare och städerskor	224	14	6.2	210	93.8
Summa	25 168	12 209	48.5	12 959	51.5

betydelse. Särskilt gäller detta västkustlänen (Göteborgs och Bohus län samt Hallands län), för vilka andelen ökade från 24,9 procent till 28,4. Skåne behöll sin ställning som rekryteringsområde praktiskt taget oförändrad mellan 18 och 19 procent.

Av tabell 3 framgår hur sjöfolkets hemorter varit fördelade på landsbygden och städerna, varvid de olika personalkategorierna redovisas var för sig. Den urbanisering som i modern tid varit utmärkande för det svenska samhället har även omfattat det svenska sjöfolket. Ett stort antal sjömän har dock fortfarande sina hem på landsbygden, och tendensen till inflyttning till städerna var under 1930-talet inte särskilt stark, ehuru den var påtaglig. Medan 52,1 procent av sjöfolket 1930 hade sina hem på landsbygden, var motsvarande tal 1940 48,5. Av däcksmanskapet,

som är den största personalkategorien, har alltså den övervägande delen sina hem på landsbygden, och tendensen till inflyttning till städerna var under 1930-talet obetydlig. Fartygsbefälet har däremot numera i större utsträckning än tidigare sina hem i städerna; detta gäller också maskin- och intendenturpersonalen.

För bedömningen av bl. a. behovet av sjöfartshotell i vårt land är det av stor betydelse att kunna konstatera att fortfarande ett betydande antal sjömän har sina hem på landsbygden. Dessa nödgas i flertalet fall skaffa sig tillfälliga bostäder i de städer där de uppehåller sig för att vinna anställning på fartyg. Även om de under en del av väntetiden kan vistas i sina hem, kan dock en viss väntetid av några dagar inte undvikas på den plats där påmönstringen skall ske. Påmönstringarna förekommer i re-

Den svenska handelsflottans storlek och bemanning 1920—1945.

gel i städer och enbart i de fyra största sjöfartsstäderna Göteborg, Stockholm, Hälsingborg och Malmö äger normalt tre femtedelar av alla mönstringar i hemlandet rum. Det förhållandet att allt fler av de ombordanställda har sina hem i städer torde icke ha medfört att sjöfolkets efterfrågan på hotellrum väsentligen minskat. Många sjömän bosätter sig säkerligen i mindre kuststäder eller i enstaka fall i inlandsstäder, och dessa söker ofta anställning genom någon av sjömansförmedlingarna i de större städerna, där utsikterna att vinna ny anställning anses vara bättre.

Sjömansyrket har länge varit känt som ett övergångsyrke, ett typiskt ungdomsyrke. Flera statistiska undersökningar har företagits rörande bl. a. åldersfördelningen inom sjömanskåren, tidpunkten för första anställning i utrikes fart samt avgången ur utrikes fart. Material till belysning av dessa spörsmål har sålunda på senare år framlagts av 1934 års sjömanshussakkunniga (promemoria den 30 december 1937), sjömanspensionsutredningen (Stat. off. utr. 1942: 55) samt 1937 års utredning angående sjöfolkets bildningsfrågor

m. m. (Stat. off. utr. 1945: 5). Från statistik använd inom dessa utredningar har tabellerna 4—6 sammanställts till belysning av sjöfolkets rekrytering.

Medelåldern var 1935 för sjömän i manskapsklassen ej fullt 30 år, medan sjöbefälets medelålder var omkring 41 år. Av manskapet var 75 procent under 35 år, 60 procent under 30 år och 40 procent under 25 år.

Tabell 4. Åldersfördelningen bland sjöfolk i utrikes fart år 1935.

Ålder, år	Procent	
	Manskap	Befäl
65—75	0.4	1.1
60—65	0.7	3.5
55—60	1.4	9.1
50—55	2.8	12.7
45—50	4.6	12.8
40—45	6.3	11.4
35—40	8.9	13.0
30—35	13.2	16.1
25—30	21.0	14.2
20—25	24.7	6.1
—20	16.0	—
	100.0	100.0

Tabell 5. Tidpunkten för första anställning i utrikes fart.

Första utrikes fart	Födelseår	
	1880—95 Procent	1900—10 Procent
Före 18 år	33.2	31.0
18—19 år	27.3	31.6
20—24 »	26.6	24.9
25— »	12.9	12.5
	100.0	100.0

Det framgår av tabell 5 att första anställningen i nära två tredjedelar av samtliga fall, både när det gäller gruppen 1880—1895 och gruppen 1900—1910, inträffat före fyllda 20 år. Enligt de anförda siffrorna har utvecklingen medfört att det blivit något vanligare att taga första anställning före 20 års ålder, men något mindre vanligt att gå till sjöss i utrikes fart före 18 år. Det är omöjligt att utan ingående undersökningar uttala sig om huruvida utvecklingen fortsatt i den riktning tabellen antyder, men flera omständigheter tyder närmast på att så varit fallet, ehuru med all sannolikhet några mera anmärkningsvärda förändringar inte inträffat.

Det är naturligt att av dem som vid unga år tar anställning ombord på far-

Tabell 6. Avgången ur utrikes sjöfart.

Födelseår	Procent kvarstående 1935	
	Befäl	Manskap
1870	5.9	0.8
1875	20.6	1.4
1880	35.9	2.8
1885	34.0	4.5
1890	46.2	6.1
1895	41.2	7.7
1900	65.8	13.0
1905	72.4	24.6

tyg i utrikes fart många snart finner att de inte passar för sjölivet. Åtskilliga av dem som går till sjöss gör säkerligen detta med den bestämda avsikten att efter någon tid ta anställning i land. Med hänsyn härtill måste avgångsprocenten inom sjömansyrket vara hög.

Det framgår av tabell 6 att av dem som stannar i manskapsgrad inte ens en fjärdedel stannar kvar i utrikes fart efter fyllda 30 år. Inom befälskåren är avgången av naturliga skäl en helt annan; där kvarstår nära tre fjärdedelar vid fyllda 30 år. Eftersom 8,2 procent av årsklassen 1905 vunnit befälsbehörighet blir procenttalet kvarstående för hela årsklassen, befäl som manskap, inte fullt 29. Under efterkrigstiden med den allmänna arbetskraftsbristen och de ökade möjligheterna att vinna förmånliga anställningar i land har avgången antagligen varit ännu större och följaktligen besättningsombytena i fartygen vanligare. Av siffror, som lämnats av sjöfolkets erkända arbetslöshetskassa, framgår att under tiden september 1945—augusti 1946 tillkommit 10 544 medlemmar samt avförts 5 544. Samtliga medlemmar i svenska sjöfolksförbundet är obligatoriskt medlemmar i arbetslöshetskassan. Den betydande avgången på senare tid har även medfört att ett rätt stort antal utläningar, såväl befäl som manskap, påmönstrat de svenska handelsfartygen. Sjöfolksförbundet uppger sålunda att av dess totala medlemsantal den 1 oktober 1946, vilket utgjorde 16 048, inte mindre än 3 621 var utläningar.

Det har redan nämnts att den betydande avgången från sjömansyrket vid unga år har flera naturliga orsaker. Det kan också förutses att yrkets allmänna karaktär kommer att medföra att avgångsprocenten även i framtiden, oavsett vilka åtgärder som vidtages från

samhällets sida för att minska den, kommer att vara högre än i de flesta andra yrken. Det har dock, särskilt från de ombordanställdas sida framhållits, att den tidiga avgången ur yrket är onormalt stor och i viss mån beroende av att arbets- och levnadsvillkoren för sjöfolket är i vissa hänseenden sämre än för motsvarande kategorier i land. Oavsett vilka motiv som förefinnes för många ombordanställdas benägenhet att redan vid unga år lämna sjömansyrket, torde den omnämnda företeelsen vara värd uppmärksamhet. Det är nämligen uppenbart att det skulle innebära en stor vinst för hela sjöfartsnäringen om avgången inom sjömansyrket kunde minskas och rekryteringen underlättas. Fortsätter utvecklingen i samma takt som hittills, kan det till och med i en nära framtid finnas risk för att vårt land kommer att lida svår brist på yrkeskunnigt och ansvarsmedvetet sjöfolk och därmed förlora sitt allmänt erkända goda anseende för god omvårdnad av laster och fartygsmateriel. Såväl för redarna som för sjöfolket är det ett gemensamt intresse att rekryteringen till sjömansyrket förbättras och avgången vid unga år minskas. Åtgärder i sådant syfte är därför påkallade, och kommittén anser att redan ett realiserande av de åtgärder som föreslås i detta betänkande kan verka i förmånlig riktning.

Sjöfolkets levnadsförhållanden gör det påkallat att särskilda anordningar vidtages för dem vid deras vistelse i hamn. Största delen av de svenska sjömännen är sysselsatta på fartyg i fart mellan Sverige och utlandet, men allt flera har även sin sysselsättning ombord på fartyg i fart mellan utrikes hamnar. Dessa senare fartyg uppgick 1938 till 74 med en sammanlagd bruttodräktighet av 331 024 ton. Efterföljande sammanställning, som hämtats från den inom kom-

Fart	Bemanning
Oceanfart	5 106
Annan europeisk fart	2 024
Nordsjöfart	4 490
Östersjö-Nordsjöfart	2 220
Östersjöfart	5 029
Kustfart	1 641
Inre fart	3 100
Summa	23 610

merskollegium verkställda statistiska utredningen angående svenska handelsflottans bemanning år 1931, visar bemanningen fördelad på olika fartkategorier nämnda år.

Vistelsen i de utländska hamnarna har genom de moderna lastnings- och lossningsanordningarna blivit allt kortare; det är därför av större vikt att lämpliga rekreativmöjligheter erbjudes sjöfolket. När en av sjömansyrkets speciella fördelar är att sjömannen får besöka olika länder är det av vikt att denna fördel verkligen utnyttjas på bästa sätt och att personer finns som kan lämna sjömannen upplysning om hur han lämpligen skall utnyttja sin fritid. Det är även betydelsefullt för sjöfolket i utrikesfart — och då särskilt för dem som går i trafik långa tider mellan främmande länder — att de får känna kontakten med hemlandet genom olika slag av välfärdsanordningar i hamnarna. Men även i de svenska hamnarna är välfärdsanordningar påkallade, eftersom sjöfolket även här uppehåller sig borta från sina hemorter under långa tider. Dessutom tillkommer den omständigheten, att sjöfolk, som i högre grad än andra yrkeskategorier är ogifta, ofta saknar den replipunkt som hemmet utgör. De speciella levnadsförhållandena inom yrket medför även att sjöfolket i allmänhet inte kan nöja sig med vanliga

hotell. Dessa är nämligen inte i stånd att erbjuda sådana personliga tjänster som sjöfolket på grund av lång bortovaro från hemmet önskar få utförda (förvaring av effekter, tillfälle till tvätt och persedelvård etc.). Det kan även gälla t. ex. upplysningar och råd i olika ekonomiska eller rent personliga frågor. De vanliga hotellen håller dessutom priser som gör det omöjligt för sjöfolk av manskapsgrad att bo på dem någon längre tid.

Allmän karakteristik av det hittills bedrivna välfärdsarbetet.

De välfärdsanordningar som kommittén gjort till föremål för utredning och förslag är väsentligen av två slag, dels de s. k. sjömanshemmen, vilkas huvudsakliga uppgift är att bereda sjöfolket logi till rimliga priser, dels de s. k. läs- och skrivrummen, stundom även benämnda sjömanshem och utomlands sjömanskyrkor, vilkas uppgift bl. a. är att ge sjöfolket tillfälle att njuta av underhållning och förströelse på fritiden. Föreståndarna för såväl sjömanshemmen som läs- och skrivrummen har även till uppgift att bistå sjöfolket med råd och upplysningar i olika personliga frågor; ofta besöker de också sjömän såväl ombord på fartyg som i land. Till välfärdsarbetet har även ansetts böra höra bildnings- och studieverksamheten bland sjöfolket under deras vistelse i hamn såväl som ombord på fartygen.

Kommittén har ansett sig böra göra en kartläggning av befintliga välfärdsanordningar för det svenska sjöfolket under deras vistelse i hamn. De närmare resultaten av denna undersökning meddelas i andra och tredje kapitlen. Den skiftande karaktären hos de talrika strävanden som gjort sig gällande på

detta fält har därvid framträtt. Inom landet verkar en rad olika föreningar och stiftelser utan någon egentlig inbördes kontakt. Där påträffas sjömanshem med nära anknytning till något religiöst samfund och andra rent profana institutioner, i några fall med kommunalt inslag. Utomlands har verksamheten, i vad den avser sjömanshem i Europa bedrivits av föreningen för skandinaviska sjömanshem i utländska hamnar, med undantag av sjömanshemmet i Narvik. Det andliga välfärdsarbetet utomlands har främst omhändertagits av svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse, evangeliska fosterlandsstiftelsen och svenska missionsförbundet, som haft ett visst samarbete med sina respektive nordiska systerorganisationer. Den statliga verksamheten på området har inskränkt sig till att statsbidrag lämnats dels till uppförande eller inköp av fastigheter att användas för sjöfolkets välfärd, dels till driften av vissa välfärdsanordningar.

Den olikartade karaktären hos de organisationer som står bakom välfärdsarbetet gör att standarden och typen på välfärdsanordningarna är ganska skiftande. Kommittén har icke kunnat ingå på någon detaljgranskning i hithörande ting, men har under besök på de flesta av landets sjömanshem kunnat konstatera stora olikheter ifråga om inredning, standard, ordningsregler för gästerna etc. Den förutsätter att dessa olikheter ägnas vederbörlig uppmärksamhet av det organ åt vilket tillsynen över välfärdsanordningarna eventuellt kan komma att anförtros. Andra nackdelar med det nuvarande systemet har varit att upprättandet av välfärdsanordningar icke alltid skett i de hamnar där sådana varit mest påkallade, samt att verksamheten stundom blivit oregelbunden. På grund av bristande kontakt,

särskilt inom landet, har säkerligen också flera misstag blivit begångna vid planläggningen av verksamheten, såväl ekonomiskt som på annat sätt.

Ehuru sålunda uppenbara svagheter vidlåder det nuvarande systemet att tillgodose sjöfolkets behov av välfärdsanordningar, vill kommittén i detta sammanhang uttrycka sin stora uppskattning av det behjärtade arbete som i flertalet fall nedlagts av frivilliga samman slutningar. Kommittén har konstaterat, att kravet på välfärdsanordningar i flera fall kunnat tillgodoses utan medverkan av stat eller kommun, trots att de ekonomiska resurserna varit relativt begränsade. Arbetsuppgifternas storlek och välfärdsarbetets betydelse för sjöfolket anser kommittén likväl motivera, att samhället tar ett ökat ansvar för välfärdsanordningarna för sjöfolk i hamn.

Välfärdsanordningarna har senast varit föremål för utredning inom *sjömansutredningen av år 1931*. Enligt direktiven för denna utredning hade den bl. a. till uppgift att undersöka, i vad mån den hittills i skilda former bedrivna verksamheten till sjömäns omvårdnad och trevnad i utländska hamnar kunde behöva utvidgas och göras mera ändamålsenlig samt på vad sätt detta lämpligen kunde befrämjas genom det allmännas medverkan. Utredningen avgav den 21 december 1933 sitt betänkande (Stat. off. utr. 1934:5). Bland de åtgärder utredningen föreslog var även visst stöd åt den kyrkliga sjömansvården och föreningen för skandinaviska sjömanshem i utländska hamnar, för vilket redogöres i tredje kapitlet.

Genom en promemoria till chefen för handelsdepartementet den 19 oktober 1945 angående sjömanshemsrörelsen samt övrig sjömansvård i svenska och utländska hamnar riktade kommers-

kollegium uppmärksamheten på välfärdsanordningarnas dåvarande tillstånd och framförde vissa önskemål beträffande den inhemska sjömanshemsverksamheten. Bland annat betonades önskvärdheten av att en offentlig myndighet utövade tillsyn av sjömanshem inom landet i enlighet med bestämmelserna i den vid internationella arbetsorganisationens fjärde sjöfartskonferens 1936 antagna rekommendationen angående åtgärder till främjande av sjömännens välfärd i hamnarna.

I direktiven för kommitténs arbete anförde chefen för handelsdepartementet bl. a. följande.

»Utredningen bör även undersöka möjliga utvägar att utvidga välfärdsanordningarna för sjöfolket i svenska och utländska hamnar.

Den behjärtade verksamhet, som huvudsakligen på enskilt initiativ i detta hänseende bedrivs, torde i sin nuvarande form icke i tillräcklig utsträckning kunna tillgodose behovet av välfärdsanordningar för sjöfolk i hamnarna. Utredningen bör därför undersöka möjligheterna att utbygga verksamheten, eventuellt genom att ställa den under enhetlig allmän ledning och tillsyn eller under ledning av ett offentligt erkänt organ. Därvid bör utredningen beakta önskvärdheten av att svenska strävanden på detta område samordnas med motsvarande internationella och i varje fall att så långt som möjligt det hittills bedrivna samarbetet med Danmark och Norge utvecklas. Jag erinrar i detta sammanhang om de rekommendationer angående åtgärder till främjande av sjömännens välfärd i hamnarna, som antogs vid internationella arbetsorganisationens sjöfartskonferens 1936. Jag finner också önskvärt att utredningen söker taga del av de erfarenheter, som gjorts inom den brittiska sjöfarten i samband med den fullständiga omorganisation av sjömansvården, som där genomfördes 1940.»

Nya principer för välfärdsarbetet utomlands.

Sedan år 1936, då internationella arbetsorganisationens fjärde sjöfartskonferens i Genève antog en rekommendation angående välfärdsanordningar, har nya initiativ präglat arbetet på förbättrade välfärdsanordningar i skilda länder. Inte minst utvecklingen under kriget har inneburit avgjorda framsteg. Särskilt i den anglosachsiska världen med dess starkt ökade sjöfart har åtskilliga förbättringar genomförts. I enlighet med sina direktiv har kommittén även tagit del av de erfarenheter som vunnits inom den brittiska sjöfarten i samband med välfärdsarbetets omorganisation i England år 1940. Även i Norge har välfärdsfrågorna blivit livligt uppmärksammade såväl under som efter det andra världskriget. Samhället har i de nämnda länderna tagit ett ökat ansvar för verksamheten, och denna har kommit att bedrivas efter nya principer, vilka står i överensstämmelse med av sjöfolket självt uttalade önskemål. Prägeln av välgörenhet över välfärdsanordningarna har sålunda försvunnit. Sjöfolket har i allt större utsträckning sammanförts med andra kategorier yrkesfolk, och de hotell och klubbar till vilka de haft företräde har fått en modernare och trivsammare prägel. Det efterföljande utgör en summarisk redogörelse för några väsentliga data inom brittiskt, norskt och amerikanskt välfärdsarbete.

Storbritannien. Före år 1940 dominerade de frivilliga organisationerna helt välfärdsarbetet i Storbritannien. Redan under förra hälften av 1800-talet begynte några av dessa föreningar sin verksamhet, och denna utvecklades senare därhän att det i en rad engelska

hamnar upprättades sjömansinstitut och sjömanshem. Eftersom verksamheten i regel bedrevs av religiösa motiv, kom man att ta sig an sjöfolkets både materiella och andliga välfärd.

Arbetet har efter år 1940 fått sin prägel av internationella arbetsorganisationens nämnda rekommendation (nr 48) angående åtgärder till främjande av sjömännens välfärd i hamnarna. Sedan man under år 1939 företagit en inventering av förefintliga resurser, upprättades i oktober 1940 ett sjöfolkets välfärdsråd, som består av representanter för redarna, befälet och manskapet samt staten. I rådet ingår även personer med erfarenhet från det frivilliga välfärdsarbetet och en särskild sakkunnig beträffande hälsofrågor. Rådet har ingen verkställande myndighet men skall bistå arbetsdepartementet med råd och förslag, då det gäller välfärdsarbetet i brittiska och andra hamnar. Det lokala arbetet anförtros åt välfärdskommittéer, vilkas sammansättning är likartad med välfärdsrådets. Som sekreterare i dessa kommittéer tjänstgör i de större hamnarna särskilda »välfärdskuratorer» (Seamen's Welfare Officers), som är tjänstemän i arbetsdepartementet. Genom dessa lokala kommittéer, i vilka även de frivilliga föreningarna är mycket verksamma, har nya initiativ tagits och nya tidsenliga välfärdsanordningar skapats.

I november 1943 tillsattes en särskild kommitté för att utreda vilka uppgifter inom välfärdsarbetet i Storbritanniens hamnar som skulle anförtros åt staten, sjöfartsnäringsen och de frivilliga välfärdsorganisationerna m. m. Denna kommitté avgav den 17 november 1944 sin rapport till arbets- och krigstransportministrarna. I denna fastslog kommittén bl. a. att det vore motiverat att man även efter kriget hade särskilda

sjöfartshotell och sjöfartsklubbar samt att sjöfartsnäringsen själv borde överta ledningen och samordningen av dess företag. De frivilliga välfärdsorganisationerna borde fortsätta sitt framgångsrika arbete men under kontroll av ett organ med representanter för sjöfartsnäringsen. Deras penninginsamlingar, liksom andra offentliga penninginsamlingar, borde även stå under kontroll. Kommittén föreslog vidare att ett välfärdsråd för handelsflottan upprättades med ett lika antal representanter för redare och sjöfolk. Vid sin sida borde rådet ha en permanent rådgivande samarbetskommitté bestående av tio representanter för välfärdsrådet och tio representanter för de frivilliga välfärdsorganisationerna. Dess uppgift skulle vara att ge välfärdsrådet vägledning i alla frågor som berör de frivilliga välfärdsorganisationerna. Det föreslogs att de lokala välfärdskommittéerna skulle fortsätta sin verksamhet i alla viktigare hamndistrikt. Brittiska regeringen har ännu icke tagit ställning till rapporten.

Norge. Frågan om den framtida organisationen av välfärdsarbetet för sjöfolk i hamn restes i Norge hösten 1945, och den 6 september samma år tillsattes en kommitté härför. Våren 1946 avgav kommittén sitt betänkande. Där i redogjordes för välfärdsarbetets betydelse, de internationella diskussioner som välfärdsanordningarna varit föremål för samt för av Norge, Storbritannien och Förenta staterna under kriget vidtagna åtgärder. Normännen hade under kriget upprättat hotell samt läs- och klubbrum i ett stort antal hamnar, bland vilka det moderna sjöfartshotellet i New York, Det norske Sjömannshuset, blivit särskilt uppmärksammat. Alla välfärdsanordningarna stod under

ledning av handelsdepartementet, och i administrationen deltog representanter för sjöfolket och redarna. I Storbritannien upprättades en särskild hotellinspektion, och i Amerika utsåg departementet till sitt organ den tidigare verksamma socialkommittén för norskt sjöfolk i Amerika. Genom särskilda välfärdskommittéer igångsattes ett omfattande och mångsidigt välfärdsarbete, i vilket engagerades ett antal organisationer och enskilda personer, såväl norska som utländska. Härvid uppmärksammades även biblioteks- och studieverksamheten, hälsokontrollen etc. Välfärdsarbetet finansierades huvudsakligen av norska staten och Nortraship, det organ som norska regeringen under kriget upprättade för att administrera landets handelsflotta.

I den norska utredningen omnämndes det frivilliga arbete som sedan många år bedrivits till sjömannens fromma och det gavs stort erkännande. Det framhölls emellertid att enligt norsk samhällsuppfattning de sociala anordningarna vore rättigheter som medborgarna hade krav på såsom motprestation från samhällets sida för deras egna insatser. Därför hade socialförsäkring och sociala anordningar efter hand avlöst stora delar av den verksamhet som vilat på frivilliga insamlingar, och anledning att i detta hänseende sätta sjöfolket i särklass sänkades. Kommittén förutsatte likväl att det goda samarbete som tidigare ägt rum mellan statens organ och sjömanskyrkorna skulle bestå. Formerna för ett samarbete med »foreningen for de skandinaviske sjömanshjem i fremmede havner» ansågs först kunna fastställas efter ingående förhandlingar.

Kommittén redogjorde för välfärdsarbetets uppgifter och nämnde därvid särskilt hälsokontroll, anordnande av

Norska sjöfartshotellet i New York.

logi, läsrum och klubblokaler för sjöfolk i hamn, bildningsarbete och rådgivning beträffande vidare utbildning etc., idrottsarbete, anordnande av underhållningsaftnar med sång, musik och amatörteater. Lösningen av dessa uppgifter ansåg kommittén icke kunna ske effektivt utan att en central välfärdsadministration upprättades. Den föreslog därför att ett välfärdsråd för handelsflottan, bestående av representanter för staten, redarna och sjöfolket,

skulle tillsättas. För att verkställa rådets beslut föreslogs upprättandet av ett socialkontor för handelsflottan. För att finansiera det löpande arbetet föreslogs att en årlig avgift skulle uttagas per seglande sjöman, av vilken 25 procent skulle betalas av sjömannen själv, 25 procent av redaren och 50 procent av staten. För anläggningskostnader etc. föreslogs att medel anskaffades på annat sätt, t. ex. genom avkastningen av en särskilt upprättad fond.

Den 13 juni 1946 avgavs proposition till stortinget i huvudsaklig överensstämmelse med kommittéförslaget. Som finansiell grundval föreslogs, att en fond på tio miljoner skulle upprättas och att avgiften per sjöman skulle fastställas till sammanlagt två kronor och fyrtio öre per månad. Genom beslut den 3 december 1946 godkände stortinget propositionen.

Förenata staterna. Behovet av välfärdsanordningar av skilda slag växte starkt i Förenata staterna under kriget till följd av den amerikanska handelsflottans snabba utbyggnad samt den starkt ökade trafiken i hamnarna. För att möta dessa sjöfolkets trängande behov av lämpliga hotell och restauranger även som av sjukvård samt personliga råd och upplysningar fanns sedan gammalt vissa anordningar, av vilka många omhänderhades av frivilliga organisationer. En stor del av dem var emellertid omoderna och utnyttjades huvudsakligen av andra än sjömän; sjöfolket uppsökte dem ofta inte på grund av att de betraktades som välgörenhetsinstitutioner och ansågs ha karaktär av fattighjälp. De för sjöfolk avsedda sjukhusen måste i stor utsträckning mottaga patienter av andra yrkeskategorier och var f. ö. inte rustade för sina nya av kriget föranledda uppgifter. Rederierna och fackföreningarna saknade personal och i det senare fallet ekonomiska förutsättningar för att ta upp detta spörsmål. Följden av detta blev att välfärdsarbetet till största delen kom att bestå i inbördes hjälpverksamhet bland sjömännen.

När en särskild avdelning för man-skapsfrågor i maj 1942 upprättades inom War Shipping Administration, befanns det genast att man måste försöka förbättra de sociala förhållandena för sjö-

folket. På hösten samma år upprättades därför en särskild organisation, United Seamen's Service, som fick mycket omfattande uppgifter inom välfärdsarbetet i hemlandet och utomlands. I organisationens ledning liksom i dess lokala kommittéer ingick representanter för skeppsbyggare, redare, sjöfolksorganisationer, offentliga myndigheter och andra särskilt intresserade.

Under ledning av USS i samarbete med andra organ effektiviserades bl. a. hälsovården. Olika välfärdsanordningar såsom sjöfartshotell och sjömansklubbar i amerikanska och andra hamnar utbyggdes. Hotellen stod öppna för alla sjömän, oberoende av grad, nationalitet och ras. Såvitt möjligt skulle de vara moderna och ligga i trevliga kvarter, bjuda sjömännen enkelrum i stället för logement och hålla rimliga priser. Hotellen skulle vidare kombineras med läsrum och underhållningsverksamhet och ha en hemtrevlig prägel. Särskild uppmärksamhet ägnades fritidsverksamheten och de personliga tjänster som sjömännen kunde ha behov av. Finansieringen av detta arbete skedde i början genom särskilda insamlingar, men senare blev USS en del av National War Fund och finansierades genom detta under offentlig kontroll stående samarbetsorgan mellan alla frivilliga organisationer.

Innan kriget hade avslutats, började man inom USS utarbeta riktlinjerna för det amerikanska välfärdsarbetet efter kriget. En rapport i ämnet avgavs till War Shipping Administration och i denna framhölls bl. a. att det vore nödvändigt att skapa en administration för den långsiktiga planeringen av sjöfolkets välfärdsfrågor. Det framlades vidare konkreta förslag till förbättring av välfärdsanordningarna och deras administration. I det senare fallet betonades

särskilt behovet av en landsomfattande organisation för att säkerställa standardisering och samarbete inom den verksamhet som bedrevs av de lokala föreningarna. I anledning av den framlagda rapporten tillsattes en särskild kommitté med uppgift att förbereda välfärdsarbetets organisation i fredstid.

Kommittén avgav icke något betänkande, men dess ordförande, Philip D. Reed framförde i en skrivelse den 1 april 1946 till United States Maritime Commission sina personliga synpunkter

på det framtida välfärdsarbetet samtidigt som han meddelade att enligt hans mening kommitténs majoritet hade i stort sett samma åsikter i frågan som han själv. I skrivelsen föreslogs att det skulle anordnas sammanträden i alla de hamnar där USS verkat, för att utröna olika intresserade parter syn på det framtida behovet av välfärdsanordningar i de olika hamnarna. Först därefter borde man enligt förslaget taga ställning till huruvida en central organisation skulle bildas för att samordna de olika strävandena.

VÄLFÄRDSANORDNINGAR FÖR SJÖFOLK I SVERIGE

De viktigaste välfärdsanordningarna för svenskt sjöfolk under deras vistelse i hemlandet är sjömanshemmen och läs- och skrivrummen. Dessutom bedrivs välfärdsarbete i detta begrepps vidaste bemärkelse även av svenska sjömansbiblioteket och av arbetarnas bildningsförbund i samarbete med svenska sjöfolksförbundet m. fl. organisationer. Kommittén meddelar i det följande resultatet av en företagen inventering av befintliga välfärdsanordningar och redogör jämväl för behovet av nya välfärdsanordningar. Därjämte uppdrar kommittén vissa principiella riktlinjer för välfärdsarbetet. Mera detaljerade planer för den framtida verksamheten bör lämpligen utformas av det av kommittén föreslagna centrala organet för välfärdsarbetet för sjöfolk.

Sjöfartshotell.

Sjömanshemmens uppkomst och organisation. I vårt land finnes för närvarande sjömanshem med huvudsaklig uppgift att bereda logi åt sjöfolk i tio städer, nämligen Göteborg, Hälsingborg, Härnösand, Landskrona, Luleå, Malmö, Norrköping, Oskarshamn, Stockholm och Sundsvall. Logirörelse i mindre omfattning bedrivs även av sjömanshem-

men i Karlskrona, Limhamn och Visby, men för denna redogöres under rubriken läs- och skrivrum. Av sjömanshemmen har åtta börjat sin verksamhet före eller omkring sekelskiftet 1900. De övriga två, Landskrona och Luleå, öppnades 1945 respektive 1946. Äldst av de nu verksamma sjömanshemsföreningarna är de i Stockholm och Sundsvall, vilka båda började arbeta år 1882. I flertalet fall har från början religiösa föreningar och stiftelser stått bakom verksamheten och så är än i dag fallet på flera håll. Organisationsformerna i de olika hamnarna är emellertid mycket skiftande. Något organiserat samarbete mellan de olika sjömanshemmen förekommer icke.

Sjömanshemmen i Göteborg och Oskarshamn är rent kommunala inrättningar. I båda fallen utses styrelserna av stadsfullmäktige, som även fastställt stadgar för verksamheten. Kommunalt inflytande utövas även vid sjömanshemmen i Landskrona, Luleå och Malmö. I styrelsen för sjömanshemmet i Landskrona utses sålunda stadsfullmäktige två ledamöter, medan den förening som har det närmaste ansvaret för verksamheten utser tre. I Luleå består styrelsen för sjömanshemmet av sju personer, av vilka en utses av vardera stadsfullmäktige, sjömanshusdirektio-

nen, domkapitlet och Luossavaara—Kirunavaara aktiebolag, varjämte svenska sjöfolksförbundets platsombud i Luleå är självskrivnen ledamot; övriga ledamöter väljes av stiftelsen själv. Malmö sjömanshem står under ledning av en styrelse på sju personer. Stadsfullmäktige och sjömanshusdirektionen, vilka lämnat ekonomiskt anslag till verksamheten, utser var sin ledamot.

Såväl i Luleå som i Malmö har sålunda sjömanshusdirektionerna visst inflytande på verksamheten, och i ett fall, i Sundsvall, utgör hela sjömanshusdirektionen jämväl styrelse för sjömanshemmet. Det kan vidare nämnas att i flera fall, såsom i Hälsingborg, Landskrona, Luleå och Malmö, sjömanshusombudsmännen är invalda såsom ledamöter i styrelserna för sjömanshemmen.

Tre av sjömanshemmen står helt under enskild ledning, nämligen de i Hälsingborg, Härnösand och Norrköping. Stiftelsen Helsingborgs sjömanshem, som tillkommit genom en donation, har i ledningen en styrelse på tio personer, som vid ledamots avgång kompletterar sig själv. Revisorerna utses av magistraten och sjömanshusdirektionen. Sjömanshemmet i Härnösand äges av Härnösands sjömanshemsförening, som har en styrelse om fem personer som leder verksamheten. Föreningen skall enligt stadgarna om möjligt söka och uppehålla samarbete med svenska kyrkans verksamhet för sjömansvården. I Norrköping bedrivs verksamheten av Norrköpings sjömanshems missionsförening, som har en styrelse på tio personer.

Stockholms sjömanshem står under tillsyn och förvaltning av en styrelse bestående av sju personer, av vilka H. Maj:t Konungen, som fastställt reglemente för sjömanshemmet, utser ordförande och tre ledamöter samt Stock-

Rumsinteriör från Malmö sjömanshem 1946.

holms sjömansmissionsförening utser de övriga.

Hotellverksamhetens omfattning. Sjömanshemmens storlek, liksom beläggningen på de olika sjömanshemmen framgår av tabell 7.

Den stora skillnad som finns mellan sjömanshemmens storlek motsvaras också av en avsevärd skillnad i standard mellan de olika sjömanshemmen. Medan i första hand sjömanshemmen i Göteborg, Härnösand, Landskrona och Luleå kan betecknas som fullt moderna och mycket trivsamma anläggningar, är flera av de andra sjömanshemmen icke tidsenliga.

Bostadsstandarden har i många fall under senare år förbättrats. Det är sålunda numera ganska vanligt med rum för 1—2 personer på sjömanshemmen, ehuru fortfarande rum för 3—4 personer ofta erbjudes sjömännen. För hela besättningar från förlista fartyg har man i några fall, i Göteborg och Stockholm, särskilda logement.

Priserna är på samtliga sjömanshem mycket måttliga. Delat rum kan sålunda erhållas för 1 krona i såväl Malmö, Oskarshamn som Sundsvall. Det högsta pris som debiteras gästerna är 3,50 kronor, vilket är fallet för vissa enskilda rum i Göteborg och Norrköping.

Sjömanshemmet i Göteborg.

Inom sjömanshemmens fastigheter finns i några fall matserveringar. I Stockholm driver sålunda sjömanshemmet självt serveringsrörelse. I Göteborg har man i sjömanshemmets fastighet

dels ett lunchrum, som är öppet kl. 9,30—17,30, dels en större restaurang öppen för allmänheten; i Sundsvall finnes inom fastigheten särskild matservering. I de senare fallen drives serveringsrörelsen i

Tabell 7. De svenska sjömanshemmens storlek och beläggning 1937, 1938 och 1945.

S j ö m a n s h e m	Bädd- platser	Upptagna bäddplatser		
		1937	1938	1945
Göteborg	190	—	—	58 633
Hälsingborg	44	10 948	11 140	13 168
Härnösand	13	1 810	1 838	2 838
Landskrona	26	—	—	¹ 2 648
Luleå	16	—	—	—
Malmö	29	6 902	7 560	8 227
Norrköping	26	7 013	7 636	5 284
Oskarshamn	11	1 227	1 218	2 638
Stockholm	120	39 375	44 162	47 110
Sundsvall	21	4 300	4 160	4 388

¹ Avser tiden 1/4—31/12.

utomstående regi. I Landskrona serverar föreståndaren kaffe, mjölk och läskedrycker etc., och liknande mindre serveringsrörelse har även planerats i Luleå. På övriga sjömanshem förekommer servering av kaffe eller lagad mat endast vid samkväm och speciella högtider.

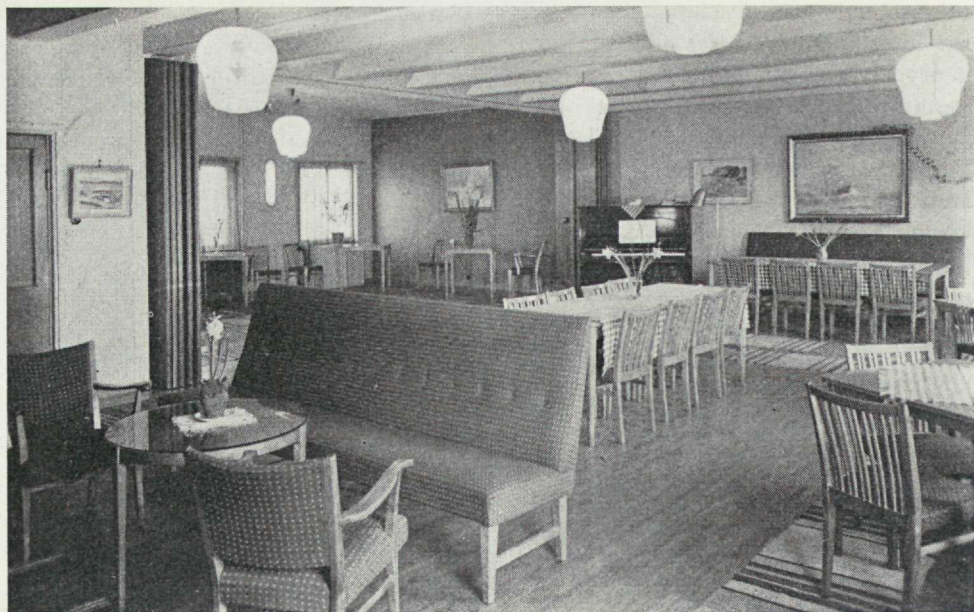
Inom sjömanshemmens fastigheter finnes också i samtliga fall med undantag av Malmö, läs- och skrivrum utrustade med radio och sällskapsspel. Dagliga tidningar och sjöfartstidskrifter finns i regel tillgängliga. Bibliotek finns ofta, men de är i regel ganska gamla och består i något fall uteslutande av religiös litteratur. På sjömanshemmen i Hälsingborg, Härnösand, Landskrona, Malmö, Oskarshamn och Sundsvall finns ingen modern skönlitteratur. I Göteborg och Norrköping däremot finns bibliotek av något större omfattning, 600 respektive 850 volymer, varav 500 respektive 300 är skönlitteratur. I Luleå finns ett litet bibliotek om 85 volymer, vari ingår skönlitteratur och i Stockholm har man ett bibliotek om 500 band. En mera detaljerad redogörelse för varje särskilt sjömanshem återfinnes i bilaga 1.

Sjömanshemmens ekonomi. Sjömanshemmens ekonomi har i många fall varit vacklande, och detta har ibland till och med medfört att rörelsen temporärt måst nedläggas. Den otidsenliga prägel som många sjömanshem alltfört har är också sannolikt i flera fall orsakad av bristande ekonomiska förutsättningar för en sanering.

Statliga bidrag har endast i några få fall utgått till sjömanshemmen. Till uppförande av det nya sjömanshemmet i Göteborg anvisade Kungl. Maj:t av lotterimedel åren 1932 och 1936 tillhoppa 250 000 kronor, samt såsom stats-

bidrag år 1941 213 000 kronor. Till verksamheten vid Norrköpings sjömanshem har Kungl. Maj:t år 1936 anslagit 20 000 kronor av lotterimedel.

Stadsfullmäktige i en del av de städer där sjömanshemmen är belägna har liksom en del andra kommunala myndigheter visat stor välvilja mot verksamheten genom att lämna den ekonomiskt stöd. Göteborgs stad har sålunda under åren 1934, 1935 och 1938 anslagit sammanlagt 1 032 000 kronor till det nya sjömanshemmet. I samband med upprättandet av det nya sjömanshemmet i Landskrona iklädde sig Landskrona stad betydande ekonomiska förpliktelser. Staden har sålunda lämnat sjömanshemmet ett räntefritt lån på 33 500 kronor samt iklätt sig borgen för ett sparbankslån på 40 000 kronor. Staden har dessutom årligen anslagit 2 000 kronor till sjömanshemmets drift. Till uppförande av det nya sjömanshemmet i Luleå anslag hamndirektionen sammanlagt 14 500 kronor. Till Malmö sjömanshem anslag stadsfullmäktige betydande belopp under perioden 1888—1931. Därefter har inget bidrag utgått. Anslaget utgjorde åren 1888—1908 1 500 kronor årligen, 1909—1919 3 000 kronor årligen samt 1920—1931 46 000 kronor sammanlagt. Norrköpings stadsfullmäktige har vid två tillfällen, senast år 1945, anslagit medel till sjömanshemmet därstädes, tillsammans 5 500 kronor; dessutom har 17 652 kronor av donationsmedel ställts till sjömanshemmets förfogande för avbetalning av skuld på fastigheten. I Oskarshamn upplåter staden sedan år 1897 kostnadsfritt en tvåvåningars träfastighet för sjömanshemmet. I Sundsvall har inga kommunala medel anslagits för sjömanshemmets verksamhet, men sjömanshuset lämnade år 1883 ett bidrag på 100 000 kronor. Mindre årliga bidrag

Stora samlingsalen på Luleå sjömanshem.

om 100 kronor och 300 kronor lämnas av respektive sjömanshusen i Oskarshamn och Härnösand.

Det framgår sålunda att endast sjömanshemmen i Hälsingborg, Härnösand, Stockholm och Sundsvall kunnat bedriva sin verksamhet helt utan bidrag i en eller annan form från stat eller kommun. De statliga eller kommunala bidrag som lämnats har emellertid inte alltid varit tillräckliga för att säkerställa sjömanshemmens ekonomi, utan sjömanshemsföreningarna har i många fall måst utnyttja andra källor för verksamhetens finansiering. Verksamheten har nämligen på grund av de låga rumspriserna inte kunnat finansiera sig själv. Medel har sålunda insamlats från redrier, varv och andra sjöfartsintresserade företag, sjöfolksförbundet, religiösa sammanslutningar samt enskilda givare. Som exempel på storleken av dessa bidrag kan nämnas följande. Till uppfö-

randet av Göteborgs nya sjömanshem skänktes av privata donatorer 126 400 kronor, varjämte till inredningen donerades betydande belopp. Till inköp av inventarier till sjömanshemmet i Landskrona insamlades 11 500 kronor. Till Luleå sjömanshem insamlades 143 000 kronor.

De årliga gåvorna till sjömanshemmen varierar avsevärt. År 1945 erhöll sjömanshemmen i Hälsingborg, Härnösand, Norrköping och Stockholm respektive 2 136 kronor, 1 541 kronor, 4 065 kronor (dessutom insamlades 5 062 kronor genom basarer) samt 7 306 kronor. Förutom dessa gåvor har några sjömanshem inkomster av hyror för affärslokaler och bostadslägenheter. Dessa summor uppgår i några fall till betydande belopp. I Göteborg inflöt sålunda under år 1945 i hyror för affärslokaler 50 809 kronor och i hyror för bostadslägenheter 12 570 kronor.

Även om hänsyn tages till de bidrag som lämnats av utomstående, visar några sjömanshem förlust på verksamheten under år 1945. Sjömanshemmen i Hälsingborg, Landskrona och Sundsvall redovisar sålunda förluster på mellan 1 200 och 2 150 kronor. I Stockholm visas ett vinstsaldo på 118 kronor, men av reserverade medel disponerades under året för den löpande verksamheten 11 000 kronor, varför förlusten sålunda uppgick till 10 882 kronor. Mindre vinstsaldon på mellan 230 och 750 kronor uppvisas i Härnösand och Oskarshamn, medan Malmö och Göteborg redovisar vinster å respektive 1 425 och 6 854 kronor. Vid bedömningen av de redovisade årsresultaten har hänsyn icke kunnat tagas till den varierande avskrivningspolitiken.

Några av sjömanshemmen har under årens lopp lyckats avbetala stora lån på sina fastigheter och har dessutom samlat betydande likvida tillgångar. Hälsingborgs sjömanshem redovisade den 31 december 1945 tillgångar på 203 912 kronor, medan skulderna uppgick till endast cirka 10 900 kronor. Det redovisade egna kapitalet utgjorde i Luleå, Malmö, Norrköping, Stockholm och Sundsvall respektive 142 803, 107 478, 103 221, 1 315 949 och 225 773 kronor. Man torde kunna räkna med att försiktiga värderingsprinciper använts för fastigheterna, medan inventarierna stundom torde vara något för högt värderade, vilket dock icke i nämnvärd grad påverkar bedömningen av boksluten.

Behovet av sjöfartshotell. Behov av sjöfartshotell framträder i Sverige på de platser där sjöfolk uppehåller sig i väntan på ny anställning. I städer med varvsrörelse ökar även behovet på grund av att en del av fartygens besättningar behöver tillfällig inkvartering. Till be-

lysning av behovet av sjöfartshotell på de olika orterna har två sammanställningar gjorts; en rörande mönstringsfrekvensen i de olika hamnarna (bilaga 2) och en rörande sjömansförmedlingarnas verksamhet (bilaga 3). Kommittén har vidare genom statens arbetsmarknadskommission införskaffat upplysningar rörande sjöfolkets bostadsförhållanden under juli månad 1946 på de orter där sjömansförmedling finnes (bilaga 4). I samband med den senare undersökningen har några föreståndare för sjömansförmedlingar begagnat tillfället att framföra sina synpunkter på standarden hos de hotell och pensionat som sjöfolket livligast anlitar samt behovet av nya sjöfartshotell. Dessa uttalanden redovisas i bilaga 5.

Det är förenat med stora svårigheter att mera exakt beräkna behovet av bäddplatser på de olika sjöfartshotellen. Kommittén har endast ansett sig kunna göra beräkningar med vid marginal och har därvid indelat de lokala behoven i tre grupper; sjöfartshotell med 50 eller flera bäddplatser (grupp 1), sjöfartshotell med 30—50 bäddplatser (grupp 2) samt sjöfartshotell med mindre än 30 bäddplatser (grupp 3).

Grupp 1. Kommittén anser att behov av sjöfartshotell med 50 eller flera bäddplatser förefinnes i Göteborg, Hälsingborg, Malmö och Stockholm.

Göteborg har utan jämförelse det största behovet av sjöfartshotell i landet. Under år 1945 påmönstrade 12 747 personer därstädes, och antalet av sjömansförmedlingen tillsatta platser uppgick till 12 309. Det moderna sjömanshem som finns i staden har inte under år 1945 och 1946 kunnat motsvara efterfrågan från sjöfolket. Styrelsen för sjömanshemmet uppger att under år 1945 över 3 000 personer avvisades på grund av platsbrist; även under hösten 1946

avvisades 30—40 personer per natt. Möjligheter att bygga på sjömanshemmet med någon ytterligare våning saknas, men genom en relativt enkel ombyggnad kan sju av de inom fastigheten uthyrda bostadslägenheterna omändras till hotellrum; genom en sådan åtgärd skulle hotellrummens antal öka med 16 och antalet bäddplatser med 32. Sjömanshemmets styrelse har även beslutat att låta utföra ombyggnaden men på grund av gällande hyresreglering kan hyresgästerna f. n. icke uppsägas. En utökning av bäddplatsernas antal med 32 torde dock knappast vara tillräcklig för att motsvara efterfrågan. Andra åtgärder, t. ex. uppförandet av ett annex till sjömanshemmet, synes därför böra övervägas för att möta sjöfolkets tilltagande efterfrågan på hotellrum i Göteborg.

Stockholm är den andra av rikets städer i fråga om mönstringsfrekvens. År 1945 påmönstrade där 5 881 personer, och antalet av sjömansförmedlingen tillsatta platser uppgick till 6 785. Det nuvarande sjömanshemmet, som på grund av stadsplaneändring skall rivras, har en längre tid varit fullbelagt, trots att det icke är fullt modernt. Antalet bäddplatser uppgår f. n. till 120. Ett nytt sjöfartshotell bör med hänsyn härtill ha plats för 175—200 personer.

Rikets tredje stad i fråga om antalet påmönstringar var 1945 Malmö. För behovet av ett sjöfartshotell därstädes finns ingående redogjort i kommitténs utlåtande över framställning från föreningen Malmö sjömanshem om statsbidrag, vilket återfinnes i bilaga 6. Avsikten är att i det nya sjöfartshotellet inreda 41 enkelrum och 5 dubbelrum med tillhoppa 51 bäddplatser. Möjlighet att insätta en extra säng i enkelrummen kommer dessutom att finnas. Det nya sjöfartshotellet torde därför komma

att tillfredsställande kunna möta sjöfolkets efterfrågan på logi i staden.

Behovet av sjöfartshotell är i Hälsingborg minst lika framträdande som i Malmö. Mönstringsfrekvensen var visserligen år 1945 obetydligt lägre än i Malmö, men åren 1937/1938 avsevärt högre; antalet påmönstringar uppgick i genomsnitt till 4 420. Antalet av sjömansförmedlingen tillsatta platser utgjorde 1945 1 908. Påmönstringarnas antal torde med all sannolikhet komma att öka i Hälsingborg, även om det är osäkert om deras antal i en nära framtid når upp till förkrigstidens storlek. Ett sjöfartshotell i staden bör kunna bereda plats för 75—100 personer. Det sjömanshem som nu finns har efter den år 1946 företagna ombyggnaden plats för endast 44 personer. Behovet av logi för sjöfolk är sålunda f. n. icke täckt i Hälsingborg. Det har vidare framhållits av de ombordanställdas organisationer att sjöfolk ogärna bor på sjömanshemmet i Hälsingborg, även om den allmänna rumsbristen medfört att många sett sig nödsakade att söka logi där. En kommunal utredning pågår f. n. rörande frågan om uppförande av ett nytt sjöfartshotell i staden, och det är av vikt att denna snarast slutföres, så att klara riktlinjer uppdrages för välfärdsfrågornas lösning i staden i enlighet med de av kommittén uttalade allmänna önskemålen.

Grupp 2. Kommittén finner, att behov av sjöfartshotell med 30—50 bäddplatser föreligger i Gävle, Norrköping och Sundsvall.

Sundsvall och Norrköping hade åren 1937/1938 i genomsnitt över 1 000 påmönstringar per år. Antalet var under år 1945 lägre; 878 respektive 599. Sundsvall är centralort i ett större skeppningsdistrikt, och detta medför att mycket sjöfolk samlas där. Behovet av

logi för sjöfolk torde i de båda städerna kunna beräknas till 35—40 bäddplatser. I Norrköping kan det befintliga sjömanshemmet redan nu under särskilda omständigheter mottaga 35 gäster, men då det har ansetts att sjömanshemmet icke drives efter fullt moderna principer har en kommunal utredning tillsatts för att utreda frågan om uppförande av ett nytt sjöfartshotell. Kommittén finner, utan att närmare kunna ingå på frågan huruvida en renovering av det gamla sjömanshemmet eller en nybyggnad bör komma till stånd, att förbättrade in-kvarteringsmöjligheter bör beredas sjöfolk under deras vistelse i Norrköping. Sundsvalls sjömanshem kan däremot endast mottaga 21 personer. Enligt kommitténs uppfattning bör antingen sjömanshemmet utökas och moderniseras eller ett nytt sjöfartshotell uppföras i staden.

Mönstringsfrekvensen i Gävle var vissa år före kriget betydande; 1937 och 1938 påmönstrade respektive 1 055 och 790 personer. År 1945 var påmönstringarnas antal 618. Antalet av sjömansförmedlingen tillsatta platser uppgick sistnämnda år till 652. I staden finns dessutom varvsrörelse av ganska stor omfattning. Något sjöfartshotell finns icke i Gävle. De hotell och privatlogi som sjöfolk nu anlitar är i regel av låg kvalitet och behovet av ett sjöfartshotell är sålunda trängande. I ett nytt sjöfartshotell bör logi kunna beredas för 35—45 gäster per natt.

Grupp 3. Kommittén anser behov av sjöfartshotell med mindre än 30 bäddplatser föreligga i Härnösand, Kalmar, Karlshamn, Landskrona, Luleå, Oskarshamn, Oxelösund eller Nyköping, Uddevalla och Västerås.

Av de till denna grupp hänförda sjöfartsstäderna har Landskrona det största behovet av ett sjöfartshotell. Anta-

let påmönstringar var åren 1937/1938 i genomsnitt 1 294 per år och uppgick 1945 till 1 134. Antalet av sjömansförmedlingen tillsatta platser var sistnämnda år 776. På det nyöppnade sjömanshemmet finns 13 rum med 26 bäddplatser, och dessutom har man möjlighet att inom fastigheten utöka rummens antal ytterligare. Behovet torde dock i stort sett redan vara täckt i Landskrona och någon akut brist på rum för sjöfolk föreligger i varje fall inte.

Mönstringsfrekvensen i Kalmar och Oskarshamn är ungefär av samma storlek; 1945 utgjorde mönstringarnas antal 901 respektive 943; och genomsnittet för åren 1937/1938 utgjorde 834 respektive 872. I båda städerna finns dessutom skeppsvarv. Kalmar har därtill navigationsskola samt planerar att upprätta sjömansskola. Mycket sjöfolk samlas till dessa kuststäder och behov av sjöfartshotell med 20—25 bäddplatser förefinnes. Oskarshamns sjömanshem har endast plats för 11 gäster, och den fastighet i vilken sjömanshemmet är inrymt kommer på grund av stadsplaneändring att rivas. Nya sjöfartshotell behöver sålunda uppföras såväl i Oskarshamn som i Kalmar, vilken senare stad nu saknar sjöfartshotell.

Antalet påmönstringar i Härnösand och Karlshamn uppgick år 1945 till 700 respektive 649. Mönstringsfrekvensen var i båda fallen lägre före kriget. Härnösand är liksom Sundsvall huvudort i ett större skeppningsdistrikt, och detta medför att mycket sjöfolk samlas i staden. Många fartyg kommer direkt från England eller kontinenten och byter besättning i staden. Den har också navigationsskola. I och omkring Karlshamn ligger en rad större industrier och man kan anta att staden kommer att få livlig sjöfart i fortsättningen, även om trafiken under år 1945 var ganska ringa.

Därmed kommer även många ynglingar att söka sig till staden från det omkringliggande, sedan gammalt betydelsefulla rekryteringsområdet för sjöfarten. Behov av sjöfartshotell med plats för 10—20 personer föreligger enligt kommitténs mening i Härnösand och Karlshamn. Härnösands sjömanshem har plats för högst 13 personer, men någon ytterligare utvidgning är icke möjlig inom den fastighet som sjömanshemmet f. n. disponerar. Sjömanshemmet har delvis nyrenoverats, och detta arbete bör fortsättas med hänsyn till det framträdande behovet på platsen. I Karlshamn saknas sjöfartshotell.

I ytterligare fyra hamnar föreligger behov av sjöfartshotell, Luleå, Oxelösund (eller Nyköping), Uddevalla och Västerås. Mönstringsfrekvensen var i samtliga dessa orter under 1945 ganska obetydlig; i intet fall översteg mönstringarnas antal 400. Det är följaktligen mera sällan något mera betydande antal sjömän har uppehållit sig i dessa städer på en gång. I några fall har det emellertid ansetts att just bristen på hotellrum varit orsaken till att sjöfolk undvikit dessa städer, där eljest goda möjligheter att snabbt vinna ny anställning funnits. Speciella lokala omständigheter medför även att behovet är större än vad som framgår av den meddelade statistiken. I Luleå pågår sålunda sjöfarten endast viss del av året och den är tidvis mycket livlig, varvid talrika ombyten av besättningar förekommer. Kommittén anser att behov av ett sjöfartshotell med cirka 15 bäddplatser förefinnes samt att detta behov täckes av det nuvarande sjömanshemmet.

Uddevalla kan måhända, bl. a. på grund av det under byggnad varande skeppsvarvet, få ökad hamntrafik. På mönstringarnas antal, som 1945 uppgick till 382, kan därför väntas stiga,

och behov av att inkvartera delar av besättningar medan fartygen repareras kommer att uppstå. Kommittén finner därför att ett sjöfartshotell med plats för 10—20 personer bör uppföras i staden. I Västerås och Oxelösund tillsatte sjömansförmedlingarna år 1945 284 respektive 400 platser. Antalet ansökningar per 100 lediga platser var 115 respektive 197. Sjömansförmedlingens föreståndare i Västerås har starkt understrukt att ett sjöfartshotell bör uppföras därstädes, eftersom många sjömän förklarat att de icke kan vistas i staden på grund av de dåliga inkvarteringsmöjligheter som erbjödes dem. De fartyg som lastar malm i Västerås gör endast korta uppehåll i hamnen, och det är därför av vikt att sjöfolk finns tillgängligt i staden. Genom upprättandet av ett sjöfartshotell torde tillgången på sjöfolk förbättras, och kommittén anser med hänsyn härtill att ett sjöfartshotell bör uppföras i Västerås. Även i Oxelösund förekommer snabba malmlastningar, vilket gör det önskvärt att sjöfolk finns tillgängligt för att ersätta dem som önskar avmönstra. Behovet av ett sjöfartshotell på platsen är sålunda lika framträdande som i Västerås. Huruvida behovet skall tillgodoses genom uppförande av ett sjöfartshotell i Oxelösund eller Nyköping torde böra avgöras först sedan vissa lokala utredningar blivit utförda.

Riktlinjer för sjöfartshotellens planering och drift. Vid planeringen av sjöfartshotell bör i första hand företagas ingående undersökningar rörande behovet på platsen. Härför bör utnyttjas den sakkunskap som sjömansförmedlingarnas föreståndare och sjömanshusombudsmännen eller mönstringsförrättarna besitter. Kommittén har i det föregående lämnat prov på hur dessa undersök-

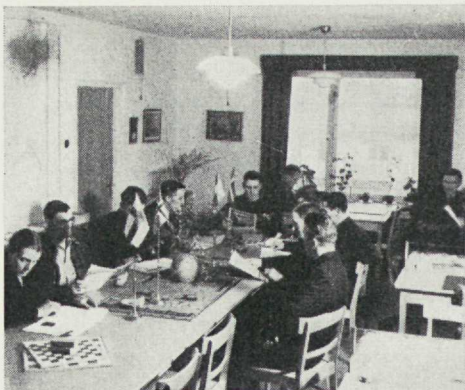
ningar lämpligen bör uppläggas, ehuru den icke ansett sig böra mera i detalj utföra desamma. Det är av särskild vikt att hotellbyggnaderna icke från början blir för små. I den rådande hotellsituationen i rikets tätorter, vilken kan väntas bli bestående under lång tid framåt, skulle uppförandet av sjöfartshotell innebära en uppenbar lättnad för många kommuner. Sjöfolket skulle nämligen på så sätt i viss utsträckning kunna lämna plats för andra resande på de vanliga hotellen. Det bör även ligga i kommunernas intresse att medverka till en standardhöjning för de sjömän som nu bor på enklare inackorderingsställen, där ett tiotal personer ibland inhyses i ett rum under synnerligen bristfälliga sanitära förhållanden. Kommittén har också vid besök i flera hamnorter haft överläggningar med kommunala representanter, och därvid i många fall funnit ett positivt intresse för en förbättrad standard i fråga om sjöfolkets logi. I flera fall har fria tomter utlovats eller ställts i utsikt för uppförande av nya sjöfartshotell; i några fall har därjämte särskilda kommunala utredningar tillatts. För dessa har redogjorts i bilaga 7.

När det gäller sjöfartshotellens läge har uppfattningen länge varit den att de bör ligga nära hamnområdena. Kommittén anser emellertid inte detta som något i och för sig önskvärt utan vill främst betona vikten av att sjöfartshotellen förläggas till trivsamma kvarter, gärna på något avstånd från de egentliga hamnkvarteren. Därigenom undvikes att sjöfolket kommer att känna sig som en isolerad grupp, som sällan kommer utanför hamnkvarterens hank och stör. På sina håll kunde det vara praktiskt att, såsom också stundom dryftats, inom sjöfartshotellens fastigheter inrymma även sjömanshus och sjömansförmedling. Det arbetssökande sjö-

folket kunde genom ett sådant arrangemang bättre utnyttja sin fritid till studier etc., varjämte sjömansförmedlingen snabbare och lättare kunde skaffa folk.

Om fasta hyresgäster såsom sjömansförmedling och sjömanshus erhöles i fastigheterna skulle företagets finansiering underlättas. Kommittén vill understryka att sjöfartshotell, som icke belastas med alltför dryga räntekostnader, bör kunna ordna sin ekonomi på sådant sätt, att den årliga driften icke lämnar underskott. Eftersom inkomsterna av hotellrörelsen sällan helt kan bära utgifterna för densamma, bör det vara angeläget att genom vissa andra säkra inkomster skapa ett tryggare ekonomiskt underlag. Om sjöfartshotellen har affärsläge, bör sålunda detta utnyttjas och affärslokaler ordnas såsom skett i Göteborg. Ligger fastigheten nära hamnen, kan den måhända med fördel inrymma kontor för skeppsmäklare och speditörer etc. Saknas restaurangrörelse i närheten, är det fördelaktigt om sådan kan öppnas inom sjöfartshotellet, helst i särskilt, från hotellet fristående företags regi. Restaurangen bör vara öppen för allmänheten, och sjöfolket skall på den kunna intaga sina måltider i trevlig miljö. Bostadslägenheter kan även i övrigt inrättas, ehuru de bör inredas så att de vid behov av utökade utrymmen för själva hotellrörelsen kan omändras till vanliga hotellrum. Slutligen har det visat sig förmånligt med läkar- och tandläkarpraktik inom fastigheterna. Sjöfolket har nämligen få tillfällen till god läkar- och tandvård och skulle med ett sådant arrangemang lättare kunna utnyttja sin korta vistelse i land för läkarbesök och tandvård.

Möjligheter bör vidare beredas sjöfolket att inom sjöfartshotellen få tillgång till bad; på de större hotellen torde med fördel särskilda badinrättningar

Ett av läsrummen på Göteborgs sjömanshem.

med bastu kunna inrättas. Möjligheter bör beredas sjömännen att själva tvätta sina kläder genom att särskilda tvätt- och torkrum inrättas. Rymliga förvaringsrum för de s. k. sjösäckarna och andra sjömännen tillhöriga effekter bör inredas. Sjöfartshotellens byggnader bör även inrymma fritids- och studielokaler för hotellens gäster; i vissa städer bör dessa göras så rymliga att även andra sjömän än de som bor på hotellen kan få tillgång till dem. Tidskrifter och dagliga tidningar bör göras tillgängliga, och likaså bör i klubbbrummen finnas mindre referensbibliotek, innehållande uppslagsböcker, handböcker i sjöfartsfrågor samt mindre samlingar av skönlitteratur för utlåning inom hotellen. Visserligen finns det i de flesta av de orter som har eller väntas få sjöfartshotell bibliotek som kan tillgodose sjöfolkets behov av skönlitteratur. Kungl. Maj:t har även i enlighet med förslag av 1937 års sakunniga för utredning rörande sjöfolkets bildningsfrågor utfärdat bestämmelser som medger rätt för sjömän som tillfälligt vistas i svenska hamnar att få boklån i de kommunala eller med dem likställda folkbiblioteken på enahanda villkor som gäller för kommunernas egna invånare. Trots detta

kan det för sjömän, vilka med kort varsel kan bli påmönstrade, vara förenat med olägenheter att låna från de kommunala biblioteken, eftersom det lätt kan uppstå svårigheter att återlämna lånad litteratur. Med hänsyn härtill bör som nämnts även skönlitteratur ingå i referensbiblioteken på sjöfartshotellen.

De grundläggande principerna för sjöfartshotellens drift bör enligt kommitténs mening i största möjliga utsträckning vara likartade i hela riket. Sjöfartshotellen bör så långt möjligt drivas som affärsföretag till sjöfolkets tjänst. Principerna för sjöfartshotellens drift bör inte mera avsevärt avvika från dem som tillämpas vid vanliga hotell. Bestämmelser om att gästerna måste vara inne före visst klockslag eller erlagga särskild avgift om de önskar komma in på hotellet efter viss tid och liknande föreskrifter med tycke av förmynderskap bör sålunda icke förekomma. Gästerna bör kunna disponera sina rum även på dagarna. I båda dessa avseenden finns alltså sjömanshem som icke uppfyller sådana naturliga önskemål. I strävan att ge verksamheten en mera allmän prägel bör även ingå att ge välfärdsanordningarna tilltalande namn. Den hittills utan undantag använda benämningen sjömanshem kan lätt för en utomstående ge intryck av något slags »anstalt», där sjöfolk får bo gratis. Kommittén vill därför förorda att detta namn utbytes mot något mera neutralt, förslagsvis sjöfartshotell.

Sjöfartshotellen bör i första hand koncentrera sig på sin huvuduppgift, nämligen att bereda sjöfolket logi. De priser som hittills tillämpats har, såsom tidigare framgått, varit mycket måttliga, vilket i en del fall varit helt naturligt med hänsyn till kvaliteten av det logi som erbjudits. Inom rimliga gränser är sjömännen säkerligen villiga att betala

högre avgifter för en högre standard. Kommittén anser dock att priserna inte i något fall för närvarande bör vara högre än kronor 3—3:50 per natt för enskilt rum. Skulle högre priser debiteras, riskeras nämligen att en del sjömän fortsätter att frekventera sämre inackorderingsställen med låga priser.

Eftersom hotellen uppföres för sjöfolkets räkning är det av vikt att det ordnas kontroll över att logi i första hand beredes sjöfolk. Sådan kontroll är redan nu ordnad vid de flesta sjömanshemmen. Den bör lämpligen anordnas på så sätt att de logisökande, innan de mottages, uppvisar sjöfartsbok som styrker att de varit i tjänst ombord på fartyg åtminstone någon resa under de sist förflutna tolv månaderna. Elever vid navigationsskolor och sjömansskolor ävensom praktikanter vid varv bör så vitt möjligt kunna erhålla logi på dessa sjöfartshotell. Någon maximering av den tid gästerna får vistas på hotellen torde dock i regel icke behöva ifrågakomma. I paritet med sjöfolk i fråga om preferens till logi på sjöfartshotellen bör under särskilda omständigheter nära anförvanter till sjömän stå. Om sålunda ett väl ordnat preferenssystem blir genomfört, är det lämpligt att sjöfartshotellen, då de icke är fullbelagda, mottager andra gäster än sjöfolk. Härigenom förbättras som nämnt ekonomien, och dessutom kan sjöfolket ibland få tillfälle till umgänge med personer som tillhör andra yrkeskategorier. Kommittén anser icke lämpligt att sjömän vistas på sjöfartshotell utan att erlagga betalning; i detta hänseende bör sjöfartshotellen drivas helt i linje med vanlig hotellrörelse. Hjälpbehövande, nödstända sjömän bör hänvisas till de socialvårdande myndigheterna.

Vid sidan av huvuduppgiften, hotellverksamheten, har sjöfartshotellen även

andra uppgifter, vilkas storleksordning och betydelse kan variera. Kommittén håller före att på de mindre sjöfartshotellen, där särskild serveringsrörelse av större format ej kan drivas, föreståndarna om möjligt bör tillhandahålla kaffe, mjölk och smörgåsar etc. Föreståndarna bör även ha till uppgift att förestå eventuellt befintligt klubbbrum samt att tillhandagå sjöfolk med upplysningar och råd i frågor av olika slag.

Med hänsyn till de mångskiftande och i olika avseenden krävande uppgifter som åvilar föreståndarna, bör tillsättandet av föreståndartjänsterna föregås av noggranna undersökningar rörande de sökandes karaktärsegenskaper och övriga meriter. Enligt erfarenheten har det ofta visat sig att personer som någon tid själva varit till sjöss haft större förmåga än andra att vinna sjöfolkets förtroende och med enkla medel upprätthålla god ordning.

Klubbbrum för sjömän m. m.

Läs- och skrivrumsverksamhetens uppkomst och organisation. I ett flertal svenska hamnar finns s. k. läs- och skrivrum för sjömän. De har i samtliga fall tillkommit på initiativ av någon lokal sammanslutning. I styrelserna för läsrummen sitter i regel prästmän eller personer som intager en ledande ställning inom frikyrkliga samfund, och verksamheten har oftast religiös prägel. Endast i två fall synes stadgarna innehålla någon bestämmelse om att personer med kännedom om sjöfolk och deras levnadsförhållanden skall vara representerade i styrelsen. I Göteborgs kyrkliga sjömansvård är ombudsmannen vid sjömanshuset i Göteborg självskrivnen ledamot, och i Västervik skall om möjligt en av styrelseledamöterna re-

presentera sjömännen själva; som sådan ledamot är f. n. sjömanshusombudsmannen vald. I ytterligare två städer, Halmstad och Landskrona, är sjömanshusombudsmännen engagerade i arbetet. Kommunalt inflytande över verksamheten förekommer endast i ett fall, sjömanshemmet i Karlskrona, vars styrelse utses av stadsfullmäktige.

Enligt till kommittén inkomna uppgifter skulle läsrum, i några fall i direkt anslutning till sjömanshem, vid 1947 års ingång finnas på följande platser: Bergkvara, Gävle, Göteborg, Halmstad, Holmsund, Hudiksvall, Hälsingborg, Härnösand, Höganäs, Kalmar, Karlsborg (Vånafjärden), Karlshamn, Karlskrona, Kristinehamn, Landskrona, Limhamn, Ljusne, Luleå, Malmö, Munksund, Mönsterås, Norrköping, Oskarshamn, Oxelösund, Ronneby, Sandarne, Simrishamn, Skelleftehamn, Slite, Stocka, Stockholm, Stugsund, Sundsvall, Svartvik, Sölvesborg, Trelleborg, Uddevalla, Varberg, Visby, Västervik, Västerås, Ystad, Åhus, Öregrund och Örnsköldsvik. I några städer finns det flera läsrum.

Enligt de av Kungl. Maj:t den 12 maj 1933 fastställda stadgarna för svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse äger styrelsen bl. a. att genom råd och samverkan främja den kyrkliga sjömansvård som utövas av lokala organisationer i svenska hamnar. Tidigare fungerade ett särskilt centralråd för svenska kyrkans sjömansvård i hemlandet, vilket bl. a. hade till uppgift att lämna respektive lokalorganisationer råd och praktiskt bistånd vid verksamhetens bedrivande, att uppehålla förbindelse med svenska kyrkans sjömansvård i utländska hamnar samt med andra organisationer för sjömansvård. Rådet skulle dessutom vara det organ för svenska kyrkans verksamhet bland sjömän i

hemlandet med vilket utanför sjömansvården stående organisationer kunde förhandla i gemensamma angelägenheter. Sedan sjömansvårdsstyrelsen den 14 december 1933 beslutat tillsätta ett särskilt utskott för sjömansvård i hemlandet, har detta kommit att överta centralrådets uppgifter. Utskottet övertog även centralrådets verksamhet inom bildningsarbetet bland sjömän genom svenska sjömansbiblioteket och studiekurserna för arbetslösa sjömän. För sin verksamhet disponerar utskottet de medel som genom kollekt¹, gåvor, bidrag från staten, svenska röda korset eller på annat sätt kommit sjömansvårdsstyrelsen tillhanda för verksamhet i hemlandet.

Samtidigt med att sjömansvårdsstyrelsen beslöt tillsätta ett särskilt utskott för sjömansvården i hemlandet, bestämdes även att en sjömansvårdskonferens årligen skulle samlas på styrelsens kallelse. Ombud till dylik konferens skulle utses efter följande grunder: a) respektive stiftsråd eller, där sådana ej finnes biskopar och pastor primarius utser vardera två ombud, b) styrelserna för sjömansvården i Stockholm och Göteborg utser två ombud, c) så länge samarbetet mellan sjömansvården i hemlandet och svenska röda korset består, utser det sistnämnda likaledes två ombud. Sjömansvårdsstyrelsen må dessutom till ombud till konferensen kalla för den inhemska sjömansvården intresserade personer, företrädesvis lekmän. Den senaste sjömansvårdskonferensen var anordnad i Härnösand den 16—17 maj

¹ Sjömansvårdsstyrelsen ingår årligen till Kungl. Maj:t med anhållan att få upptaga kollekt för sjömansvården i hemlandet i de stift som inte själva bedriver inländsk sjömansvård. Sådan kollekt upptogs under år 1946 i följande stift: Skara, Västerås, Luleå, Karlstad och Strängnäs.

1946. Vid konferensen hölls bl. a. föredrag om sjömanshusens organisation och arbetsuppgifter, norsk innenlandsk sjömannemisjons organisation och arbete, den engelska statens och sjöfartsorganisationernas sjömansvårdsarbete samt sjöfolkets erkända arbetslöshetskassa.

Av sjömansvårdsstyrelsens berättelse till 1946 års allmänna kyrkomöte framgår vidare att utskottet under åren 1941—1945 ekonomiskt bidragit till de yrkesbestämda folkhögskolekurser för sjöfolk som årligen anordnats i Stockholm och Göteborg samt år 1942 i Gävle. Svenska sjömansbiblioteket har vidare årligen erhållit anslag till sin verksamhet. I övrigt har utskottet på skilda sätt understött de inländska sjömansvårdsstationerna med råd och hjälp.

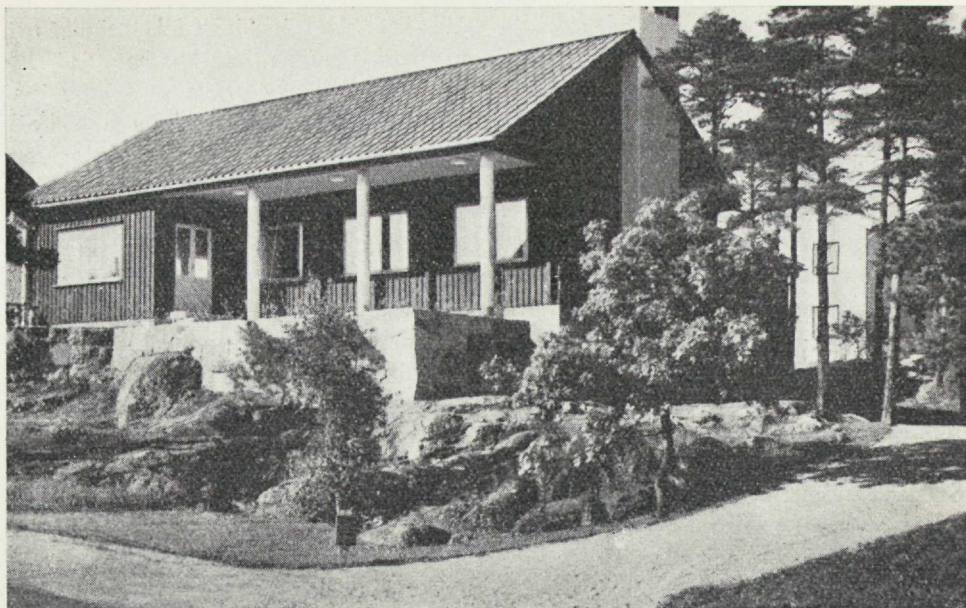
Det framgår av det föregående att ingen gemensam organisation finns för välfärdsarbetet inom landet. Kontakten mellan de olika lokala styrelserna är bristfällig, vilket medverkar till att nya principer för välfärdsarbetet skulle ha svårt att inom rimlig tid slå igenom. De nämnda sjömansvårdskonferenserna har givetvis i sin mån bidragit till att sprida nya idéer inom välfärdsarbetet, men för uppnående av enhetlighet och planmässighet på området krävs ett mera kontinuerligt samarbete.

Läs- och skrivrumsverksamhetens omfattning och finansiering. För att utreda omfattningen av den verksamhet som bedrivs till sjöfolkets fromma under deras vistelse i hamn har kommittén utsänt uppgiftsformulär till alla kända styrelser och föreningar som verkar inom välfärdsarbetet för sjöfolk. Ehuru flera välvilligt lämnat de begärda upplysningarna, har många av de tillfrågade underlåtit att besvara kommitténs förfrågan och andra har lämnat ofullstän-

diga svar. Det är därför icke möjligt att här lämna någon detaljerad redogörelse för den hittills bedrivna verksamheten, utan kommittén får begränsa sig till att meddela vissa allmänna iakttagelser baserade dels på skriftligt material, dels på erfarenheter vid besök på läsrum.

Rörande besöksfrekvensen på vissa läsrum gjorde 1937 års utredning angående sjöfolkets bildningsfrågor m. m. en sammanställning (återgiven i bilaga 8), av vilken framgår att flertalet av landets läsrum under år 1937 hade sammanlagt 237 880 besök av sjömän. De livligast besökta läsrummen var de i Göteborg, Stockholm och Norrköping, där besöksantalet uppgick till respektive 87 200, 33 100 och 25 000. Motsvarande siffror för år 1945 utgjorde respektive 55 425, 38 470 och 20 000. Besöksfrekvensen på de övriga läsrummen varierade 1937 mellan 13 825 och 150; flertalet hade mellan 5 500 och 1 000 besökande. Sedan 1937 har betydande förändringar ägt rum; som exempel kan nämnas att läsrummet i Halmstad hade 13 825 besökande år 1937, men endast 1 000 år 1945. Besöksfrekvensen i övrigt åren 1937, 1938 och 1945 vid några av de större läsrummen framgår av tabell 8.

De olika läsrummens lokaliteter är av mycket skiftande art, och någon närmare beskrivning av dessa är i detta sammanhang icke möjlig. Såsom exempel på hur ett medelstort klubbрум för sjömän lämpligen bör inredas vill kommittén nämna särskilt »Oxelösunds läsestuga» för sjömän. Den uppfördes år 1942 och kan på en gång mottaga 230 personer i två stora, ljusa och trevliga salar, som är väl och modernt möblerade med möbler i mindre grupper; armatur och övrig inredning är likaså tilltalande. Piano, radio och sällskapsspel av olika slag fin-

Läsestugan för sjömän i Oxelösund.

nes. Gästerna disponerar även ett mindre bibliotek, varjämte ett antal tidningar och tidskrifter tillhandahålles. Läsestugan hålles öppen från kl. 11 till kl. 21. Vid större högtider och då mycket sjöfolk samlas anordnas särskilda samkväm. På varje fartyg som besöker hamnen lämnas inbjudningskort till läsestugan, genom vilken även post förmedlas till de enskilda sjömännen.

Sjömännen har på läsestugan inte endast möjligheter till studier, brevskrivning och förströelse utan kan även erhålla läskedrycker, kaffe, te och mjölk med bröd och smörgåsar. Då svårighet föreligger för arbetssökande sjömän att få ny anställning, serveras enstaka måltider. Serveringen sker till självkostnadspris och i ömmande fall gratis. Vid läsestugan är anställda en föreståndarinna, som bebor en mindre lägenhet i samma fastighet som samlingshallarna är belägna, samt en assistent.

Genom den lämnade redogörelsen för den vid Oxelösunds läsestuga bedrivna verksamheten har de flesta av klubbummens och deras föreståndares uppgifter antyttts. Några av dem är av den vikt att här bör något utförligare omnämnas hur de lösts på annat håll.

Flertalet sjömän uppsöker läsrummen för att lyssna på radio, läsa färska tidningar, spela sällskapsspel och dricka en kopp kaffe. Många hämtar även post på läsrummen och ombesörjer där sin egen korrespondens. Fri skrivmateriel tillhandahålles ofta på läsrummen och dessutom säljes frimärken.

Flertalet läsrum är försedda med radioapparater och sällskapsspel. I en del mindre läsrum saknas dock även denna utrustning; sålunda saknar bl. a. läsrummen i Karlshamn, Limhamn, Ronneby, Sölvesborg och Uddevalla radioapparat och i enstaka fall saknas även sällskapsspel. På flertalet läsrum

Interiör från Oxelösunds läsestuga för sjömän.

finns telefon som får begagnas av gästerna, men beklagligtvis saknas dock på sina håll möjlighet för gästerna att telefonera.

I läsrummen framlägges i regel ett stort antal tidningar och tidskrifter. Genom tillmötesgående från de olika tidningsföretagen erhålles tidningarna ofta utan kostnad eller mot nedsatt prenumerationsavgift. En del mindre läsrum saknar emellertid sjöfartsbetonade tidskrifter, och önskvärt vore att på alla läsrum tillhandahölls facktidskrifter som *Nautisk Tidskrift*, *Maskinföretaget*, *Sjömannen*, *Svensk Flagg* och *Svensk Sjöfartstidning*.

Biblioteken är som regel mycket obetydliga och innehåller sällan den litteratur som sjömannen önskar ha tillgänglig på ett klubbрум: uppslagsverk, sjöfartslitteratur, modern skönlitteratur etc. Det kan givetvis icke uppställas såsom något krav att alla läsrum förses med

stora bibliotek, men mindre, moderna referensbibliotek om 100—200 band är enligt kommitténs mening synnerligen önskvärda.

I många läs- och skrivrum, särskilt i de större sjöfartsstäderna, anordnas ofta föredrag och filmföreläsningar. Särskilt på orter, där sjömanspräster är anställda, synes bildningsverksamheten vara livlig; sålunda kan som exempel nämnas att i Hälsingborg och Landskrona förekommer föreläsningar och filmföreläsningar varje vecka under vinterperioden. Bland föreläsningssämen i Landskrona 1945 har nämnts: Dan Andersson, Birger Sjöberg, Kaj Munk, Hjalmar Branting, arbetaren i svensk dikt, sjön och sjömannen i litteraturen, böcker och bildning, sexualhygien, nykterhet m. m.

Samkväm synes även vara en populär form av underhållning på läsrummen; stundom äger de rum i samband

Tabell 8. Besöksfrekvensen vid några av landets större läs- och skrivrum för sjömän åren 1937, 1938 och 1945.

Hamn	Antal besök		
	1937	1938	1945
Gävle	3 837	3 947	1 284
Holmsund	5 002	6 343	2 190
Hälsingborg	4 300	5 250	7 153
Härnösand	4 500	.	3 000
Kalmar	2 055	1 954	1 221
Karlskrona	1 941	1 919	2 247
Landskrona	3 915	5 200	4 526
Limhamn	3 541	5 617	2 300
Malmö (sjömanssalen)	3 414	3 746	3 924
Malmö (sjömanskyrkan)	10 638	10 672	10 542
Munksund	700	900	1 380
Oxelösund	5 000	.	4 000
Skelleftehamn	—	¹ 1 040	777
Stugsund	4 303	4 336	1 430
Sundsvall	7 560	.	7 000
Sölvesborg	2 400	2 450	1 440
Visby	3 027	2 603	1 706
Västervik	1 161	1 132	910
Västerås	659	1 114	340
Ystad	1 171	1 058	968

¹ Avser 1939.

med föreläsningar. Antalet samkväm var under år 1945 i Göteborg, Hälsingborg, Norrköping och Malmö sjömanskyrkas regi respektive 78, 77, cirka 100 samt 108 med ett sammanlagt deltagarantal av respektive 6 370, 3 980, 2 000 och 4 315.

Servering av kaffe och läskedrycker förekommer i regel i samband med samkvämen, ofta utan kostnad för sjömännen. I övrigt synes emellertid serveringsrörelsen vid flertalet läsrum vara tämligen oregelbunden. I några fall förekommer överhuvud taget ingen servering. Den praxis som uppkommit vid flertalet av läsrummen, att servering av kaffe

endast skall ske någon eller några kvällar i veckan synes vara mindre lämplig och kommittén vill i stället förorda att möjligheter skapas för mindre serveringsrörelse under hela den tid läsrummen är öppna och att de ökade kostnader som ett sådant arrangemang skulle medföra täcks genom att sjömännen får betala självkostnadspris för sin förtäring. Beträffande den allmänna driften i övrigt bör denna ha en så modern prägel som möjligt; förbud mot rökning och andra restriktioner som har smak av förmynderskap bör sålunda icke förekomma. Det är även ett önskemål att religiös propaganda icke bedrivs i läsrummen, utan att den religiösa verksamheten begränsas till gudstjänsterna.

En form av underhållning för sjömän som synes förekomma i mycket ringa utsträckning i Sverige är utflykter, visningar och rundturer. Dyliga arrangemang är mycket populära bland sjöfolk, och det vore därför enligt kommitténs mening lämpligt att föreståndarna i ökad utsträckning, i mån av ekonomiska möjligheter, försökte anordna utflykter och visningar i våra hamnar för sjömän av såväl svensk som annan nationalitet.

Tiderna för läsrummens öppethållande varierar f. n. mycket. Det finns i landet enstaka läsrum, som stänger redan kl. 19 och 20, medan flertalet hålles öppna till klockan 21. Många läsrum är även öppna ytterligare en timma och i ett fall stängs läsrummet först kl. 22.³⁰. Beträffande öppningstiden varierar denna alltifrån kl. 9 till kl. 18. Det vore önskvärt att så långt möjligt likartade förhållanden beträffande läsrummens stängningstider kunde åvägabringas, och kommittén skulle därvid såsom lämplig stängningstid vilja förorda kl. 22. Den tid på dagen som läsrummen skall öppnas måste givetvis bli beroende av antalet arbetssökande sjömän som i regel

befinner sig på platsen, läsrummens ekonomiska förutsättningar och personal etc. Önskvärt vore att samtliga läsrum kunde hållas öppna hela dagarna från kl. 10; men i några fall torde man av ekonomiska hänsyn få inskränka sig till ett öppethållande från kl. 17.

Vid sidan om den egentliga klubb-
rumsverksamheten bedrivs, såsom tidigare nämnts, hotellrörelse vid tre läsrum, sjömanshemmen i Karlskrona, Limhamn och Visby. För verksamheten disponeras respektive ett rum med sju bäddar, åtta rum med tolv bäddar samt två rum med fyra bäddar. Antalet upptagna bäddplatser utgjorde 1945 i Karlskrona och Visby respektive 537 och 178. Någon statistik över antalet gäster föres icke i Limhamn.

Fartygsbiblioteksarbete bedrivs i några fall från läsrummen, vilkas personal dels ombesörjer utbyte av svenska sjömansbibliotekets vandringsbibliotek, dels utlämnar egna bibliotek. Sådan verksamhet förekommer i Hälsingborg, Härnösand, Landskrona, Luleå, Malmö (sjömanskyrkan), Norrköping, Oskarshamn, Stocka, Stockholm (Värtan) och Sundsvall. Därjämte har sjömansinstitutet i Stockholm en omfattande förmedling av sjömansbibliotek.

Föreståndarna för läsrummen besöker många av de fartyg som ligger i hamnarna för att inbjuda till samkväm på läsrummen eller åtaga sig smärre personliga tjänster. Även sjuka sjömän, som vårdas på sjukhus i hamnarna, brukar regelbundet besökas av föreståndarna. De har även ofta till sitt förfogande smärre belopp, som användes för att hjälpa sjömän som oförvållat blivit arbetslösa någon längre tid och därmed råkat i ekonomiska svårigheter.

Verksamheten finansieras väsentligen genom basarer och försäljningar av syföreningars arbeten, insamlingar bland

rederier och enskilda samt kollektmedel. Statliga bidrag har ej förekommit, men kommunerna lämnar i flera fall årliga bidrag. Sålunda lämnade 1945 Gävle stad 200 kronor, Halmstads hamnstyrelse 200 kronor, Karlshamns hamndirektion 200 kronor, Karlskrona stad 3 000 kronor, Skellefteå kyrkofullmäktige 200 kronor och stadens hamnstyrelse 400 kronor, (staden upplät dessutom lokal för verksamheten hyresfritt), Sölvesborgs hamnkontor 200 kronor, Visby stad 700 kronor, Västerviks kyrkokassa 300 kronor, Västerås stad 600 kronor samt Ystads stad 1 000 kronor. Mindre bidrag lämnas dessutom årligen av sjömanshusmedel till läsrummen i Holmsund, Kalmar, Karlshamn, Limhamn, Malmö (sjömanssalen), Ronneby, Sölvesborg, Västervik och Västerås.

I samband med att läsrumsföreståndarna besvarat kommitténs förfrågan har även vissa önskemål uttalats beträffande den framtida verksamheten, även om lämnats redogörelse för eventuella planer på förändring eller utökning av verksamheten. I Göteborg har den kyrkliga sjömansvården erhållit en donation om 600 000 kronor till uppförande av nya lokaler för sjömansvårdens arbete, varjämte donator ställt ytterligare 150 000 kronor i utsikt om så erfordras. Göteborgs stad har upplåtit tomt för nybyggnaden, och ritningarna för byggnaden är i princip godkända. Den planerade »sjömansgården» kommer att innehålla, förutom kafé och läsrumlokaler, gymnastiksal, biljard- och spelrum, bibliotek etc. För Holmsunds vidkommande påpekas behovet av utökade och förbättrade lokaler för verksamheten; de planerade arbetena drager en kostnad av 55 000 kronor, och de ekonomiska resurserna är mycket obetydliga. Även Hälsingborg är i behov av tidsenliga och moderna samlingslokaler för sjöfolket.

Sjömansinstitutet i Stockholm.

På initiativ av stiftsadjunkten har en särskild stiftelse bildats, vilken redan förvärvat en tomt för 60 000 kronor, på vilken man ämnar bygga ett fritidshem för cirka 275 000 kronor med samlings-sal, läsrum, bibliotek, studierum, sport-, tvätt-, stryk-, bad- och duschrum, spelrum samt kafé. Stiftsadjunkten uttalar sig vidare för ett ökat samarbete med ABF beträffande bildningsverksamheten samt med de ombordanställdas organisationer beträffande det sociala arbetet. Önskemål om förbättrade lokaler uttalas vidare av styrelserna för läsrummen i Karlshamn, Karlskrona, Landskrona, Malmö (sjömanskyrkan), Munksund, Skelleftehamn, Stocka, Västerås och Ystad. Stiftsadjunkten i Malmö har vidare framhållit önskvärdheten av att

ett semester- och vilohem anläggas för sjöfolk. Stocka sjömanskrets önskar ett bibliotek för sitt läsrum. Önskemål om hjälp för finansieringen har framkommit från läsrummen i Uddevalla och Ystad, varvid i det senare fallet särskilt anhöllits om hjälp från stat och kommun. Slutligen uttalar styrelsen för Visby sjömanshem önskemål om en fullständig ombyggnad, modernisering och utökning av sjömanshemmet i staden.

Sjömansinstitutet i Stockholm. Valfärdsarbetet bland sjömän i Stockholm ombesörjes numera till en väsentlig del av sjömansinstitutet, som i mars 1942 inflyttade i sina nuvarande lokaler vid Stadsgården. Institutet står under ledning av en av Stockholms domkapitel bildad stiftelse, vars angelägenheter handhaves av en styrelse om fem till tio personer. Då sjömansinstitutet torde få betraktas som en av de modernaste institutionerna för sjöfolket i vårt land, lämnas här en kortare karakteristik av dess verksamhet.

Stockholms kyrkliga sjömansvård började sin verksamhet år 1917. Då de lokaler i vilka arbetet bedrevs så småningom visade sig vara alltför små, utfärdades i mars 1935 ett upprop, under-tecknat av bland andra prins Oscar Bernadotte samt av de båda cheferna för ecklesiastik- och handelsdepartementen med vädjan till allmänheten om bistånd till inrättandet av ett »rymligt, välbeläget och hemtrevligt sjömansinstitut i Sveriges huvudstad». Sjömansinstitutets uppgift skulle enligt den plan som förelåg vara att bereda sjömännen en god tillflyktsort under deras vistelse i hamn och därmed en ersättning för det egna hem som de genom sitt yrkes art i de flesta fall nödgades sakna, att stödja och främja studieverksamheten bland sjömännen i form av yrkesbestämda

folkhögskolekurser samt genom föreläsningar och studiecirklar, att stödja och främja biblioteksverksamheten i samarbete med svenska sjömansbiblioteket såväl ombord som bland de under uppläggningsperioderna talrika arbetslösa sjömännen, att bereda möjlighet att mottaga besättningar av främmande nationalitet i Stockholms hamnar för att visa dem gästfrihet samt genom föreläsningar, filmförevisningar, utflykter etc. söka orientera dem i svensk kultur samt att bereda sjömansvården vidgade möjligheter att stå sjömännen till tjänst med råd och anvisningar i personliga angelägenheter, hjälpa dem att bevara kontakten med sina hem och anhöriga samt i andligt och lekamligt avseende vara dem till hjälp.

Genom den sålunda igångsatta insamlingen samt anslag från Stockholms stadsfullmäktige 1936 (200 000 kronor) och av lotterimedel 1937 och 1938 (sammanslagt 210 000 kronor) möjliggjordes inköp av den fastighet i vilken sjömansinstitutet f. n. är inrymt. Omfattande ombyggnadsarbeten igångsattes, till vilka anslag beviljades bl. a. av lotterimedel (35 000 kronor) samt av arbetslöshetsmedel (25 000 kronor). Institutet har vidare erhållit statsbidrag till lärarlöner vid de anordnade folkhögskolekurserna. År 1945 lämnade även Stockholms stad ett engångsanslag på 5 000 kronor. Verksamhetens finansiering i övrigt framgår av följande siffror rörande de tillskott som erhållits 1945, nämligen privata gåvor 67 684 kronor, gåvor från kyrkoförsamlingar 10 765 kronor samt basarer och kollekt 9 812 kronor.

Den fastighet som institutet äger omfattar åtta våningar, av vilka sjömansinstitutet för eget bruk disponerar de tre nedersta, var och en med en golvyta av omkring 300 m², medan övriga vå-

ningar för annat ändamål uthyrts av institutet. I bottenvåningen inryms föreläsningssal för tvåhundra personer med fullständig ljudfilmsanläggning samt vidare verkstadslokal för undervisningen i de kurser för sjömän som varje år anordnas vid institutet. Våningen en trappa upp upptages av läsrum och bibliotek samt förrådsrum för fartygsbibliotek. I våningen två trappor upp slutligen inryms lokaler för studiecirklar, gymnastiksal, duschrum och tvättstuga samt rum för servering.

Lokalerna är rymliga och i läsrummet framlägges över 100 tidningar och tidskrifter, varibland ett stort antal sjöfartsbetonade tidskrifter. Biblioteket omfattar 5 100 band, varav 4 000 band modern skönlitteratur. Vidare finnes piano, radio och en mängd sällskapsspel.

Sjömansinstitutet anordnar årligen ett tjugotal föreläsningar i skilda ämnen av intresse för sjöfolk. Under år 1945 visades dessutom ett trettiotal långfilmer. Vidare anordnades 50 samkväm med tillhoppa nära 6 000 deltagare.

Sjömansinstitutet hålles vintertid öppet kl. 10—21, sommartid kl. 10—15 och 17—21. Förutom gratisservering vid kamrataftnar serveras även kaffe, läskedrycker, smörgåsar och husmanskost till självkostnadspris. Vid institutet är en föreståndare, en husmor, två assistenter, en kassörska, en kokerska och tre städerskor anställda.

Vid sidan av den egentliga klubb- och sällsamsverksamheten tillgodoser även institutet andra uppgifter. På institutet utfördes sålunda 1945 422 sjukbehandlingar, vidare besöktes 319 sjuka sjömän och företogs 200 fartygsbesök. Det förekom även en omfattande social rådgivning, hjälp med personliga angelägenheter, ordnande och understödsverksamhet; spar- och nykterhets-

Samling kring tidningsbordet i lärummet på Sjömansinstitutet i Stockholm.

klubbar har bildats. Sjömansinstitutet förmedlar som nämnts vandringsbibliotek från svenska sjömansbiblioteket och under år 1945 utlämnades 39 bibliotek. Denna verksamhet har senare ökat i omfattning och för detta arbete i förening med fartygsbesöken har institutet under år 1946 inköpt en bil. Den assistent som ombesörjer förmedlingen av vandringsbibliotek har samtidigt till uppgift att bilda studiecirkel m. m. Assistentens avlöning bestrides under budgetåret 1946/47 delvis av de medel som riksdagen anvisat för att ställas till svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelsens förfogande för bildningsarbete bland sjömän.

I sjömansinstitutets regi anordnas årligen yrkesbetonade folkhögskolekurser, vilken verksamhet står under ledning av en särskild av styrelsen utsedd bestyrrelse. Under år 1945 deltog 33 sjö-

män i dylika kurser. Flertalet avlade efter kursen skepparexamen av 2:a klass eller erhöll maskin- eller motorskötarbrev. Undervisningen var helt avgiftsfri och de flesta av deltagarna fick stipendier i form av fri mat och logi. Kursen stod under överinseende av skolöverstyrelsen, vilken godkände undervisningsplaner och tjänstgörande lärare.

Sjömansinstitutet planerar att utvidga sällskapslokalerna till att omfatta ytterligare en våning samt har tecknat preliminärt köpekontrakt på en fastighet, belägen på Tynningö, Värmdö socken, vilken avses att användas till vilohem för sjöfolk och deras anförvanter. Institutets föreståndare har uttalat önskemål om statsbidrag till avlöning av personalen, speciellt till hamnbibliotekarien och till det fasta biblioteket på lärummet samt om ökat statsbidrag till de yrkesbetonade folkhögskolekurserna.

Statsbidrag har även ansetts vara önskvärdt till det planerade vilohemmets upprättande och drift.

Sjömansprästersnas verksamhet. Nära anknytning till läsrumsverksamheten har det arbete, som utföres av de stiftsadjunkter för sjömansvård som finns anställda i vissa stift (med avlöning ur kyrkofonden). Sådana stiftsadjunkter fanns vid ingången av år 1946 i ärkestiftet, Linköpings, Växjö, Lunds, Göteborgs, Karlstads och Härnösands stift. En närmare redogörelse för sjömansprästersnas uppgifter lämnas i bilaga 9.

Behovet av klubbrum för sjömän. På samtliga de platser där läsrum för sjömän blivit anordnade, har det säkerligen funnits behov av någon tillflyktsort för sjöfolket. När det gäller ifrågasatt statligt stöd åt de olika välfärdsanordningarna måste emellertid en gradering av de olika behoven företagas. Härvid kommer mindre sjöfartscentra att av naturliga skäl till en början helt utelämnas, då ett bidragssystem till dessa icke lämpligen kan utformas, innan erfarenheter vunnits rörande verkningarna av ett statligt bidragssystem till klubbrummen i de större städerna. Liksom beträffande behovet av sjöfartshotell har kommittén även beträffande behovet av klubbrum företagit en indelning i tre olika grupper. Såsom allmän grund för bedömning av behovet har kommittén använt den i bilaga 2 meddelade statistiken rörande mönstringsfrekvensen, den i bilaga 3 lämnade statistiken rörande sjömansförmedlingarnas verksamhet samt den i bilaga 10 meddelade statistiken rörande fartygstrafiken i rikets större hamnar.

Grupp 1. Behov av sjömansinstitut av större omfattning föreligger i Gö-

teborg, Stockholm, Malmö och Hälsingborg. I samtliga dessa städer råder en livlig fartygstrafik; år 1945 ankom till respektive hamnar 31 280 fartyg om 6 819 000 nettoton, 47 553 fartyg om 5 923 000 ton, 6 786 fartyg om 2 393 000 ton samt 4 802 fartyg om 1 507 000 ton. Den motivering som lämnats för behovet av sjöfartshotell i de nämnda städerna gäller även behovet av sjömansinstitut. För Stockholms vidkommande är frågan om lämpliga fritidslokaler redan löst, och i Göteborg och Hälsingborg föreligger långt framskridna planer på uppförande av större byggnader. Från Malmö har uttryckts önskemål om egna lokaler och behovet är där så stort, att man inom några år även där enligt kommitténs mening bör genomföra en upprustning av verksamheten. I samtliga dessa fall synes sjömansinstituten med hänsyn till sin storlek böra utgöra fristående institutioner, ehuru verksamheten givetvis bör bedrivas i samarbete med andra välfärdsföretag i de nämnda städerna.

Grupp 2. Behov av medelstora klubbrum med plats för minst 50—75 sjömän finns i Gävle, Härnösand, Kalmar, Karlshamn, Landskrona, Luleå, Norrköping, Oskarshamn, Oxelösund, Sundsvall, Uddevalla och Västerås. Hamntrafiken är eller väntas bli betydande i samtliga de uppräknade orterna, i vilka även många arbetssökande sjömän i regel uppehåller sig. Behovet av läsrum torde på dessa orter, med undantag av Landskrona och Oxelösund, kunna täckas på så sätt att lämpliga klubblokaler inrymmas i sjöfartshotellens fastigheter. Detta är redan fallet i Härnösand, Oskarshamn och Sundsvall. I Norrköping bedrivs numera läsrumsverksamhet i andra lokaler än sjömanshemmet, men kommittén förutsätter att den kommu-

nala utredning som pågår i sjömanshemsfrågan kommer att leda till en lösning som medför en koordinering av hotell- och klubbbrumsverksamheten därstädes. På grund av Landskrona sjömanshems begränsade utrymmen låter sig detta emellertid icke göra därstädes. Det läsrum som där för närvarande är öppet bör därför enligt kommitténs mening fortsätta och utbygga sin verksamhet. I Oxelösund åter är behovet av klubbрум tillfredsställt genom den moderna läsestuga som där finnes, och någon anledning att i ett eventuellt hotellbygge inrymma större klubbрум finnes således inte.

Grupp 3. Kommittén anser att behov av klubbрум dessutom föreligger i Halmstad, Holmsund, Karlskrona, Limhamn, Nynäshamn, Skelleftehamn, Stugsund, Trelleborg, Visby, Västervik och Örnsköldsvik.

Hamntrafiken i Halmstad var före kriget ganska stor; åren 1937/38 ankom i genomsnitt 1 624 fartyg om 453 000 nettoton. Trafiken minskade under kriget och var ännu 1945 ganska ringa. Det kan emellertid antagas att hamnen i mera normala tider får en ökad trafik. Det av den kyrkliga sjömansvården i staden bedrivna läsrummet var före kriget livligt besökt; åren 1937/38 besöktes det av i genomsnitt över 13 000 personer. Verksamheten har senare starkt inskränkts. Läsrummet anses icke vara fullt modernt, och behov föreligger därför av genomgripande omläggning och upprustning av verksamheten i Halmstad.

Umeå hamn har såväl före som efter kriget varit livligt trafikerad; åren 1937, 1938 och 1945 uppgick det ankommande tonnage till respektive 469 000, 443 000 och 432 000 nettoton. Föreningen sjömännens vänner Umeå—Holmsund har sedan år 1929 bedrivit en verk-

samhet för att tillgodose det förefintliga behovet av fritidslokaler. Enligt föreningens egen uppfattning är dess läsrum i behov av modernisering och utökning, och kommittén ansluter sig till denna ståndpunkt.

Karlskrona har en ganska obetydlig hamntrafik; åren 1937/38 och 1945 uppgick det ankommande tonnage till endast 183 000, 178 000 och 51 000 nettoton. Till hamnen samlas emellertid en del sjöfolk, och 1945 tillsatte sjömansförmedlingen 144 platser; antalet påmönstringar i staden uppgick samma år till 154. Allt sedan år 1889 finns ett sjömanshem i staden; verksamheten bedrivs i en förhurd lägenhet i en äldre fastighet. Sjömanshemmet står öppet även för örlogsflottans personal. Kommittén anser i likhet med sjömanshemmets styrelse en modernisering av verksamheten önskvärd.

Limhamn hade före kriget en ganska omfattande fartygstafrik och besöktes även efter kriget av ett stort antal fartyg. På orten finnes sedan år 1906 ett läsrum för sjömän, vilket har varit livligt besökt; 1937 besöktes sålunda läsrummet av 3 541 och 1938 av 5 617 personer. Styrelsen för läsrummet har icke uttryckt några önskemål för den fortsatta verksamheten, men kommittén anser, att vissa förbättringar kan åstadkommas beträffande verksamheten, sålunda bör läsrummet bland annat förses med ett nytt bibliotek och radio m. m.

Nynäshamn anses allmänt som en framåtgående hamn med stora utvecklingsmöjligheter. År 1945 ankom 1 118 fartyg om tillhoppa 374 000 nettoton, och trafiken har sannolikt ökat sedan dess. Inga som helst anordningar för det sjöfolk som besöker Nynäshamn finns för närvarande, och kommittén får därför framhålla att det är angeläget att ett klubbрум snarast inrättas.

Skelleftehamn anses liksom Nynäshamn vara stadd i stark utveckling. Hamnen hade år 1945 en tämligen livlig trafik; det ankommande tonnaget uppgick till sammanlagt 533 000 nettoton. Sjömansförmedlingen där tillsatte under året 142 platser. Sedan år 1938 bedriver föreningen sjömännens vänner i Skelleftebygden verksamhet till sjömännens fromma och har ett läsrum i en av Skellefteå stadsfullmäktige upplåten fastighet i Skelleftehamn. Den disponerade lokalen torde i en nära framtid komma att av staden användas för annat ändamål, och det är därför enligt kommitténs mening nödvändigt att nya lokaler anskaffas i hamnens närhet.

Söderhamn trafikeras normalt av ett betydande tonnage; det ankommande tonnaget utgjorde åren 1937/38 och 1945 respektive 540 000, 458 000 och 440 000 nettoton. Antalet påmönstringar i staden utgjorde respektive 274, 239 och 189. Trafiken går väsentligen över Stugsund, där ärkestiftets stiftsråds sjömansvård sedan år 1921 har ett läsrum för sjömän. Läsrummet var under år 1945 ganska livligt besökt; inalles 1 430 besök redovisas. Läsrummet är knappast fullt modernt och torde behöva genomgå en mindre upprustning.

Trafiken på Trelleborg var före kriget, då regelbunden färjeförbindelse uppehölls med Sassnitz, av mycket stor omfattning; det ankommande tonnaget uppgick i genomsnitt till över 2 570 000 nettoton under åren 1937 och 1938. Under år 1945 uppgick detta tonnage till 453 000 nettoton. Behov av klubbrum synes sålunda föreligga. I staden finns ett läsrum, men den där bedrivna verksamheten lär icke vara anordnad efter tidsenliga principer, varför det sannolikt föreligger behov av att inrätta ett nytt klubbrum.

Trafiken i Visby hamn har efter det senaste världskriget varit livligare än tidigare, och det kan förutses att denna utveckling kommer att fortsätta. Det ankommande tonnaget uppgick 1945 till 428 000 nettoton. Till staden drages en hel del sjöfolk från hela Gotland och under åren 1937, 1938 och 1945 påmönstrade respektive 317, 350 och 241 personer. År 1926 öppnade Visby metodistförsamling ett sjömanshem i staden som har varit livligt besökt. Antalet besökande uppgick åren 1937, 1938 och 1945 till 3 027, 2 603 och 1 706. Kommittén anser att en modernisering av verksamheten så småningom bör komma till stånd, varvid även nya rum för inkvartering bör inredas.

Det till Västervik ankommande tonnaget uppgick åren 1937, 1938 och 1945 till respektive cirka 282 000, 254 000 och 59 000 nettoton. Antalet påmönstringar utgjorde de nämnda åren respektive 490, 368 och 360. Sedan år 1931 bedrivs läsrumsvärksamhet i staden; besöksfrekvensen på läsrummet var åren 1937, 1938 och 1945 1 161, 1 132 och 910. Läsrummet synes vara ganska litet och verksamheten vid detsamma ej av större livaktighet. En upprustning och modernisering synes kommittén även i detta fall vara önskvärd.

Till Örnsköldsviks hamn ankom åren 1937, 1938 och 1945 ett tonnage som uppgick till respektive 508 000, 393 000 och 397 000 nettoton. Antalet påmönstringar i staden utgjorde de nämnda åren respektive 391, 369 och 230. Sannolikt torde ett helt nytt klubbrum behöva upprättas i staden.

Svenska sjömansbiblioteket. Biblioteksverksamhet bland svenska sjömän har åtminstone sedan 1870-talet bedrivits av olika filantropiska och religiösa samfund. Även de fackliga organisatio-

nerna anskaffade så småningom boksamlingar. Med anledning av motioner vid 1920 års riksdag begärde riksdagen i skrivelse den 29 maj 1920 en utredning angående huruvida och på vad sätt av staten understödda bibliotek måtte kunna anordnas ombord på svenska handelsfartyg. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 31 december 1920 uppdrogs åt skolöverstyrelsen att verkställa utredning i frågan och att för sådant ändamål tillkalla högst två sakkunniga. Sedan de sakkunniga slutfört sitt arbete under februari månad 1923, avgav skolöverstyrelsen sitt förslag i ämnet den 16 december 1924.

De sakkunniga föreslog att en särskild organisation med namnet sjömansbiblioteket skulle bildas för biblioteksverksamhet bland sjömän. Biblioteket skulle upprätta och tillhandahålla vandringsbibliotek avsedda för svenska handelsfartyg, främst sådana som en längre tid skulle vara borta från Sverige, samt tillse att det i utlandet finnes möjlighet att byta vandringsbibliotek. Det skulle vidare såvitt möjligt utlåna enstaka arbeten som efterfrågades av sjömän för särskilt studium samt bereda sjömännen tillfälle att erhålla råd och anvisningar för läsning och studier. Det förutsattes också att sjömansbiblioteket skulle samarbeta med dem som anordnande läsrum för sjömän och eventuellt självt ordna läsrum. Bland andra arbetsuppgifter som det nya organet föreslogs få var även upplysning bland sjöfolket om populärvetenskapliga föreläsningar i olika hamnar samt eventuellt anordnandet av dylika. Det föreslogs att bibliotekscentralen skulle förläggas till Göteborg; i en framtid skulle filialer eventuellt upprättas i Stockholm, Malmö och Hälsingborg. Statsbidraget till sjömansbiblioteket föreslogs utgå med dubbelt så stort belopp som de kontanta

medel vilka anskaffades från annat håll, dock högst 10 000 kronor. Alternativt föreslog de sakkunniga att statsbidraget skulle utgå med samma belopp som kontant tillskjutits från annat håll. Skolöverstyrelsen anslöt sig i alla delar till de sakkunnigas förslag.

Riksdagen beslöt år 1930 medgiva att av det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet ett belopp av högst 10 000 kronor måtte utgå till understödjande av folkbiblioteksverksamhet på svenska handelsfartyg enligt de närmare bestämmelser Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

Enligt av Kungl. Maj:t den 20 juni 1930 fastställda stadgar för bibliotekets verksamhet är dess uppgift att bereda svenska sjömän tillgång till litteratur för studier i skilda ämnen och för bildande läsning i allmänhet samt för rekreation och förströelse och därvid skall det i möjlig mån samarbeta med andra föreningar och institutioner som bedriver biblioteksarbete eller annan bildningsverksamhet bland sjömän. Biblioteksverksamheten skall omfatta dels en huvuddepå i Göteborg, dels i den mån tillgängliga medel det möjliggör, filialdepåer i andra hamnstäder, dels från dessa depåer utsända vandringsbibliotek. All bokutlåning skall vara kostnadsfri. Huvuddepån fungerar som central för utsändande av vandringsbibliotek, och i den mån förhållandena så medgiver för direkt utlåning av böcker som behövs i studiesyfte. Därjämte bör om så ske kan i samarbete med huvuddepån anordnas läsrum för sjömän med en för dem avpassad handbokssamling. Styrelsen för sjömansbiblioteket består av en av skolöverstyrelsen utsedd ordförande samt åtta ledamöter, representerande Sveriges redareförening, Sveriges fartygsbefälsförening, svenska maskinbefälsförbundet, svenska sjöfolksförbun-

det, svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse, arbetarnas bildningsförbund samt Sveriges allmänna biblioteksforening.

Kungl. Maj:t föreskrev vidare bl. a. att statsunderstödet skulle utgå med dubbelt så stort belopp som det tillskott för bibliotekets utveckling och vård, vilket av andra än statsmedel lämnas för det år, för vilket statsunderstöd sökes, dock högst med 10 000 kronor för år, att 4/5 av beviljat statsunderstöd skulle användas till bokanskaffning och till bibliotekets underhåll, att statsunderstödet icke finge användas till arvoden eller ersättningar åt biblioteksstyrelsens ordförande eller ledamöter samt att skolöverstyrelsen årligen skulle meddela beslut rörande ansökningar om statsunderstöd.

Sjömansbiblioteket började sin verksamhet under år 1931; dess huvuddepå är sedan år 1935 utan särskild kostnad förlagd till Dicksonska folkbiblioteket, och såsom funktionärer vid denna avdelning av sjömansbiblioteket har man kunnat anlita yrkesskolad folkbibliotekspersonal. Någon filial har hittills av ekonomiska skäl icke upprättats, men förmedlingsstationer för vandringsbiblioteken finnes på följande orter i Sverige: Gävle, Holmsund, Hälsingborg, Härnösand, Karlstad, Landskrona, Luleå, Lysekil, Malmö, Norrköping, Oskarshamn, Oxelösund, Stockholm, Stugsund, Sundsvall, Ystad och Örnsköldsvik. Före det andra världskriget var även förmedlingsstationer i verksamhet i följande utländska hamnar: Antwerpen, Buenos Aires, Calais, Neufahrwasser, Dunkerque, Gdansk, Gdynia, London, Marseille, Melbourne, Narvik, Rotterdam och Stettin. Det är sjöfolksförbundets ombudsmannaexpeditioner och de kyrkliga läsrummen i Sverige och utlandet som utnyttjas för detta ändamål.

Verksamheten har under de senaste åren avsevärt utökats. Bibliotekets bokbestånd omfattade den 30 juni 1946 35 032 band mot 31 890 vid närmast föregående budgetårsskifte. Under verksamhetsåren 1944/45 och 1945/46 utlämnades 689 respektive 1 048 vandringsbibliotek, därav till handelsflottans fartyg 512 respektive 1 034. Antalet band som ingick i vandringsbiblioteken utgjorde 18 071 respektive 27 848, varav den övervägande delen skönlitteratur. Sammansättningen av den utlånade litteraturen under det sistnämnda verksamhetsåret framgår av bilaga 11.

Svenska sjömansbiblioteket har under budgetåren 1930/31—1945/46 åtnjutit ett årligt statsbidrag om 10 000 kronor, med undantag för åren 1932/33—1935/36, då statsbidraget varierade mellan 6 000 och 8 000 kronor. Övriga mera betydande bidragsgivare har varit svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse och svenska sjöfolksförbundet liksom även Sveriges redareförening. Betydande belopp har även influtit från enskilda rederier. Sjömansbiblioteket mottog under budgetåret 1942/43 en donation från rederiaktiebolaget Transatlantic på 5 000 kronor, varav bildats en särskild fond.

1937 års utredning angående sjöfolks bildningsfrågor m. m. föreslog i sitt den 20 februari 1945 avgivna betänkande (Stat. off. utr. 1945: 5) bl. a. att sjömansbiblioteket skulle utvidga sin verksamhet till att omfatta utsändande dels av särskilda studiebibliotek av vandringsbibliotekstyp, dels av fasta handboksbibliotek avsedda för fartyg med därför lämpade lokaler.

De årliga kostnaderna för sjömansbiblioteket beräknade de sakkunniga till 45 000 kronor, varav staten borde bidra med 35 000 kronor. De beräknade

kostnaderna fördelade sig på följande poster: avlöningar 9 000 kronor, lokalhyra samt kostnader för värme, ljus, städning m. m. 4 000 kronor, transportkostnader för bibliotek i hemlandet 1 200 kronor, transportkostnader vid förmedlingsstationerna i utlandet 1 000 kronor, tryckning av supplement till katalog över sjömansbiblioteket 300 kronor, diverse omkostnader, bokskåp för vandringsbibliotek, inventarier, telefon, skrivmateriel m. m. 4 500 kronor samt bokinköp och bokinbindningar 25 000 kronor. Av dessa kostnader borde enligt de sakkunnigas förslag kostnaderna för avlöningar, lokalhyra, samt 2 000 av övriga omkostnader, inalles 15 000 kronor, helt falla på statsverket. För bestridande av övriga omkostnader föreslogs staten skola på samma sätt som tidigare bidra med dubbelt så stort belopp som det tillskott som enskilda lämnat, dock med högst 20 000 kronor. De av de sakkunniga gjorda kostnadsberäkningarna förutsatte att staten bidrog med maximibeloppet och

att enskilda alltså tillsköt sammanlagt 10 000 kronor.

Riksdagen beslöt år 1946 i enlighet med av chefen för ecklesiastikdepartementet framlagd proposition att höja statsbidraget till svenska sjömansbiblioteket från 10 000 kronor till 25 000 kronor för år på samma villkor som det tidigare lämnade bidraget. Riksdagen beslöt vidare anvisa ett reservationsanslag av 10 000 kronor för budgetåret 1946/47 till anskaffande av fasta fartygsbibliotek.

Svenska sjömansbiblioteket har i en till kommittén överlämnad promemoria angående förutsättningarna för dess fortsatta verksamhet bl. a. framhållit följande.

De av 1937 års utredning angående sjöfolkets bildningsfrågor beräknade utgiftsposterna efter föreslagen utbyggnad av bibliotekets administration och verksamhet ter sig i jämförelse med dess faktiska siffror under räkenskapsåret 1945/46 med nuvarande enkla verksamhetsformer på följande sätt:

	Enligt sakkunniga	Enligt räkenskapsåret 1945/46
Bokinköp och inbindning	25 000: —	38 682: 62
Avlöningar	9 000: —	5 173: 42
Lokalhyra, värme, ljus och städning	4 000: —	—
Övriga omkostnader (varibland transportkostnader 2 200 kr., katalogsuppl. 300 kr., inventarier -- främst bokskåp -- samt telefon, skrivmaterial m. m.)	7 000: —	¹ 7 987: 87
Summa	45 000: —	51 843: 91

¹ I denna post ingår inköpskostnaden för bokskåp med kr. 5 660: 02.

Redan nu är alltså kraven på sjömansbiblioteket så uppdrivna, att det senaste räkenskapsårets utgifter enbart för böcker och bokskåp gått till kronor 44 342: 64 d. v. s. praktiskt taget det belopp som enligt sakkunnigas beräkning-

ar skulle täcka samtliga kostnader. Anslag och bidrag under senaste budgetåret utgjorde kronor 31 015. De nyssnämnda utgifterna för böcker och bokskåp möjliggjordes till väsentlig del genom de tillgångar som fanns vid bud-

getårets början den 1/7 1945. — Under tiden efter den 1/7 1946 har kraven på sjömansbiblioteket ytterligare stegrats, men möjligheterna att tillgodose dem ej ökats. Härtill kommer att lokalfrågan (till och med om detta får ske genom något nytt provisorium) måste erhalla en annan lösning än för närvarande. Dicksonska biblioteket är nödsakat att inom kort helt ta i anspråk för eget bruk sjömansbibliotekets nuvarande lokaler. I och med att så sker åsamkas sjömansbiblioteket kostnader som det hittills undgått. Kostnader för hyra, ljus, värme, städning och telefon är givna, ökade personalkostnader också erforderliga.

Av vad som ovan anförts framgår

1) att verksamheten redan under nuvarande former och villkor påkallar rikligare medel än vad sakkunniga approximativt beräknat för en i utbyggd form bedriven verksamhet,

2) att lokalfrågan och vad därmed sammanhänger ytterligare väsentligt skärper behovet av medel för bedrivandet av sjömansbibliotekets verksamhet.

Kommittén har i olika sammanhang erfarit att sjömansbibliotekets resurser för närvarande icke kan motsvara det behov av vandringsbibliotek som finnes inom svenska handelsflottan. Det synes därför kommittén synnerligen angeläget att sjömansbibliotekets lokal- och personalfrågor snarast finner en mera definitiv lösning och att i samband därmed frågan om statsbidraget till biblioteket upptages till förnyad prövning. I första hand synes därvid det av 1937 års utredning angående sjöfolkets bildningsfrågor framlagda förslaget till statsbidrag böra komma i åtanke. Kommittén får dock förorda att för bestridande av övriga omkostnader staten skall på samma sätt som tidigare bidra med dubbelt så stort belopp som det till-

skott som enskilda lämnat, dock med högst 25 000 kronor. Huruvida biblioteket bör erhålla ett större engångsbidrag till bokinköp, varom biblioteket gjort anhållan hos Kungl. Maj:t, synes kommittén böra avgöras först sedan bibliotekets omorganisation blivit genomförd.

Kurs- och studieverksamhet m. m.
Särskild kursverksamhet för sjömän har varit anordnad åtminstone sedan förra hälften av 1920-talet. I början meddelades undervisning huvudsakligen i matematik samt tyska och engelska språken, men senare blev flertalet kurser yrkesbetonade, varvid sålunda undervisning förekom i ämnen som navigation och sjömanskap samt motorlära. Under depressionsåren 1932—1936 antog verksamheten betydande omfattning. Såväl svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse som svenska sjöfolksförbundet i samverkan med arbetarnas bildningsförbund erhöll då bl. a. anslag av lotterimedel till anordnandet av kurser. Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse erhöll tillhoppa 79 500 kronor till 33 kurser med sammanlagt 937 deltagare. De kurser, som anordnades av arbetarnas bildningsförbund och svenska sjöfolksförbundet gemensamt, var till antalet 59 med tillhoppa 1 694 deltagare. Till dessa senare kurser anslogs 182 000 kronor av lotterimedel.

Efter år 1936 har svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse fortsatt sin kursverksamhet för sjömän enligt de tidigare riktlinjerna. Verksamheten har varit koncentrerad huvudsakligen till Stockholm och Göteborg, men kurser har även anordnats i Norrköping och Gävle. Kurserna har huvudsakligen finansierats av sjömansvårdsstyrelsen själv; mindre bidrag har utgått ur anslaget till flyttande folkhögskolekurser samt

av arbetslöshetsmedel. Till följd av de ändrade sysselsättningsförhållandena för sjöfolket skedde efter år 1936 en successiv avveckling av den av arbetarnas bildningsförbund och svenska sjöfolksförbundet bedrivna verksamheten; under åren 1937—1940 anordnades sålunda endast ett mindre antal kurser med sammanlagt 87 deltagare. Dessutom deltog ett antal sjömän i de kurser som med bidrag av lotterimedel anordnades för arbetslösa av skilda yrken. Kursverksamheten har även i fortsättningen varit av obetydlig omfattning.

Studieverksamheten ombord i fartygen har däremot tagit fart under tiden efter 1936. Arbetarnas bildningsförbund och svenska sjöfolksförbundet tillsatte en särskild instruktör i studiefrågor för sjömän, vilken den 1 september 1937 började sin verksamhet i Göteborg. Redan den 1 april 1938 kunde denne redovisa 56 bildade studiecirklar ombord med sammanlagt 343 deltagare. Det dominerande studieämnet var engelska språket. Under tiden 1 april 1938 till 31 mars 1939 var 67 cirklar i verksamhet med 406 deltagare. Sedan krigets hämmande verkan upphört utvecklades studiecirkelverksamheten ytterligare. Under år 1946 organiserades sålunda 126 cirklar, varav 95 i Göteborg. Antalet deltagare uppgick till 852. Dessutom förmedlades 40 kurser till enskilda sjömän.

Instruktionskurser för utbildning av studieledare på fartyg har i några fall anordnats. Under åren 1935 och 1936 var sålunda två kurser anordnade i Hälsingborg, 1939 anordnades en kurs i Brunnsvik och 1943 en i Bommersvik. Vid den av arbetarnas bildningsförbund anordnade hamnstadskonferensen i Göteborg den 23—24 november 1946 beslöts att om möjligt anordna en gemen-

sam nordisk studieledarkurs för sjömän.

1937 års utredning angående sjöfolkets bildningsfrågor m. m. fann att kursverksamheten borde främjas genom statsbidrag. De sakkunniga upprättade förslag till kursplaner om åtta veckor avsedda att utgöra normalplaner. Kursdeltagarnas antal beräknades till 20 i allmänbildande och 16 i yrkesbetonad kurs. Initiativ till anordnandet av kurser skulle tagas av lokala kursstyrelser. De sakkunniga beräknade att sammanlagt åtta kurser årligen skulle anordnas och föreslog, i enlighet med detaljerat utformade bidragsformer, att ett årligt förslagsanslag om 39 500 kronor skulle anvisas för ändamålet. Dessutom skulle ett engångsanslag av 10 500 kronor anvisas för bestridande av med verksamheten förbundna engångskostnader. Kostnader för nedsättning av elevernas biljettpriser, beräknade till 1 000 kronor för år, skulle bestridas från det under tionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till beredande av billigare biljettkostnader för sjöfolk vid resor till och från hemorten i vissa fall.

De sakkunniga beräknade att antalet studiecirklar under ett år torde komma att uppgå till omkring 150. Till statsbidrag till lärare, korrespondenskurser, grammofonkurser (språk) och läroböcker enligt angivna grunder beräknades ett anslagsbehov av 12 000 kronor, varav högst 1 000 till enskilda studerande. För utbildning av lärare och studieledare för studiecirkelarna erfordrades enligt de sakkunnigas förslag 5 000 kronor årligen. Särskilda folkbildningsinstruktörer borde vidare anställas i vissa hamnstäder, till en början i Göteborg, Stockholm och Hälsingborg. Instruktörernas huvudsakliga uppgift skulle vara att genom personlig påverkan bland sjöfolket väcka och stimulera intresset för studie-

arbete, att därvid lämna upplysningar om förefintliga anordningar och institutioner i folkbildningens tjänst samt att tillhandagå med råd och anvisningar i studiehänseende bl. a. i fråga om sjömansskolornas kurser och studiecirklars anordnande, liksom rörande ämnesval för de sistnämnda. Staten borde enligt förslaget helt påtaga sig kostnaderna för arvodena till de tre instruktörerna, förslagsvis till ett belopp av 6 400 kronor per instruktör och år. Slutligen föreslog de sakkunniga dels att 24 000 kronor, varav 3 000 kronor engångskostnader, skulle anslås till en föreslagna centralbyrå för bildningsverksamhet bland sjöfolket, dels att 5 000 kronor skulle anvisas till föreläsningar i utländska hamnar.

Chefen för ecklesiastikdepartementet betonade i proposition till 1946 års riksdag sina betänkligheter mot de föreslagna statsbidragsgrunderna, som han fann invecklade och svåröverskådliga. Under hänvisning till den pågående utredningen angående grunderna för statens understödjande av det fria och frivilliga bildningsarbetet ställde han sig avvaktande till en definitiv lösning av spörsmålet om lämpliga understödsgrunder, men föreslog att ett maximerat belopp av 20 000 kronor skulle anvisas för budgetåret 1946/47 såsom bidrag till allmänbildande verksamhet bland sjömän. Bidraget borde anvisas såsom särskilt anslag och ställas till förfogande för arbetarnas bildningsförbund att användas i första hand till studiecirkel- och instruktörsverksamhet. I en motion hemställdes att riksdagen måtte medgiva att för budgetåret 1946/47 10 000 kronor anvisades såsom särskilt anslag att ställas till förfogande åt svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelses utskott för sjömansvård i hemlandet att användas i första hand till studiecirkel- och

instruktörsverksamhet bland sjömän. Riksdagen beslöt att under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 25 000 kronor såsom bidrag till bildningsverksamhet bland sjömän, varav 20 000 kronor skulle ställas till förfogande av arbetarnas bildningsförbund och 5 000 kronor till förfogande av svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse.

Den 12 oktober 1946 har 1944 års folkbildningsutredning avgivit betänkande med förslag angående det fria och frivilliga folkbildningsarbetet, del I allmänt folkbildningsarbete (Stat. off. utr. 1946: 68). Enligt utredningens förslag skall ett visst understöd utgå till varje studiecirkel som fyller vissa allmänna krav. Om studiecirklarna ombord på fartygen uppfyller de av utredningen uppställda allmänna villkoren, kommer även de att bli berättigade till statsunderstöd. Det under anslagsposten Bidrag till bildningsverksamhet bland sjömän upptagna anslaget av 2 700 kronor till främjande av studiecirkelverksamhet ombord på fartyg torde enligt utredningens uppfattning sålunda fortsättningsvis icke böra utgå. Enligt utredningens förslag skall vidare till studieförbunden för organisations- och administrationskostnader utgå statsunderstöd med högst hälften av förbundens utgifter för studieverksamheten, däri inräknade utgifter för av förbunden anordnade studieledar- och instruktionskurser samt av förbunden anställda instruktörer och konsulenter. Utöver det belopp som sålunda skulle komma att utgå till ABF torde, enligt utredningens förslag, till detta på samma sätt som nu böra utgå bidrag för anordnande av instruktionskurser för sjömän samt för anställande av folkbildningsinstruktörer för sjömän. Detta bidrag torde liksom under innevarande budgetår böra utgå med 17 300 kronor. Anslagsposten Bi-

drag till bildningsverksamhet bland sjömän torde därför böra minskas med det däri ingående anslaget om 17 300 kronor till instruktionsverksamhet bland sjömän. Kvar på detta senare anslag skulle enligt utredningens förslag endast stå de 5 000 kronor som under innevarande budgetår ställts till förfogande för svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse.

Kommittén får helt ansluta sig till det av folkbildningsutredningen framförda förslaget beträffande grunderna för statsbidrag till studiecirkelverksamhet m. m., vilka synes kommittén väl ägnade att främja studieverksamheten bland sjöfolk. Kommittén förutsätter vidare, att det av kommittén föreslagna centrala organet för sjöfolkets välfärdsfrågor får tillfälle att yttra sig jämväl i frågor som angår sjöfolkets bildnings- och fritidsverksamhet, ehuru den anser att statsbidrag till verksamheten i likhet med vad nu är fallet bör bestridas av anslag under åttonde huvudtiteln.

Kortvågssändarna och bildningsarbetet. Rundradioutredningen framhöll i sitt den 9 januari 1946 avgivna betänkande (Stat. off. utr. 1946:1) efter överläggningar med representanter för Sveriges fartygsbefälsförening, svenska maskinbefälsförbundet och svenska sjöfolksförbundet beträffande behovet av kortvågssändningar till utlandet bl. a. att en av rundradions viktigaste uppgifter i detta avseende vore att bereda utlandssvenskarna tillfälle att fortlöpande leva med i vad som händer i Sverige och att på så sätt stärka banden mellan dem och hemlandet. Detta gällde uppenbarligen med avseende på såväl bofasta svenskar i utlandet som svenska sjömän. Beträffande de sistnämnda hade från sjöfartshåll framhållits önskvärdheten av att i rundradion anordna-

des studiekurser för sjömännen. Uppslaget syntes utredningen värt att övervägas.

I sitt utlåtande över utredningens förslag förordade fartygsbefälsföreningen beträffande programmets anordning, att nyhetsutsändningar, musikunderhållning och kortare föredrag skulle ingå samt påpekade önskvärdheten av att nyhetsutsändningarna på söndagarna även omfattade idrottsreferat. Sjöfolksförbundet framhöll, att huvudvikten borde läggas vid nyhetsutsändningarna. Förbundet ansåg även tanken att anordna studiekurser för sjömän vara värd allt beaktande, men påpekade, att vissa icke obetydliga svårigheter mötte på grund av den omständigheten att de tider på dygnet då dylika utsändningar kunde anordnas icke alltid skulle komma att passa in på de tider då studiearbete kunde bedrivas ombord. Detta måste självfallet ske under kvällarna då största antalet besättningsmän vore fria från arbete. Vad som vore kvällstimmar på en viss geografisk position vore emellertid natt eller arbetsdag på en annan del av jordklotet. Ett övervinnande av dessa svårigheter torde endast kunna ske på det sättet att eventuella studiekurser upprepades flera gånger under dygnet. Kommerskollegium förordade att de anförda synpunkterna rörande programmets anordning skulle vinna beaktande och framhöll särskilt önskvärdheten av att lämpliga studiekurser anordnades för sjöfolket. Särskilt torde dessa böra inriktas på att bereda sjömännen tillfälle att vidare utbilda sig inom det egna yrkesområdet. Kommittén får även starkt understryka önskvärdheten av att radion kommer till användning inom bildningsarbetet bland sjöfolk sedan de nya kortvågssändarstationerna blivit uppförda.

Lokal samordning av välfärdsarbetet.

Det lokala välfärdsarbetet är i många mindre och medelstora svenska hamnar enkelt och praktiskt organiserat. Det ledes av en styrelse för ett sjömanshem, som samtidigt har ett läsrum, vilket är öppet även för sjömän som icke bor på sjömanshemmet eller, på orter där sjömanshem saknas, av en styrelse för ett läsrum. Kommittén finner att något ytterligare organ för välfärdsarbetet icke lämpligen bör skapas på sådana orter. För att styrelserna skall få en bättre kontakt med sjöfolket och med de kommunala myndigheterna finner kommittén önskvärt att de enskilda föreningar som för närvarande har hand om verksamheten kompletterar sina styrelser med representanter för sjömännen och för kommunen. Redareintresset, som även bör komma till sin rätt, torde redan på de flesta platser vara representerat. Kommunernas representanter har redan i många fall uttalat sitt intresse för välfärdsarbetet, och kommittén anser att detta bör manifesteras genom aktiva personliga och ekonomiska insatser för att trygga välfärdsarbetets fortbestånd. I de hamnar där studiecirkelverksamhet o. dyl. anordnas eller kommer att anordnas bör enligt kommitténs mening samarbete etableras med arbetarnas bildningsförbund. Kommittén har anledning förmoda att det lokala organisationsproblemet utan svårighet kommer att lösas i av kommittén önskad riktning. Det bör samtidigt klargöras att de eventuella statsbidragen bör avvägas med hänsyn tagen till den effektivitet och initiativrikedom som utmärker de olika lokalstyrelserna och att styrelser som icke driver sin verksamhet enligt de allmänna normer vilka senare kan bli antagna av ett eventuellt

centralt organ för välfärdsarbetet ej heller skall kunna påräkna statsbidrag, utan att upprättandet av helt nya klubbrum för sjömän i sådana fall kommer att tagas under överbägande.

Välfärdsarbetets organisationsfråga i de mindre hamnarna torde sålunda kunna lösas på ett effektivt och enkelt sätt utan direkt statlig medverkan. I större sjöfartscentra såsom Göteborg, Stockholm, Malmö, Hälsingborg samt Landskrona kommer sannolikt även i framtiden flera från varandra helt fristående välfärdsinstitutioner att bedriva sin verksamhet. Sjöfartshotellen och klubbrummen är av sådan storlek att de inte utan stora svårigheter kan förenas. Dessutom finns i Göteborg andra välfärdsföretag, såsom svenska sjömansbiblioteket och den av arbetarnas bildningsförbund ledda verksamheten för att organisera studiecirkel ombord i fartygen. De erfarenheter som vinnes inom en gren av välfärdsarbetet bör tillgodogöras även de andra, och starka skäl talar för att i de fem nämnda städerna särskilda lokala välfärdskommittéer bildas. Initiativet till dylika kommittéer bör tagas av det centrala organ för välfärdsarbetet som kommittén föreslår skola uppättas, och centralorganet bör därvid mera i detalj utreda de olika välfärdsinstitutionernas lämpliga representation i välfärdskommittéerna.

Välfärdskommittéernas uppgift blir att vara samarbetsorgan för de skilda välfärdsorganisationerna. De synes icke behöva sammanträda mer än 4—6 gånger årligen. Arvoden till de deltagande ledamöterna torde icke behöva utgå, och de obetydliga expeditionskostnader som verksamheten kan draga bör utan svårighet kunna fördelas på de deltagande institutionerna. Bland de spörsmål som välfärdskommittéerna kommer att få

taga ställning till bör i första rummet nämnas ansökningar om ekonomiskt stöd som enskilda institutioner på platsen kan komma att ställa till stat och kommun. De anslagsäskanden som sålunda kommer att ingivas bör enligt kommitténs uppfattning i första hand avvägas rent lokalt för att den största behovstillfredsställelsen skall uppnås, och de lokala välfärdskommittéerna bör därvid fungera som en första instans för överväganden rörande angelägenhetsgraden av olika önskemål och behov. Inom välfärdskommittéerna bör vidare större problem som de enskilda institutionerna har att taga ställning till upp-

tagas till dryftande. Fall kan även förekomma då välfärdskommittéerna får upptaga till behandling frågan om vilken av de befintliga organisationerna som skall omhänderha nya arbetsuppgifter inom välfärdsarbetet, t. ex. anordnandet av utflykter etc. Välfärdskommittéerna kan sålunda i flera fall få till uppgift att uppdraga gränserna mellan olika institutioners arbetsfält och därmed förhindra onödigt dubbelarbete och friktioner. Slutligen bör välfärdskommittéerna få till uppgift att yttra sig över nya initiativ och förslag som det centrala organet för välfärdsarbetet önskar remittera till dem för yttrande.

VÄLFÄRDSANORDNINGAR FÖR SJÖFOLK
I UTLÄNDSKA HAMNAR

Välfärdsarbetet i främmande hamnar har sedan länge varit ordnat i skandinaviskt samförstånd. De sjömanshem som funnits i Europa har alla med undantag för hemmet i Narvik tillhört föreningen för skandinaviska sjömanshem i utländska hamnar. De befintliga läs- och skrivrummen, stundom kallade sjömanskyrkor, har i flertalet fall stått under ledning av svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse, som i regel icke upprättat några välfärdsanordningar på platser där norrmännen eller danskarna varit verksamma.

Kommittén har i görlig mån sökt utröna de befintliga anordningarnas tillstånd, bl. a. genom besök i vissa amerikanska och europeiska hamnar. Utredningar har vidare företagits beträffande behovet, varvid till grund för bedömandet lagts den trafik som förekom före kriget; i några fall har även hänsyn tagits till omläggningar i sjötrafiken vilka kan väntas bli varaktiga. Kommittén har icke i detta sammanhang velat framlägga några mera definitiva utredningsresultat utan begränsar sig till att fastställa vissa hållpunkter för en bedömning av det framtida behovet samt uppdraga principiella riktlinjer för verksamhetens praktiska utformning. Liksom beträffande välfärdsanordningarna i

Sverige förutsätter kommittén nämligen att mera detaljerade och konkreta planer kommer att utformas av det av kommittén i det följande föreslagna centrala organet för välfärdsarbetet för sjöfolk.

Sjöfartshotell.

Skandinaviska och svenska sjömanshem i Europa. I vissa av de viktigare europeiska hamnstäderna finns sedan tiden omkring sekelskiftet skandinaviska sjömanshem tillgängliga för svenskt sjöfolk. Dessa hem har som nämnts inrättats av föreningen för skandinaviska sjömanshem i utländska hamnar. Denna förening bildades på norskt initiativ år 1901 och har till ändamål att upprätta och underhålla sjömanshem i de utländska hamnar där den skandinaviska sjöfarten och det skandinaviska sjöfolkets ställning gör sådana önskvärda.

Föreningen har sin centrala ledning, överstyrelsen, i Oslo och består av en svensk, en norsk och en dansk avdelning, vardera med sin särskilda styrelse. Den svenska avdelningens styrelse består av nio medlemmar, varav en förordnas av Kungl. Maj:t.

De av föreningen ägda hemmen står öppna för alla skandinaviska sjömän och

avser att giva dessa gott logi samt tillfälle till studier och annan lämplig förströelse i läsrum och bibliotek, att utöva förhyrningsverksamhet, att vid behov bistå sjuka och förlista sjömän, att motarbeta rymning och dryckenskap samt att vidmakthålla kontakten mellan sjömännen och deras anhöriga i hemlandet. Avsikten har varit att hemmen i ekonomiskt avseende skall vara självförsörjande, sedan erforderligt startkapital i byggnader och inventarier nedlagts. Varje hem förestås av en efter ansökan tillsatt föreståndare och står under tillsyn av överstyrelsen och en på platsen tillsatt lokalkommitté.

Föreningen öppnade sitt första sjömanshem i Hull 1902 samt har därefter bedrivit sådan rörelse i flera av de förnämsta europeiska hamnstäderna. I vissa städer har hemmen på grund av minskat behov nedlagts efter några års verksamhet, under det att behovet påkallat en utökning av verksamheten på andra håll. Under sin verksamhetstid har föreningen sålunda bedrivit sjömanshemsrörelse i följande hamnstäder:

Marseille, öppnades 1903, nedlades 1913, nybyggdes 1928,

Liverpool, öppnades 1903,

Hamburg, öppnades 1907,

Antwerpen, öppnades 1909,

Tyne Dock och North Shields, öppnades 1912, nedlades 1920,

Rotterdam, öppnades 1913, nybyggdes 1931,

Cardiff, öppnades 1917,

Rouen, öppnades 1919,

Newcastle, öppnades 1929.

De tre ländernas avdelningar har i regel bidragit med vardera en tredjedel av kostnaderna för anläggning och nyutrustning av dessa hem samt av utgifterna för föreningens centrala administration. De årliga utgifterna för driften av

hemmen har däremot fördelats på de olika ländernas avdelningar i förhållande till antalet sjömän och besöksdagar. Då huvudsakligen norska sjömän gästade hemmen, har största delen eller cirka 80 procent av dessa utgifter kommit att falla på den norska avdelningen.

Enligt föreningens årsberättelse 1945 utgjorde de norska, danska och svenska avdelningarnas redovisade kapitalbehållning respektive cirka 1 440 000 norska kronor, cirka 596 000 danska kronor och cirka 488 000 kronor. De av föreningen ägda fastigheterna är icke bokförda såsom tillgångar.

Den svenska avdelningen har för verksamheten erhållit bidrag från handels- och sjöfartsfonden med nedanstående belopp:

1903—1907 årligen	1 000 kr.
1908	1 500 »
1909—1912 årligen	2 500 »
1913—1914 »	3 000 »
1915—1922 »	3 500 »
1923—1925 »	6 000 »
1926—1928 »	8 000 »
1929—1938 »	10 000 »

För vart och ett av de sistnämnda åren utgick bidraget med dels ett belopp av 3 000 kronor, dels ett belopp motsvarande det som på enskild väg från svensk sida överlämnats till avdelningen, dock högst 7 000 kronor. Avdelningen har åtnjutit bidrag på samma villkor för åren 1945 och 1946. Det må även nämnas att mindre engångsbidrag tidigare utgått ur handels- och sjöfartsfonden jämväl till vissa utländska välgörenhetsorganisationer, som tagit sig an svenskt sjöfolk på orter där skandinaviska sjömanshem saknats.

Den svenska avdelningen har dessutom vid skilda tillfällen medgivits statsbidrag för upprättande av sjö-

manshem eller för andra speciella ändamål. Sådana bidrag har beviljats från handels- och sjöfartsfonden, år 1906 med 10 000 kronor för inköp av fastighet i Hamburg, år 1922 med 3 000 kronor för tillbyggnad av sjömanshemmet där samt år 1914 med 2 500 kronor till sjömanshemmet i Cardiff. Av lotterimedel har under åren 1927—1932 anslag beviljats till särskilda ändamål, år 1927 med 39 000 kronor till sjömanshemmet i Marseille, år 1931 med 12 000 kronor till hemmet i Cardiff och med 25 000 kronor till hemmet i Rotterdam samt år 1932 med 10 000 kronor till hemmet i Rouen.

Av ett belopp på 15 000 kronor från handels- och sjöfartsfonden, som genom beslut år 1921 ställdes till föreningens förfogande för att sätta den i tillfälle »att fullfölja sin verksamhet för understödjande av svenska sjömän i främmande hamnar», återbetalade föreningen i samband med redovisningen av anslaget 4 575:31 kronor.

Sjömansutredningen av år 1931 föreslog att den svenska avdelningen skulle tilldelas ett engångsanslag av 200 000 kronor att utgå av lotterimedel med 50 000 kronor under ett vart av åren 1934—1937. Den 18 december 1936 beslöt Kungl. Maj:t att 50 000 kronor av lotterimedel skulle utbetalas till den svenska avdelningen för bildande av en fond för avdelningens verksamhet, dock på villkor att föreningen före den 1 juli 1937 hos Kungl. Maj:t styrkte att minst 25 000 kronor från annat håll inbetalats till fonden. Som ytterligare villkor föreskrevs att fondens kapital icke finge tagas i anspråk utan Kungl. Maj:ts medgivande, att en ledamot av avdelningens styrelse skulle utses av Kungl. Maj:t, att på främmande ort, där sjömanshemsverksamheten bedrevs av föreningen under samverkan av den svenska av-

delningen, svenske konsuln skulle vara självskriven ledamot i den lokala tillsynskommittén för hemmet samt att avdelningen skulle vara skyldig underkasta sig den granskning från riksdagens revisorers sida rörande fondmedlens användning som Kungl. Maj:t kunde komma att föreskriva. Den 12 februari 1937 medgav Kungl. Maj:t sådan ändring i villkoren att i stället för vederbörande konsul måtte som ledamot i kommittén inträda av konsul utsedd svensk konsulattjänsteman. Den 10 juni 1938 förordnade Kungl. Maj:t att ytterligare 50 000 kronor av lotterimedel skulle utbetalas till den svenska avdelningen, på villkor att ytterligare minst 25 000 kronor inbetalades till fonden. De till sammanlagt 100 000 kronor uppgående beloppen har i avdelningens räkenskaper sammanförts till en särskild fond, statsanslagsfonden. Tillgångarna utöver nämnda fond har uppkommit genom donationer och mindre gåvor.

Vid det andra världskrigets utbrott 1939 bedrev föreningen sjömanshemsverksamhet i följande hamnstäder:

	Antal logiplatser
Antwerpen	60
Cardiff	45
Hamburg	30
Liverpool	22
Marseille	30
Newcastle	40
Rotterdam	55
Rouen	30

Under år 1938 besöktes dessa hem av cirka 11 000 sjömän med sammanlagt omkring 70 000 besöksdagar. Av hemmen tillhör det i Newcastle helt den norska avdelningen, medan de övriga sju är avdelningarnas gemensamma egendom.

Verksamheten har huvudsakligen bedrivits i äldre fastigheter som ombyggt för att bättre lämpa sig för hotellrörelse. Efter hand som kraven stigit, har moderniseringar genomförts i den utsträckning så varit möjligt, särskilt beträffande uppvärmningsanordningar och möjligheter till bad. Föreningens mål att utbyta de gamla fastigheterna mot nya realiserades först i Marseille, där år 1929 ett nytt sjömanshem byggdes och utrustades med varmt och kallt vatten i rummen, centralvärme, dusch- och badrum. År 1931 kunde ett nytt sjömanshem byggas i Rotterdam, vilket utrustades på samma sätt som hemmet i Marseille och där icke mer än en eller två man placerades i varje rum.

Vid krigsutbrottet i september 1939 måste de flesta av sjömanshemmen stängas. Under kriget har fastigheterna i Rotterdam och Cardiff fullständigt förstörts; anläggningarna i Hamburg och Marseille har skadats svårt och även övriga hem har lidit vissa skador. Hemmet i Liverpool nedlades i november 1941, då ett nytt och tidsenligt statligt norskt sjöfartshotell öppnades i staden för att på ett tillfredsställande sätt kunna ta emot de många norska sjömän som under krigsåren vistades där. Hemmet i Marseille har under krigstiden för vissa ändamål nyttjats av olika militära myndigheter samt har efter krigets slut i restaurerat skick återlämnats till föreningen.

För närvarande bedrivs verksamheten sålunda endast i Antwerpen och Newcastle. Föreningens byggnad i Antwerpen har rivits, sedan beslut fattats att där bygga ett nytt sjömanshem, varför verksamheten nu bedrivs i förhyrda lokaler. Den nuvarande rörelsen i Antwerpen kan därför betecknas som ett provisorium. Hemmet i Newcastle, vilket som förut nämnts helt tillhör för-

eningens norska avdelning, är inrymt i egen fastighet, och från norsk sida har tvekan rätt huruvida driften skall fortsättas eller ej. En fortsättning av rörelsen skulle kräva betydande reparationer och omändringar, bl. a. i syfte att nedbringa antalet gäster i sovrummen. Även fastigheten i Rouen har ansetts otillfredsställande, men i stället för att reparera den ytterligare har föreningen beslutat inköpa en tomt, på vilken man ämnar uppföra ett nytt sjömanshem.

De sjömanshem som tillhör föreningen för skandinaviska sjömanshem i utländska hamnar är inrättade och drivna efter vissa enhetliga principer. På hemmen finns sålunda skilda avdelningar för befäl och manskap; likaså finns i regel särskilda matsalar och läsrum för dessa båda kategorier. De för befälet avsedda rummen är mestadels enmansrum, medan de som uthyres till sjöfolk av manskapsgrad är avsedda för två eller flera personer. I allmänhet har de delar som betecknas som befälsavdelningar genomgående högre standard än manskapsavdelningarna. Priserna är också något högre både på logi och kost.

Sjömanshemmens gäster får disponera sina rum under hela dygnet. Vid viss bestämd tid på kvällen stängs porten. Den står efter stängningstiden under ett visst antal timmar, vanligen till kl. 1 f. m. under vaktmästares uppsikt. Efter denna tidpunkt släpps inga gäster in. Som allmän regel gäller att öl, vin eller spritdrycker icke serveras och icke får förtäras inom anläggningarna.

För att säkerställa tillgången på erforderlig arbetskraft för sina fartyg anlade Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund år 1915 ett sjömanshem i Narvik. Detta har stått under bolagets direkta ledning, och alla utgifter i sam-

band med driften har också bekostats av bolaget. Där finns fem rum för befäls-personer, tre enkelrum och två dubbelrum. Dessutom finns 12 rum för sjömän av manskapsgrad med två bäddar i varje rum samt ett större rum med bäddar för sex personer. Hemmet kan således ta emot 37 gäster.

Under andra världskriget togs anläggningen i bruk av tyskarna, och efter krigets slut har de norska myndigheterna nödgats disponera byggnaden för administrativa ändamål. Så snart den åter kan disponeras för sitt tidigare syfte, är det, enligt vad kommittén erfarit, bolagets avsikt att reparera och modernisera den samt att därefter återupptaga rörelsen och leda den på samma sätt som före kriget.

Svenska sjömanshem i Förenta staterna och Sydamerika. De svenska sjömanshem som finns på den nordamerikanska kontinenten omhänderhas av svensk-amerikanska kyrkliga sammanlutningar. Hemmen i New York och San Francisco har båda från början varit immigranthenem, men sedan behovet av sådana hem upphört, har de omdanats till sjömanshem.

Sjömanshemmet i *New York*, som drives av Augustanasynoden, är inrymt i två fastigheter vid Waterstreet i nedre delen av Manhattan. Verksamheten bland sjömännen tog sin början år 1928, och i de bägge byggnader som disponeras för ändamålet kan plats beredas för 50 respektive 30 sjömän. Sammanlagt finns 12 enkelrum och i de övriga bor två à tre man. Priset för logi utgör per vecka 5—6 dollar i enkelrum, 3:50 dollar i de övriga rummen samt 0:75—1 dollar per bädd och natt, beroende på antal gäster i rummet. Anordningar för bespisning av hotellets gäster saknas. I varje våning finns någorlunda goda sa-

nitära anläggningar, men rummen är otidsenligt och i vissa avseenden bristfälligt möblerade. De båda fastigheterna är mycket omoderna. Läget är visserligen centralt men kan med hänsyn till den närmast omkring liggande stadsdelen icke anses vara särskilt väl lämpat för ett sjöfartshotell.

Hemmet ledes av en svensk-amerikansk prästman, och de årliga omkostnaderna för driften belöper sig till cirka 24 000 dollar. Augustanasynoden bidrager årligen med cirka 14 000 dollar; återstoden täckes genom inkomster från fonder och privata gåvor.

Hemmet tar även emot medellösa sjömän och bereder dem logi. Dessutom utövas även annan hjälpverksamhet bland sjömännen, t. ex. genom utdelning av matbiljetter och klädespersedlar m. m. Till följd av denna i och för sig behjärtade verksamhet synes dock hotellet i avsevärd utsträckning vara frekventerat av sådana personer som knappast kan betraktas som sjömän. Detta förhållande samt hotellets läge har bidragit till att skötsamma och präktiga sjömän icke gärna bor där. Här angivna brister gör att sjömanshemmet vid Waterstreet icke kan anses ens tillnärmelsevis fylla de anspråk som bör ställas på välfärdsanordningarna i en hamnstad med den betydelse som New York har för svensk sjöfart.

Det svenska sjömanshemmet i *San Francisco* är beläget i stadens centrala del och i omedelbar närhet av hamnen. Byggnaden uppfördes 1906—1907 och donerades till den svensk-amerikanska missionskyrkan av en svensk-amerikansk affärsman. Inom fastigheten finns 73 enkelrum, som uthyres till ett pris av 4 dollar per vecka och 15 dollar per månad. Rummen är enkelt och sparsamt möblerade och icke försedda med rinnande vatten. Tvättrum finns dock i

varje våning. Ett mindre läsrum finnes, och svenska tidningar tillhandahålles genom svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse. En del av rummen uthyres till personer som har sin ständiga bostad där, och en del äldre svenska sjömän, som tjänstgör på amerikanska fartyg sysselsatta i kustfart, behåller sina rum på hotellet även under den tid de är anställda på fartygen. Matsservering finns icke, men genom avtal med en i omedelbar närhet liggande restaurang kan gästerna där erhålla måltider till rimliga priser. Hemmet förestås av en svensk-amerikansk prästman.

Byggnaden är tämligen omodern och dess läge kan icke anses vara lämpligt för ett sjöfartshotell. Inredning och standard motsvarar för övrigt knappast de krav som nu bör ställas på ett svenskt sjöfartshotell.

Det av Augustanasynoden bedrivna sjömanshemmet i *Boston*, »The Lutheran Seamen's Home», är med hänsyn till kommunikationsmöjligheter såväl till hamnen som till de centrala stadsdelarna väl beläget. Hemmet är sedan 1905 inrymt i ljusa och trevligt möblerade lokaler och kan mottaga 52 gäster i en-, två- och tremansrum. Priset utgör 5 dollar per vecka i enkelrum och 3:50 dollar per person i de övriga rummen. Matsservering förekommer endast i samband med samkväm. I läsrummet, som är ganska rymligt och som även brukas som sällskapsrum, finns även ett mindre svenskt bibliotek. Svenska tidningar ställes genom svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelsens försorg till förfogande i läsrummet.

Hemmet förestås av en svensk-amerikansk prästman och besökes mest av skandinaviska sjömän, företrädesvis norska; det mottog under år 1944 9 197 sjömän. Föreståndaren besöker svenska fartyg som anlöper hamnen, och sam-

kväm m. m. ordnas för på dessa fartyg anställda sjömän, varvid betydelsefullt bistånd plägar lämnas av vissa svensk-amerikanska kretsar som visat intresse för verksamheten.

Inkomsterna av hotellverksamheten belöper sig till cirka 5 000 dollar årligen, under det att de löpande utgifterna för driften uppgått till cirka 8 500 dollar per år. För driftens upprätthållande erforderliga medeltillskott erhålles från olika välgörenhetsorganisationer och i stor utsträckning genom penninggåvor från enskilda personer. Beredvilligheten att lämna bidrag till verksamheten har t. o. m. möjliggjort att ett mindre reservkapital kunnat avsättas.

I *Buenos Aires* har i början av år 1947 invigts ett nytt sjömanshem, som generalkonsul Axel Ax:son Johnson låtit uppföra. Det kan mottaga sju gäster i tre rum samt har rymliga och trevliga sällskapslokaler.

Behovet av sjöfartshotell utomlands. Behovet av sjöfartshotell i utländska hamnar är naturligen beroende av omfattningen av den svenska sjöfarten på respektive hamnar; den svenska fartygs trafikens storlek i vissa utländska hamnar redovisas i bilaga 12. Under fartygens besök i utländska hamnar sker av olika anledningar ofta avmönstringar, vilket i sin tur gör det nödvändigt att anställa nya män i de avmönstrades ställe. På de fartyg som anträder sina resor från svensk hamn är besättningen i regel anställd på villkor att avgång från tjänsten skall ske i svensk hamn, dock att sjöman efter sedvanlig uppsägning äger frånträda tjänsten i envar lastnings- och lossningshamn, därest han varit i tjänst ett år på fartyget. För övrigt tillkommer flera av- och påmönstringar på grund av sjukdomsfall. På en del fartyg, särskilt passagerarfartyg,

finns dessutom ibland behov av att öka den besättning som påmönstrats i hemlandet.

Vad beträffar fartyg som gör resor enbart mellan främmande hamnar, är besättningarna på dessa mestadels mönstrade på villkor som medger frånträdande av tjänsten i varje hamn där myndigheterna så tillåter. På dessa fartyg måste av naturliga skäl ombyte av personal i betydande utsträckning ske, icke endast vid sjukdomsfall utan även på grund av att sjömännen av olika anledningar lämnar sina befattningar samt tar semester.

Det är därför av stor betydelse för dessa fartygs drift att de har möjlighet att anställa svensk arbetskraft. Det är även av vikt att svenska sjömän som vistas i utländska hamnar kan beredas tillfredsställande bostadsmöjligheter. Av icke oväsentlig betydelse är därvid att kontakten med hemlandet och med svensk sjöfart kan bevaras. Även ur social synpunkt har sjöfartshotellen en betydelsefull uppgift att fylla. Det har tidigare från flera svenska konsuler i utlandet framhållits att inrättandet av skandinaviska sjömanshem medfört förbättrade levnadsförhållanden för sjöfolket. En anständig bostad måste vidare kunna beredas t. ex. sjöfolk som utskrivs från sjukhus under den tid de väntar på hemtransport eller ny anställning.

Som tidigare nämnts har föreningen för skandinaviska sjömanshem i utländska hamnar upprättat sjömanshem i de förnämsta europeiska hamnstäderna. Storleken på dessa hem har avvägts med hänsyn till behovet i de olika hamnarna, och självfallet har härvid de skandinaviska ländernas gemensamma behov varit avgörande för hemmens dimensionering. För att utröna det svens-

ka behovet av hotell i olika hamnstäder har kommittén från konsulaten införskaffat uppgifter beträffande antalet mönstringar under åren 1937, 1938 och de första tio månaderna under år 1946 samt även uppgifter över det antal svenska sjömän som normalt uppehållit sig på respektive orter i väntan på anställning. Resultatet av dessa undersökningar har sammanställts i tabell 9. På grund av att vissa arkiv skadats under kriget föreligger en viss ofullständighet i tabellen, men behovet av sjöfartshotell synes dock i flertalet fall klart framgå.

Kommittén anser behovet av sjöfartshotell utomlands för närvarande vara mest framträdande i Antwerpen, Rotterdam och London. Beträffande det framtida behovet inom Östersjöområdet anser kommittén att de nuvarande onormala förhållandena icke möjliggör en bedömning av detta. Kommittén får därför förorda att man tills vidare hemsänder s. k. efterseglade sjömän från Gdansk och Gdynia i stället för att särskilda svenska inkvarteringsställen anordnas därstädes.

I *Antwerpen* planerar föreningen för skandinaviska sjömanshem i utländska hamnar att bygga ett nytt hotell avsett att mottaga 84 gäster. Ehuru uppgift över det antal sjömän som normalt uppehåller sig i staden i väntan på anställning icke lämnats, kan man med ledning av antalet mönstringar uppskatta deras antal till mellan 15 och 30. Efter kriget har två större svenska rederier öppnat linjetrafik på portugisiska och medelhavshamnar med Antwerpen som nordligaste hamn. För närvarande sysselsättes på dessa linjer sammanlagt 12 fartyg, och behovet av en svensk arbetskraftsreserv i Antwerpen kan därför väntas bli större än vad som här uppskattningsvis angivits.

Tabell 9. Mönstringsfrekvensen samt antalet svenska sjömän som normalt uppehåller sig i vissa europeiska hamnstäder.

Hamn	Antal mönstringar						Medeltal per år	Genomsnittligt antal arbets-sökande svenska sjömän per dag 1946 ¹
	1937		1938		1946 ¹ / ₁ — ³¹ / ₁₀			
	på	av	på	av	på	av		
Amsterdam	135	114	103	97	11	12	159	.
Antwerpen	174	237	141	137	309	359	497	.
Cardiff	173		121		118		145	5
Grimsby-Hull	121		99		218		161	24
London	189		214		340		270	12
Narvik	1 500	1 500	1 500	1 500	1 522	1 538	3 226	15—25
Newcastle	240		209		170		218	6
Rotterdam	141	133	329	10—30
Rouen	107	111	89	70	26	16	142	5

¹ Antalet arbetssökande var före kriget betydligt högre i vissa hamnar och kan även i framtiden väntas överstiga det för 1946 redovisade antalet.

Även beträffande *Rotterdam* föreligger enligt kommitténs mening ett klart svenskt intresse av att ett sjöfartshotell uppföres. Under åren 1937/38 uppgick tonnaget av de i Rotterdam ankomna och avgångna svenska fartygen till i genomsnitt 2 490 000 nettoton. Även efter det senaste världskriget har en betydande svensk fartygstrafik pågått i hamnen.

Kommittén finner mönstringsfrekvensen i *London* vara av sådan storlek att frågan om uppförande av ett sjöfartshotell därstädes i en nära framtid bör dryftas vid gemensamma nordiska överläggningar. Under mellantiden bör de kompletterande utredningar rörande behovet som generalkonsulatet i London utför i samråd med den av Kungl. Maj:t förordnade sakkunnige inom utrikesdepartementet för sociala sjöfartsfrågor avslutas. Kommittén vill särskilt understryka, att ett nytt sjöfartshotell i London bör vara av den storlek att det även kan mottaga sjömän som avmönstrat i närliggande hamnar.

Behovet av sjöfartshotell i transoceaniska hamnar inskränker sig till de amerikanska kontinenterna. I Sydamerika är behovet mest framträdande i *Buenos Aires*, där genom privat initiativ frågan åtminstone tills vidare får anses vara löst på ett tillfredsställande sätt. Rörande behovet i Förenta staterna har upplysningar inhämtats från konsulatmyndigheterna. Enligt inkomna uppgifter har de största hamnarna på ostkusten anlöpts av följande antal svenska fartyg.

	1938	1939	1940	1941	1946 ¹ / ₁ — ¹ / ₁₀
Baltimore	119	158	109	71	44
Boston	28	47	34	23	20
Galveston	24	39	22	7	30
New Orleans	26	32	20	13	17
New York	162	223	204	195	91
Philadelphia	43	95	74	78	59

På- och avmönstringarnas antal i vissa hamnar framgår av tabell 10.

Tabell 10. Mönstringsfrekvensen i vissa amerikanska hamnar
1937, 1938, 1939 och 1/1—1/7 1946.

Hamnstad	Påmönstringar				Avmönstringar			
	1937	1938	1939	1/1—1/7 1946	1937	1938	1939	1/1—1/7 1946
Boston	18	4	14	7	16	12	15	18
Galveston	3	2	7	13	3	6	19	39
New Orleans	5	5	36	7	9	3	44	5
New York	551	489	612	584	628	527	578	498
Philadelphia	35	—	25	36	59	4	35	67

De fartyg som anlöper de amerikanska hamnarna är till stor del sysselsatta i linjetrafik, dels i fart mellan svenska och amerikanska hamnar, dels på linjer som uppehålls mellan de båda amerikanska kontinenterna. Förutom i linjetrafik är ett betydande antal fartyg sysselsatta i malm- och trampfart över Atlanten. Som av uppgifterna framgår är *New York* den hamn som är livligast trafikerad av svenska fartyg, närmast följd av Baltimore och Philadelphia. Beträffande mönstringarnas antal intar New York en särställning jämfört med de andra städerna. Tyvärr saknas i detta avseende uppgifter från Baltimore, där Sverige under den senaste tiden icke haft konsulär representant. Anledningen till det stora antalet mönstringar i New York torde vara dels att de stora svenska passagerarfartygen anlöper hamnen, dels att de svenska fartyg som är sysselsatta i linjefart mellan syd- och nordamerikanska hamnar alla anlöper New York och där i stor utsträckning byter och kompletterar sina besättningar; det torde vara lättare att anställa lämplig personal i New York än i andra hamnar på grund av att ett betydande antal svenska sjömän ständigt söker arbete där. Det beräknas att för närvarande 50 arbetsökande svenska sjömän normalt uppehåller sig i New York. Detta antal

får dock anses överstiga behovet av arbetskraft till de svenska fartygen, och man kan antaga att en del av dessa sjömän är sysselsatta på fartyg av främmande nationalitet. Det torde kunna fastslås att det månatliga behovet av arbetskraft till de anlöpande svenska fartygen varierar mellan 40 och 60 man. Det är därför nödvändigt att vidtaga sådana åtgärder att de arbetsökande till en rimlig kostnad kan skaffa sig en tillfredsställande bostad. Den utväg som närmast bör prövas är möjligheten att ordna logimöjligheter för svenskt sjöfolk genom en tillbyggnad av det norska sjöfartshotellet och ett svensk-norskt samarbete för sjöfolkets inkvartering.

Undersökningar, utförda av svenska generalkonsulatet i *San Francisco*, visar att var och en av de förnämsta hamnarna på kontinentens västkust — *San Francisco*, *Los Angeles*, *Portland* och *Seattle* — anlöpes av i medeltal sex svenska fartyg per månad samt att varje fartyg därvid behöver anställa cirka sex man. Nästan alla dessa fartyg går i linjetrafik, dels till svenska hamnar, dels till hamnar i fjärran östern och Australien. Antalet påmönstringar är stort i *San Francisco*, omkring 25 per månad, medan motsvarande siffra för de övriga hamnarna är betydligt lägre. Detta förhållande torde bero på att den

Den kyrkliga sjömansvårdens fastighet i Antwerpen.

skandinaviska förhyrningen för västkusten i huvudsak varit förlagd till San Francisco samt att därigenom en viss centralisering av platsanskaffningen för nordiskt sjöfolk redan genomförts. Enär enligt uppgift en del av fartygen måst lämna hamnen utan att kunna få full besättning, skulle antalet påmönstringar ha varit högre därest ett större antal svenska sjömän uppehållit sig i San Francisco.

För att fylla behovet av arbetskraft anses det önskvärt att omkring 25 svenska sjömän normalt uppehåller sig i San Francisco. Åtgärder bör enligt kommitténs mening vidtagas för ordnandet av sjömannens inkvartering i staden, och detta synes kunna ske antingen genom uppförande av ett nytt svenskt sjöfartshotell eller genom utvidgning av det nuvarande norska sjöfartshotellet till ett

skandinaviskt sjöfartshotell. Kommittén förordar att det senare alternativet i första hand söker förverkligas. För Sveriges vidkommande torde behovet av bäddplatser kunna beräknas uppgå till mellan 40 och 50.

Klubbrum för sjömän m. m.

Läs- och skrivrumsversamhetens organisation och omfattning. I ett flertal utländska hamnar finns s. k. läs- och skrivrum för sjömän, vilka i regel tillkommit på initiativ av den svenska kyrkan genom dess sjömansvårdsstyrelse, evangeliska fosterlandstiftelsen, svenska missionsförbundet och svenska baptistsamfundet.

Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse består av ärkebiskopen såsom ordförande och sex ledamöter, varav tre präster. Av dessa väljer kyrkomötet fyra; Kungl. Maj:t utser två. Styrelsen har inom landet ett stort antal ombud med uppgift att befrämja den utomlands bedrivna verksamheten; i oktober 1946 uppgick deras antal till 208.

Sjömansvårdsstyrelsens verksamhet avser, förutom att tillgodose rent religiösa uppgifter, främst ombesörjande av läsrum för sjöfolk, samt att i anslutning härtill bereda sjömännen tillfälle att njuta av god underhållning, att få mindre tjänster utförda och att erhålla råd och upplysningar i skilda angelägenheter. Föreståndarna för läsrummen, oftast sjömanspräster, besöker även regelbundet de svenska fartyg som anlöper hamnar inom det distrikt där de är verksamma samt sjuka sjömän. Sitt syfte söker styrelsen vidare främja genom utgivandet av egna publikationer, främst må nämnas tidskriften *Ute och hemma*.

För att leda verksamheten i de olika

hamnarna hade styrelsen under 1945 i sin tjänst sexton sjömanspräster och nio assistenter, varav fem prästerliga, en lärare, en församlingssyster och ett antal vaktmästare. Enligt styrelsens berättelse till 1946 års allmänna kyrkomöte har den under perioden 1941—1945 utövat verksamhet på följande platser i utlandet: Aberdeen med Buckie (tillkomstår 1936), Antwerpen (1909), Buenos Aires (1919), Cardiff (1941; nedlagt 1945), Gdansk och Gdynia (1928), Glasgow (1940; nedlagt 1945), Hull (1914), Kiel (1876), Köpenhamn (1901), London (1901), Marseille (1928), Melbourne (1926), Newcastle-on-Tyne (1941; nedlagt 1945), Rotterdam (1909), Stettin (1902), West Hartlepool med Middlesbrough (1876) samt Yerbal Viejo (1921).

Under kriget har fastigheterna i Calais, Dunkerque, Hull, Kiel, Rotterdam och Stettin ödelagts samt byggnaderna i Antwerpen, Gdansk, Gdynia, London och West Hartlepool skadats. Värdet av dessa skador uppskattas av styrelsen till cirka 2 000 000 kronor.

Rörande verksamhetens omfattning år 1945 föreligger vissa uppgifter i styrelsens tidigare citerade berättelse till 1946 års allmänna kyrkomöte. Det framgår därav att antalet besökande uppgick till nära 80 000; uppgifter saknas helt från Gdansk, Gdynia och Hull. Under året hölls 594 samkväm och fester, varav 175 med föredrag. Dessutom anordnades 39 utflykter med 852 deltagare. Föreståndarna företog vidare 2 262 skeppsbesök samt besökte över 2 500 sjuka sjömän.

Verksamheten har på grund av den minskade sjöfarten under året och svårigheter att fortsätta arbetet varit av begränsad omfattning jämfört med före kriget, då besöksantalet uppgick till över 210 000.

Vid de olika läsrummen finns förutom radio, spel och muskinstrument etc. i regel även bibliotek. Så långt kommitén kunnat införskaffa uppgifter har framgått att bokbestånden omfattat mellan 1 000 och 2 400 band. År 1938 uppgick de redovisade boklånens antal till 8 233, år 1945 till 5 128. Bokbeståndet har i flertalet fall bestått av företrädesvis äldre litteratur. I anledning av från skilda håll framförda önskemål om att läsrummens biblioteksverksamhet bland sjömän borde understödjas av statsmakterna, beslöt 1946 års riksdag i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition att ett årligt statsunderstöd av 300 kronor måtte utgå till sjömansbibliotek i anslutning till läsrum. Medlen skulle utbetalas till den organisation som bedrev läsrumsverksamheten.

För distribution av dagliga tidningar och tidskrifter till läsrummen har styrelsen sin egen tidningscentral i Göteborg. År 1940 sändes från denna central tidningar till 133 kyrkor och läsrum. Kriget framtvingade en inskränkning av denna verksamhet, men den kunde redan under 1945 åter upptagas så att vid slutet av året tidningar åter sändes till 68 sjömanskyrkor och läsrum.

Till belysning av sjömansvårdsstyrelsens ekonomi återges å följande sida ett sammandrag av dess vinst- och förlusträkning den 31 december 1945.

I de anförda summorna har ej inräknats penningmedel som insamlats på arbetsstationerna och som använts för verksamheten där. Dessa medel torde normalt ha uppgått till sammanlagt 150 000 kronor årligen. Rörande sjömansvårdsstyrelsens tillgångar och skulder vid utgången av år 1945 hänvisas till bilaga 13.

Sedan år 1876 har på riksstaten anvisats anslag till religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska

Från kyrkofonden	78 685: 48
Gåvor	492 471: 64
Kollekter från domkapitlen	68 963: 22
Publikationer	48 550: 80
Räntor	19 255: 15
Dispositioner av fonder	83 348: 06

Summa kronor 791 274: 35

Prästlöner	78 685: 48
Anslag till stationerna	160 788: 41
Hjälp till nödställda sjömän och sjömansfamiljer	31 148: 16
Skrift- och tidningsmission	15 694: 85
Diverse anslag	87 045: 07
Kostnader för reparation av sjö- manskyrkor	50 692: 29
Administrations- och upplysnings- verksamhet	95 846: 17
Publikationer	43 856: 70
Räntor	5 991: 64
Avskrivningar på inventarier	1 137: 12
Nedskrivning av andelar i fastig- hetsförening	79 743: 78
Avsättning till fonder	85 563: 04
Till pensionsfond	55 081: 64

Summa kronor 791 274: 35

hamnstäder. Sedan år 1913 har dessa medel avsetts till bestridande av avlöningar till i sjömansvårdens tjänst anställd personal. Sjömansutredningen av år 1931 medverkade bl. a. till att staten på så sätt åtog sig att bestrida avlöningen till en sjömanspräst i Gdynia. Från och med budgetåret 1942/43 anslås ur kyrkofonden medel till avlöningar åt vissa sjömanspräster, att utgå enligt särskilda av Kungl. Maj:ts fastställda grunder. Lönen utgör 5 000 kronor jämte dyrtidstillägg. För år 1945 har av dessa medel ur kyrkofonden avlöningar utbetalats till nio av de i styrelsens tjänst anställda prästerna. Från handels- och sjöfartsfonden utgår sedan ett antal år ett anslag till läsrumsverksamheten i Rotterdam. Anslaget har under senare år uppgått till 1 300 kronor årligen. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 15 november 1946 har likaledes ur samma fond anvisats ett anslag av 75 000 kronor för inköp av fastighet i Rotterdam avsedd att inrymma lokaler för läs- och skrivrum för sjömän.

Evangeliska fosterlandsstiftelsens sjömansmission

omfattar stationer i Grimsby—Immingham, Hamburg, Liverpool och Lübeck. Tidigare bedriven verksamhet i Bremen och Calcutta är numera nedlagd. För att leda arbetet har stiftelsen på de olika stationerna egna pastorer, vilka förestår läsrummen. I dessa har sjömännen tillfälle att lyssna på radio, spela biljard, bordtennis och andra spel. Dagliga svenska tidningar tillhandahålls även; oftast ingår mindre bibliotek i utrustningen. Verksamhetens omfattning före kriget framgår av en sammanställning på följande sida.

Svenska missionsförbundet har i Sunderland i England upprättat en sjömanskyrka med läsrum som föreståtts av en av förbundet utsänd föreståndare. Verksamheten var före kriget av ganska stor omfattning, år 1937 besöktes läsrummet av över 8 000 personer. Till följd av den minskade svenska trafiken på hamnen har arbetet nedlagts, och förbundet överväger att i stället öppna sjömansmission i Bombay.

Scandinavian Sailor's Home är namnet på en svensk sjömansklubb i Boston som förestås av en svensk-ame-

	Antal fartygsbesök		Antal besökande i läsrum		Antal deltagande i samkväm		Antal sjukbesök	
	1937	1938	1937	1938	1937	1938	1937	1938
Grimsby—Immingham . .	1 076	888	8 637	8 612	1 734	4 013	192	143
Hamburg	157	188	9 495	8 234	4 055	4 307	106	119
Liverpool	440	400	12 000	11 400	5 280	.	114	.
Lübeck	879	502	2 506	1 765	.	1 128	10	4

rikansk prästman tillhörande den svenska missionskyrkan (svenska missionsförbundet). Klubbens lokaler utgöres av ett större läsrum, där svenska tidningar, tidskrifter och böcker finnes tillgängliga och där underhållning anordnas för svenska och andra skandinaviska sjömän. Klubben besökes av närmare 4 000 sjömän per år, och föreståndaren besöker även de svenska fartygen.

Svenska baptistsamfundet beslöt i februari 1946 att tillsammans med baptistsamfundet i Danmark och Norge upptaga sjömansmission i främmande hamnar. Till en början skall verksamhet inledas i San Francisco, och i november 1946 reste en norsk sjömanspastor dit för att börja arbetet.

Behovet av klubbrum för sjömän utomlands. Behovet av klubbrum för sjömän är i likhet med behovet av sjöfartshotell avhängigt av den svenska fartygstrafikens omfattning. Med hänsyn tagen till denna bedriver tidigare omnämnda kyrkliga och frikyrkliga organ läs- och skrivrumsverksamhet i följande hamnar: Aberdeen, Antwerpen, Boston, Buenos Aires, Cape Town, Gdansk och Gdynia, Grimsby, Hamburg, Hull, Immingham, Liverpool, London, Lübeck, Melbourne, Middlesbrough, Rio de Janeiro, Rotterdam, San Francisco, Seattle och West

Hartlepool. Behov av klubbrum föreligger dessutom i ytterligare ett antal hamnar, där det kan anses tillgodosett genom danska eller norska välfärdsanordningar. Förutom dessa redan i stort sett tillgodosedda behov anser kommittén, att klubbrum för sjömän för närvarande behöver inrättas i Istanbul, Lissabon och Narvik. I en nära framtid torde även kunna överblickas huruvida ytterligare ett antal klubblokaler behöver inrättas i utländska hamnar, varvid i första hand Amsterdam, Bombay, Haifa, Montevideo, Santos och Stettin bör komma i fråga. Den svenska utlandsrepresentationen har i flera fall riktat kommitténs uppmärksamhet på det föreliggande behovet samt även i flera fall på ett erkännansvärt sätt vidtagit provisoriska åtgärder för att tillgodose det mest trängande behovet.

Den svenska sjöfarten på Lissabon har under tiden efter kriget varit stadd i snabb utveckling. Svenska rederier har öppnat nya linjer, och under 1946 har hamnen reguljärt trafikerats av fem olika svenska rederiers fartyg samt dessutom av ett betydande antal svenska fartyg i tidsbefraktning för portugisiska firmor. Under de nio första månaderna av 1946 anlöpdes hamnen sålunda av icke mindre än 145 svenska fartyg, vilkas sammanlagda besättningsstyrka torde ha uppgått till cirka 3 600 man. Inrättandet av en fritidslokal i denna

hamn måste därför anses väl motiverat, i synnerhet som förhållandena i staden gör det särskilt önskvärt att sjöfolket kan uppsöka en sådan lokal och därigenom beredas tillfälle till goda förströelser.

Liknande förhållanden kan sägas råda i Istanbul. Denna hamn torde numera årligen besökas av minst 1 000 svenska sjömän, och fartygens liggetider i hamnen torde i medeltal uppgå till fem dagar. Med hänsyn till denna omfattande trafik synes åtgärder vara påkallade i syfte att öka sjöfolkets trivsel under uppehållet i hamnen.

Den svenska fartygstrafiken var såsom framgår av bilaga 12 före kriget synnerlig livlig i Narvik; även efter kriget har den betydande svenska skeppsfarten på denna hamn fortsatt. Den besökes sålunda regelbundet av ett stort antal svenska sjömän, och behovet av fritidslokaler på platsen är synnerligen framträdande.

Riktlinjer för den framtida verksamheten.

Sjöfartshotellens planering och drift. För sjömän som av en eller annan orsak uppehåller sig i främmande hamn är av utomordentlig betydelse att kunna erhålla en god bostad till ett rimligt pris. Under vissa förhållanden kan detta även vara fallet, då de kvarstår i sin tjänst ombord. De sjömanshem som i detta kapitel tidigare omnämnts kan emellertid icke i alla avseenden anses fylla de krav som numera bör uppställas. En sjöman som bor på ett sjöfartshotell bör kunna åtnjuta samma bekvämligheter, friheter och standard som om han bodde på ett vanligt hotell av god klass. Man bör vid hotellens tillkomst noga överväga läget i förhållande till den närmast omkring liggande stads-

delen, och särskilt bör man i de större städerna söka undvika att hotellen förläggas till hamnkvartieren. Byggnaderna bör erhålla en sådan planlösning att om möjligt endast enmansrum uthyres; anledning att ha skilda avdelningar för befäl och manskap saknas. Matsalar, sällskapsrum, läsrum och bibliotek bör i samma utsträckning stå öppna för alla gäster, och tillräckliga utrymmen bör reserveras för dessa ändamål. Då behovet på platsen så kräver, bör hotellen även inrymma samlingsalar som är lämpliga för föredragsverksamhet, filmförevisningar etc. Vid inredning och möblering av hotellen bör stor omsorg nedläggas på att skapa en sober trivsel. I likhet med vad som framhållits beträffande sjöfartshotell i Sverige bör inte heller utomlands finnas bestämmelser om att gästerna skall vara inne före visst klockslag.

Den vid hotellen bedrivna bespisningsverksamheten bör om möjligt erhålla rent restaurangmässig karaktär, så att de olika måltiderna serveras inom vissa icke för snävt tilltagna tider på dygnet; helst bör vissa delar av hotellens restaurangavdelningar även stå öppna för allmänheten. Beträffande servering av öl, vin och sprit synes icke, som nu är fallet, en generell regel böra tillämpas innebärande förbud mot sådan servering. Om det med hänsyn till lokala förhållanden kan anses lämpligt att sådana drycker under kontroll serveras hotellens restauranggäster, bör detta även vara tillåtet. Lämpligheten härav bör provas från fall till fall.

Även sällskaps- och läsrum bör stå öppna för andra än sjömän i den mån utrymmet och lokala förhållanden så medgiver. Sjömannen skall dessutom medgivas rätt att låta sin hustru eller nära anförvanter bo på hotellen under tillfälliga besök på orten. Därest fre-

kvensen av rumssökande sjömän icke motsvarar hotellets kapacitet, bör det vara ledningen angeläget att få rummen uthyrda till andra gäster än sjömän, varvid givetvis nödig hänsyn ständigt bör tagas till att hotellens standard och anseende bibehålles.

Sjömännens fritidsproblem bör ägnas större uppmärksamhet än vad hittills varit fallet. Lokalerna bör disponeras med tanke härpå. Hotellen kan på så sätt utvecklas till icke blott samlingspunkter för de sjömän som bor där, utan även för det sjöfolk som är anställt på fartyg som anlöper hamnen. Föredrag, spel, musikalisk underhållning m. m. bör ingå som led i denna del av verksamheten, och då så är lämpligt bör utflykter och idrottsövningar anordnas. För att bistå sjömännen i rent personliga angelägenheter av olika slag och för att orientera dem i de speciella lokala förhållandena bör såvitt möjligt härför lämplig personal finnas anställd, till vilken sjömännen med förtroende kan vända sig för att få råd och upplysningar.

I likhet med vad som i andra kapitlet framhållits beträffande sjöfartshotell i Sverige, bör om möjligt vid planerandet av hotell i främmande hamnar sådana engångsutgifter täckas att hotellet för sin drift i största utsträckning blir »självförsörjande». De åtgärder som i detta syfte erfordras måste givetvis avvägas efter rådande lokala förhållanden, men en god hjälp att nå detta mål är att på sätt som här tidigare i korthet angivits låta hotellens lokaler så långt möjligt stå öppna även för allmänheten, så att utrymmena praktiskt taget ständigt kan utnyttjas.

Arbetsuppgifter i samband med verksamheten vid klubbbrummen. Arbetsuppgifterna inom välfärdsarbetet vid

klubbbrummen i de utländska hamnarna är väsentligen av samma art som de som omnämns i andra kapitlet under rubriken läs- och skrivrumsverksamhetens omfattning och finansiering. Kommittén vill för de utländska klubbbrummens vidkommande särskilt understryka behovet av lämpliga referensbibliotek. Radio, tidningar och sällskapsspel bör fritt få disponeras av de besökande. Serveringsrörelsen bör även i detta fall ges en något mera affärsmässig prägel och inte få formen av kaffebjudningar. Vad underhållningen beträffar vill kommittén särskilt förordna att utflykter, rundturer och besök på industrianläggningar och intressanta platser i största möjliga utsträckning anordnas.

Verksamheten i de främmande hamnarna förutsättes i flertalet fall liksom nu stå under ledning av svenska kyrkans sjömanspräster. I den mån längre fram en ny typ av klubbрум utan anknytning till kyrklig verksamhet kan komma att upprättas, bör ledningen av dessa anförtros åt män ur sjöfolkets egna led. I hamnar där lokala välfärdskommittéer senare på initiativ av det av kommittén i det följande föreslagna välfärdsrådet kan komma att bildas, förutsätter kommittén att föreståndarna för klubbbrummen i alla större frågor och spörsmål av principiell betydelse kommer att rådgöra med dessa kommittéer.

Lokal samordning. Inom den tidrymd som nu kan överblickas är det sannolikt att det i vissa främmande hamnar kommer att bedrivas välfärdsarbete för svenskt sjöfolk genom olika myndigheters och organisationers försorg. Någon fullständig organisatorisk sammanmältning torde icke behöva genomföras ens under ett starkt ökat inflytande från det allmännas sida över välfärds-

arbetet. I vissa hamnar, där antingen sjöfartshotell eller klubbрум för sjömän kommer att finnas, bör organisationsproblemen kunna lösas ganska enkelt. Liksom nu får man dock räkna med att det i vissa större utländska sjöfartsstäder i framtiden kommer att finnas både moderna sjöfartshotell, uppbyggda enligt de principer som här av kommittén förordats, och klubbрум för sjömän. Angeläget är därvid att uppdelningen av verksamheten icke leder till en kraftödande splittring av arbetet eller eventuellt till rivalitet mellan olika organisationer och konkurrens om verksamhetsområdena.

För att garantera ett effektivt och fruktbarande samarbete mellan de inom området verksamma myndigheterna och organisationerna vill kommittén såsom en praktisk utväg förorda att lokala välfärdskommittéer utses, vilka var på sin ort får i uppdrag att öva viss tillsyn över verksamheten. Det synes naturligt att sådana välfärdskommittéer, sedan de lokala intressenterna hörts, utses genom det centrala huvudorganet för välfärdsverksamheten, handelsflottans välfärdsråd. Antalet medlemmar i välfärdskommittéerna bör vara beroende av de lokala förhållandena; angeläget är att kommittéerna icke blir för stora. Redan avsikten att i någon viss hamn inrätta välfärdsanordningar av ett eller annat slag bör vara tillräckligt motiv för tillsättande av en sådan välfärdskommitté. Vilka intressen som där bör vara representerade torde i allmänhet tämligen lätt kunna avgöras. Av principiell betydelse torde vara i vilken utsträckning svensk konsulär myndighet bör anses vara företrädd i sådana kommittéer.

I allmänhet torde det anses naturligt att vederbörande svenske konsul nära knytes till verksamheten inom en sådan välfärdskommitté. Konsuln är i regel

den som i kraft av sin ställning bör utöva kontroll över verksamheten. Han torde bli den som får mottaga anmärkningar och klagomål angående välfärdsanordningarnas utformning och som därför också blir nödsakad att med anledning därav vidta undersökningar och eventuella åtgärder. Det synes därför lämpligt att de svenska konsulerna i regel ingår som medlemmar i de lokala välfärdskommittéerna; kommittén vill dock i detta sammanhang understryka att det icke är lämpligt att konsulerna aktivt engagerar sig i det praktiska välfärdsarbetet, t. ex. vid sjöfartshotellen, eftersom de under sådana omständigheter kan komma i en besvärlig situation vid bedömning av eventuella klagomål. För kontakten mellan välfärdskommittéerna i de utländska hamnarna och handelsflottans välfärdsråd bör kunna utnyttjas den centrala konsulatsinspektion beträffande sjömansfrågornas handläggning som nyligen inrättats inom utrikesdepartementet.

Internationellt samarbete. Frågan om välfärdsåtgärder för sjöfolk i hamn har varit föremål för behandling vid internationella arbetsorganisationens sjöfartskonferenser. Sälunda antogs vid arbetsorganisationens fjärde sjöfartskonferens i Genève 1936 en rekommendation (nr 48) avseende åtgärder till främjande av sjömännens välfärd i hamnarna.

Rekommendationens syfte var bl. a. att stimulera den verksamhet som av olika organisationer bedrivits för att bistå sjömannen under uppehåll i hamn. För att nå detta mål och samtidigt medverka till att arbetet ytterligare utvecklas att omfatta så många sjömän som möjligt, rekommenderades bl. a. att verksamheten skulle samordnas nationellt och internationellt samt att i större hamnar skulle inrättas sjömans-

hem och sjömansinstitut för att därigenom sjömännen skulle beredas bostad och tillfällen till rekreation.

Beträffande åtgärder för att organisera välfärdsverksamheten bland sjömännen anbefalldes i del I av rekommendationen följande:

1. I varje stor hamn bör upprättas en offentlig eller offentligt erkänd institution, som lämpligen kan innefatta representanter för redare, sjömän, nationella och lokala myndigheter samt för de förnämsta sammanslutningarna på området, och som skola hava till särskild uppgift:

a) att under samverkan i största möjliga utsträckning med intresserade myndigheter och organisationer, däribland sjöfartsstaternas konsulära myndigheter, insamla nyttiga upplysningar och förslag rörande förhållandena för sjömän, som uppehålla sig i hamnen;

b) att lämna vederbörande förvaltningsorgan, myndigheter och sammanslutningar råd beträffande vidtagande, anpassning och samordnande av åtgärder, som kunna vara ägnade att förbättra berörda förhållanden; och

c) att för dessa åtgärders genomförande i förekommande fall samarbeta med andra behöriga organ.

2. För att bereda internationella arbetsbyrån tillfälle att lämna upplysningar till sjöfartsstaternas regeringar och bistå dem att samordna sin verksamhet, bör varje sådan regering upprätthålla förbindelse med byrån och vart tredje år inkomma med upplysningar om de erfarenheter, som förvärvats under arbetet för främjande av sjömännens välfärd i hamnarna, samt om de framsteg som därutinnan gjorts.

I fråga om bostäder och möjligheter till rekreation uttalades i del IV av rekommendationen:

Åtgärder böra vidtagas, åtminstone i de stora hamnarna, för att materiellt och i andra avseenden hjälpa sjömän till rätta under deras vistelse därstädes; särskilt förordas följande åtgärder:

a) inrättande eller främjande av »sjömanshem» av tillfredsställande beskaffenhet samt erbjudande god kost och bra logis till måttliga pris;

b) inrättande eller främjande av »sjömansinstitut» — vilka kunna vara skilda från »sjömanshemmen» men böra så mycket som möjligt stå i förbindelse med dem — innehållande samlings- och rekreationslokaler (matsalar, rum för spel, bibliotek m. m.);

c) organiserande, såvitt möjligt i samverkan med sportklubbar ombord, av tillfällen till hälsosam rekreation, såsom sport, utflykter m. m.;

d) befordrande av allt, som är ägnat att främja sjömännens familjeliv.

Av Kungl. Maj:ts proposition nr 239 till 1938 års riksdag, som bl. a. även behandlade nämnda rekommendation, framgick att kommerskollegium i en promemoria i ämnet framhållit betydelsen av de frivilliga organisationernas välfärdsarbete bland sjömännen samt uttalat att en fortsatt utveckling av sjömansvården vore värd allt stöd från det allmännas sida. I samband härmed erinrade kollegium om möjligheten att lämna verksamheten bidrag av lotterimedel. Kollegium sade sig vidare anse att i rekommendationen anbefallt samarbete med internationella arbetsbyrån vore väl värt att taga fasta på. Enligt kollegii mening skulle för sådant ändamål erforderliga åtgärder lämpligen kunna anförtros åt delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet att vidtagas i samråd med de statliga och enskilda organisationer som bedrev sjömansvård.

Socialpolitiska delegationen uttalade i sitt yttrande över rekommendationen sin tillfredsställelse med redogörelsen i kommerskollegii promemoria samt förklarade att delegationen — i förhoppning att de sålunda upptagna strävanden

dena till rekommendationens förverkligande, bl. a. genom det tilltänkta internationella samarbetet, skulle lända till ytterligare förbättring av förhållandena för sjömannens uppehåll i hamnarna i vårt land — ansåge sig sakna skäl att då påkalla någon särskild åtgärd för Sveriges del i anledning av rekommendationen.

I anslutning till yttrandena från kommerskollegium och socialpolitiska delegationen framhöll föredragande departementschefen följande:

»Väl synas missförhållanden av sådan art som närmast föranlett tillkomsten av ifrågavarande rekommendation icke egentligen vara för handen i de svenska hamnarna, och angivna önskemål rörande välfärdsanordningar av olika slag förefalla att för Sveriges vidkommande vara i icke oväsentlig mån tillgodosedda. Emellertid torde i allt fall åtskilligt kunna och böra göras i syfte att bereda sjömännen bättre skydd och hjälp när de komma i land. I främsta rummet synes mig detta böra ske genom uppmuntran och stöd åt den frivilliga verksamheten, och förslag om lämpliga åtgärder i sådant syfte torde alltfört böra ägnas välvillig uppmärksamhet. Jämväl i övrigt böra rekommendationens anvisningar beaktas. Lagstiftningsåtgärder eller andra särskilda åtgöranden från de svenska statmakternas sida synas däremot icke för närvarande påkallade i anledning av ifrågavarande rekommendation.»

Vid Joint Maritime Commissions konferens i London 1942 var även sjöfolkets välfärdsfrågor föremål för behandling. I en resolution konstaterade kommissionen att betydande förbättringar i detta avseende skett under krigsåren, men samtidigt uppmanades till internationella arbetsorganisationen anslutna sjöfartsnationer att snarast effektuera de åtgärder som anbefalldes i rekommendationen från år 1936. I resolutionen anfördes vidare:

Kommissionen vill särskilt rikta regeringarnas uppmärksamhet på följande förhållanden som den anser vara av särskild vikt:

1. Administrationen av välfärdssystem bör vara så anordnad att verklig tillsyn (effective control) kan utövas av representanter för de organisationer som direkt befatta sig med fartyg och sjöfart.

2. Finansieringen av dylika system bör ske på en tillräcklig och bestående grundval och icke uteslutande vara beroende av så kallade välgörenhetsorganisationer.

3. Särskilda åtgärder böra utan dröjsmål vidtagas för besökande sjömän, härvid förutsättes lika behandling av sjömän, oberoende av hudfärg, ras eller religion.

4) Medicinsk forskningstjänst bör ordnas så snart detta är möjligt för vetenskaplig undersökning av spörsmål avseende befrämjande och bevarande av till sjöss selsatta sjömän.

Vid den internationella arbetsorganisationens femte sjöfartskonferens i Seattle 1946 framställdes av de svenska regeringsrepresentanterna förslag om att internationella arbetsbyrån måtte föranstalta om undersökning, i vilken utsträckning medlemsstaterna vidtagit åtgärder, som anbefallts i den vid sjöfartskonferensen i Genève 1936 antagna rekommendationen (nr 48) angående åtgärder till främjande av sjömannens välfärd i hamnarna. I förslaget hemställdes vidare att byrån måtte taga i övervägande i vad mån ifrågavarande välfärdsarbete bland sjömännen ytterligare kunde gagnas genom internationellt samarbete.

I anslutning härtil antog konferensen följande resolution.

Med hänsyn till att det är önskvärt att befrämja välfärdsarbetet bland sjömännen i alla sjöfartsländers hamnar, och att i detta syfte draga fördelar av de erfarenheter, som gjorts av de organisationer som under kriget arbetat på detta område,

uppmärksamma konferensen internationella arbetsorganisationens styrelse

1) att undersöka vilka åtgärder, som förorsakats av den vid 21. internationella arbetskonferensen (sjöfarts) i Genève 1936 antagna rekommendationen angående åtgärder till främjande av sjömännens välfärd i hamnarna, samt att i detta syfte uppmärksamma regeringarna att avgiva rapporter om vidtagna åtgärder eller vad som avses att vidtagas för att förbättra förhållandena för sjömän som besöka hamnarna;

2) att överväga frågan om befrämjande av sjömännens välfärd i hamnarna genom ömsesidigt, internationellt samarbete.

Med anledning av denna resolution har arbetsbyrån sedermera utsänt en förfrågan till medlemsstaternas regeringar angående välfärdsarbetets organisation och omfattning i de olika länderna. Kommittén förutsätter att internationella arbetsorganisationen har för avsikt att till ny överläggning uppta den fråga som sålunda vid konferensen i Seattle aktualiserades av de svenska regeringsrepresentanterna och att därvid möjligheterna till utvidgat internationellt samarbete på detta område kommer att övervägas. Kommittén finner en sådan samordning av de olika sjöfarande nationernas arbete på detta område vara synnerligen önskvärd.

Skandinaviskt samarbete. Utan att en definitiv lösning av frågan om ett mera vidsträckt internationellt samarbete på detta område avvaktas, föreligger för närvarande utomordentliga förutsättningar att utan dröjsmål ytterligare utvidga det samarbete de skandinaviska länderna emellan som redan tidigare med framgång bedrivits. Man kan härvid bygga på en naturlig intressegemenskap inom dansk, norsk och svensk sjöfart. Denna gemenskap har såsom tidigare framhållits sedan många år kom-

mit till uttryck inom den verksamhet som bedrivits av föreningen för skandinaviska sjömanshem i utländska hamnar samt av de skandinaviska ländernas kyrkliga organ för sjömansvård.

I Norge har nyligen genom beslut av storting och regering inrättats ett statens välfärdsråd för handelsflottan. I Danmark har, likaledes för kort tid sedan, tillsatts en regeringskommitté för utredning av välfärdsanordningarna för sjöfolk i hamn, vars arbete enligt direktiven synes komma att inriktas på att finna former för ett utvidgat intresse och ansvar för denna verksamhet från det allmännas sida. Mycket talar sålunda för att i stort sett likartade principer för välfärdsarbetet inom kort skulle komma att vara godtagna i samtliga de tre skandinaviska länderna och att på grundval därav ett intimt samarbete skulle kunna äga rum. Kommittén har också under kontakt med vederbörande danska och norska myndigheter uttrönt att på bägge håll stort intresse finnes för en dylik samverkan.

En närmare diskussion av formerna för ett sådant samarbete torde här icke vara erforderlig. Den definitiva utformningen därav torde lämpligen böra överlämnas åt de organ som i de olika skandinaviska länderna kommer att bära ansvaret för välfärdsarbetet. Vissa principiella synpunkter må dock anföras.

Tidigare har i detta kapitel med stöd av uppgifter angående den svenska sjöfartens omfattning på olika utländska hamnar och därav följande frekvens av svenska sjömän samt angående antalet på- och avmönstringar i utländska orter framhållits behovet av välfärdsanordningar för svenskt sjöfolk i vissa mera betydande hamnstäder. Beträffande vissa hamnar, vilka där icke närmare angivits, torde det emellertid kunna ifrågasättas, huruvida den svenska sjö-

fartens omfattning är tillräckligt stor för att i och för sig önskvärda anordningar skulle kunna göras till rimlig kostnad. Motsvarande förhållande torde råda i fråga om såväl dansk som norsk sjöfart. I dessa hamnar synes det därför ligga nära till hands att genom ett skandinaviskt samarbete åstadkomma för varje särskilt land ekonomiskt mindre krävande föranstaltningar. Även i sådana hamnar där svensk sjöfart är av den storlek att rent svenska välfärdsanordningar skulle vara såväl motiverade som ekonomiskt försvarliga, är det uppenbart att ett danskt-norskt-svenskt samarbete skulle underlätta finansieringsfrågans lösning samtidigt som arrangemangen kunde göras fullgoda.

Någon motvilja från sjöfolkets sida mot gemensamma skandinaviska anläggningar av ifrågavarande art torde icke förefinnas. Tvärtom synes det vara fullt naturligt att även i utom-skandinaviska hamnar så långt möjligt sammanföra sjöfolk från de tre skandinaviska länderna.

I de hamnar där sjöfartshotell genom skandinaviskt samarbete kan komma till stånd torde den direkta ledningen av arbetet böra anförtros åt ett av länderna, således att i en hamn ledningen skulle vara norsk, i en annan svensk och i en tredje dansk. I samtliga fall borde emellertid personalen kunna rekryteras från vilket som helst av de skandinaviska länderna. Tillsynen över sådana sjöfartshotell eller andra liknande anläggningar synes böra utövas av en styrelse eller kommitté, i vilken samtliga tre skandinaviska länder är representerade.

Det kan förtjäna tilläggas att de skandinaviska sjöfartshotell som enligt här angivna riktlinjer skulle kunna uppbyggas skulle kunna få en betydelse utöver sitt egentliga syfte. De skulle med sina fritidsanordningar av olika slag och möjligheter till förströelse kunna utvecklas till samlingspunkter för den skandinaviska befolkningen i vederbörande orter. Därigenom skulle också sjömännen lättare beredas möjlighet till kontakt med bofasta landsmän, en utveckling som synes kommittén i hög grad önskvärd under förutsättning att sjöfolkets intressen städe i främsta rummet tillvaratas.

Slutligen må även nämnas att tanken på ett samarbete av det slag som här avses redan på kommitténs initiativ hunnit ingående dryftas beträffande New York och San Francisco. Preliminära underhandlingar har genom kommitténs försorg förts på ort och ställe under vederbörande svenska generalkonsulers medverkan samt i Oslo och Stockholm, åsyftande ett framtida intimt samarbete. Detta har beträffande New York tills vidare inneburit planer på en under svensk medverkan gjord utvidgning av det under kriget i stadsdelen Brooklyn uppförda, föredömligt organiserade norska sjöfartshotellet, som sålunda, därest planerna kan realiseras, skulle reguljärt upplåtas även för svenskt sjöfolk. Liknande planer har dryftats beträffande San Francisco, där en utvidgning av det nuvarande norska sjöfartshotellet skulle medge ett gemensamt svenskt-norskt utnyttjande av anläggningen.

VÄLFÄRDSARBETETS ORGANISATION
OCH FINANSIERING**Samhället och välfärdsanordningarna för sjöfolk.**

Som torde ha framgått av den tidigare lämnade redogörelsen har det hittills bedrivna välfärdsarbetet för sjöfolk i såväl svenska som utländska hamnar varit praktiskt taget helt beroende av initiativ från enskilda personer och privata sammanslutningar och i ekonomiskt avseende i huvudsak kunnat bygga på frivilligt insamlade medel. De bidrag som från det allmännas sida genom stat och kommun lämnats denna verksamhet har varit av tämligen blygsam omfattning. I samma mån som det allmännas ekonomiska stöd åt verksamheten varit ringa, har statsmakternas och de kommunala myndigheternas ansvar för verksamhetens bedrivande varit obetydligt.

Kommittén finner att det arbete som hittills bedrivits har varit av utomordentlig betydelse och värt allt erkännande. Det torde emellertid icke vara möjligt att under hittillsvarande förutsättningar utbygga verksamheten på sätt som kommittén finner påkallat. Därjämte vill kommittén understryka behovet av en samordning av verksamheten under enhetlig ledning så att icke blott kvantitativa anspråk kan tillgodo-

ses, utan även rimliga krav på verksamhetens kvalitet kan tillfredsställas. För närvarande saknas i stort sett möjlighet att, även inom den nuvarande verksamhetens ram, på mest ändamålsenliga sätt avpassa välfärdsarbetet efter det på olika orter och inom olika verksamhetsområden förekommande behovet.

Organisationsförslag.

I enlighet med sina direktiv har kommittén undersökt möjligheten att utbygga verksamheten och därvid funnit att en utbyggnad i av kommittén önskvärd omfattning kan förväntas ske endast under långt större medverkan från det allmännas sida än som hittills varit fallet. Det har icke utan skäl framhållits från de ombordanställdas sida att samhället icke i tillfredsställande grad tagit ansvar för att välfärdsanordningarna för sjöfolk i hamn varit av tillräcklig omfattning och ändamålsenlig standard. Det är enligt kommitténs uppfattning därför väl motiverat att det allmänna nu påtager sig ett ökat ansvar för välfärdsarbetet bland sjöfolk. Om så icke blir fallet kommer vårt sjöfolk att känna sig försatt i en betydligt sämre ställning än sjöfolk i andra länder, där välfärdsarbetet, sär-

skilt under det senaste kriget, genom medverkan från det allmänna effektiviserats och kommit att präglas av modernerna under samverkan med sjömännen själva utformade principer. Även med hänsyn till att de omfattande sociala välfärdsåtgärder som statsmakterna vidtagit för arbetare och andra anställda i land icke i nämnvärd grad kan utnyttjas av sjöfolket, får det anses angeläget att i olika avseenden motsvarande förmåner beredes sjöfolket. En möjlighet att skapa en sådan kompensation för sjöfolket är att förbättra välfärdsanordningarna i hamnarna. I överensstämmelse med de principer som kommit till uttryck vid välfärdsarbetets omorganisation i Norge, har kommittén funnit att den lämpligaste organisatoriska lösningen av förevarande problem vore att inrätta ett offentligen erkänt organ med uppgift att leda och samordna verksamheten. Kommittén föreslår sålunda, att ett statligt samarbetsorgan, ett handelsflottans välfärdsråd, tillsättes.

Detta organ bör i främsta rummet omhänderha den enligt kommitténs mening oundgängliga planeringen på längre sikt av verksamheten och samordningen av de olika intressen som på detta område kommer till uttryck. Det bör även garantera en erforderlig tillsyn över verksamheten och ledning av densamma från det allmännas sida.

Välfärdsrådets allmänna uppgifter skall enligt kommitténs mening vara av utredande och rådgivande art. Rådet bör sålunda på grundval av en fördjupad kännedom om välfärdsarbetets nuvarande organisation och det framtida behovet av olika slag av anordningar uppdraga de principiella riktlinjerna för välfärdsarbetet bland sjöfolk. Rådet bör efter ingående utredningar avväga det förekommande och motsedda behovet

av sjöfartshotell, klubbrum för sjömän o. s. v. i olika hamnar som berörs av svensk sjöfart. Rådet bör därför självfallet arbeta i nära kontakt med företrädare för olika lokala intressen. För att underlätta detta samarbete bör genom rådets försorg i större hamnar organiseras sådana lokala välfärdskommittéer som tidigare förordats. Genom rådets sammansättning torde vidare garanti skapas för samarbete med såväl de ombordanställdas som redarnas organisationer samt med de frivilliga organisationer som är verksamma på området. Det synes i varje fall tills vidare olämpligt att välfärdsrådet bedriver någon egen hotellverksamhet, åtminstone i hemlandet.

Genom välfärdsrådets försorg bör de ombordanställdas uppmärksamhet fästas på befintliga svenska och utländska anordningar. För detta syfte torde rådet fortlöpande böra följa det svenska välfärdsarbetet samt skaffa sig kännedom om de utländska anordningarnas omfattning och art. Sådan kunskap synes rådet lämpligen i viss utsträckning böra inhämta genom studier på ort och ställe. Därvid synes det naturligt att det eventuellt framföres förslag till verksamhetens effektivisering och tillses att av rådet uppställda allmänna principer för verksamheten tillämpas i praktiken. Rådet bör vidare arbeta i nära kontakt med kommerskollegium.

För vinnande av upplysningar beträffande välfärdsanordningar i utländska hamnar samt tillsyn av svenska välfärdsanordningar utomlands bör samarbete etableras mellan rådet och den svenska utlandsrepresentationen. Det synes likaså naturligt att ett intimt samarbete förekommer mellan rådet och den av Kungl. Maj:t förordnade sakkunnige inom utrikesdepartementet för sociala sjöfartsfrågor.

Det bör vidare ankomma på välfärdsrådet att yttra sig över till Kungl. Maj:t inkomna framställningar om statsbidrag till välfärdsanordningar för sjöfolk ävensom att föreslå fördelning av eventuellt för dessa ändamål tillgängliga allmänna medel. Rådet skall även självt kunna taga initiativ till nya anordningar samt utdelandet av anslag till föreläsningsverksamhet i utländska hamnar och annan mera speciell bildnings- och upplysningsverksamhet.

Till välfärdsrådets naturliga uppgifter bör även höras att följa välfärdsfrågornas internationella behandling med särskild hänsyn till den verksamhet som bedrivs inom internationella arbetsorganisationen. Eftersom ett liknande välfärdsråd redan fungerar i Norge och allt tyder på att ett dylikt organ kommer att skapas även i Danmark, synes det naturligt att det svenska välfärdsrådet arbetar i nära kontakt med motsvarande organ i de övriga skandinaviska länderna.

Inom välfärdsarbetet bland sjöfolk har man hittills enligt kommitténs mening icke i tillfredsställande grad upprätthållit kontakten med de ombordanställdas organisationer. Det är av synnerlig vikt att de ombordanställdas synpunkter på arbetets bedrivande blir uppmärksammade. Kommittén har därför tidigare beträffande det lokala välfärdsarbetet framhållit önskvärdheten av att representanter ur sjöfolkets egna led är medlemmar i styrelser för sjöfartshotell och andra lokala välfärdsanordningar. Även inom den centrala ledningen bör sjöfolket vara representerat och det är därvid lämpligt att tre ledamöter av välfärdsrådet företräder de ombordanställda. Sveriges fartygsbefälsförening, svenska maskinbefälsförbundet och svenska sjöfolksförbundet föreslås erhålla var sin representant.

I välfärdsrådet bör även redarna vara representerade. De besitter stor erfarenhet rörande trafikens omfattning och planer på upprättandet av nya sjöfartslinjer som kan medföra nya behov av välfärdsanordningar. Redarna har även i flera fall visat intresse för den verksamhet som hittills bedrivits. Av välfärdsrådets ledamöter bör därför två representera redarna.

Då en av rådets viktigaste uppgifter blir att vara ett samarbetsorgan för de olika organisationer som bedriver välfärdsarbete för sjöfolk bör även dessa erhålla representation i rådet. Två av ledamöterna av välfärdsrådet bör därför enligt kommitténs mening representera dessa frivilliga organisationer, varvid det synes lämpligt att en företräder den i både Sverige och utlandet verksamma kyrkliga sjömansvården samt en föreningen för skandinaviska sjömanshem i utländska hamnar.

Till ordförande i välfärdsrådet bör förordnas en person som icke företräder något av de nämnda intressena, och vidare bör i rådet ingå såsom självskriven ledamot chefen för kommerskollegii sjöfartssociala avdelning, med hänsyn till att denne i enlighet med kommitténs förslag i det följande torde komma att deltaga i den fortsatta handläggningen inom kommerskollegium av ärenden som varit föremål för beslut inom välfärdsrådet.

Under återopande av vad sålunda anförts får kommittén föreslå att handelsflottans välfärdsråd kommer att bestå av åtta ledamöter utsedda av Kungl. Maj:t för tre år i sänder, varav en förordnas att vara ordförande och en att vara vice ordförande, samt chefen för kommerskollegii sjöfartssociala avdelning. Rådet bör utgöra ett självständigt arbetande organ som är direkt underställt Kungl. Maj:t. Kommittén

förutsätter att rådets utredningar och förslag överlämnas till Kungl. Maj:t, som beslutar om frågornas vidare handläggning. Den förutsätter även att Kungl. Maj:t därvid i första hand kommer att uppdraga handläggningen åt kommerskollegium. På så sätt förklarar och förbilligas rådets administration och undviks att något mera kostsamt kansli behöver upprättas. Därigenom torde även av rådet önskade mera preliminära utredningar och undersökningar efter beslut av Kungl. Maj:t kunna utföras inom kommerskollegium. Kommittén får dock framhålla att under denna förutsättning en viss personalförstärkning torde bli erforderlig på kommerskollegii sjöfartssociala avdelning. Rådets behov av sekretariat förutsättes kunna tillgodoseas genom utnyttjande av personal inom kommerskollegium. Kommittén föreslår, att välfärdsrådet börjar sin verksamhet den 1 juli 1947. Förslag till instruktion för handelsflottans välfärdsråd återfinnes i bilaga 14.

Kostnadsberäkningar.

Välfärdsarbetets finansiering bör såsom kommittén redan framhållit tryggas genom medverkan från det allmänna sidan. När det gäller välfärdsanordningar i Sverige förutsättes kommunerna taga en betydande del i finansieringen. I första hand bör dessa kunna ställa tomter till förfogande kostnadsfritt på vilka sjöfartshotell eller klubblokaler för sjömän kan uppföras. De bör vidare i viss utsträckning kunna bevilja räntefria lån till de olika välfärdsföretagen. Kommittén anser emellertid välfärdsanordningar för sjöfolk i hamnarna vara en angelägenhet av den omfattning och vikt att det allmänna bör bidra i större utsträckning än

kommunerna kan väntas vara beredda att göra. Det bör därför ankomma på staten att bidra till nyanläggningar och omfattande renoveringar av sjöfartshotell och klubbhus för sjömän i Sverige. Beträffande anordningarna i utlandet måste givetvis staten i främsta rummet bära kostnaderna för dessas upprättande, ehuru kommittén i detta liksom i föregående fall förutsätter att betydande bidrag såsom hittills lämnas från enskilt håll. Den privata samlingsverksamheten torde även underlättas genom att staten kommer att bära huvudansvaret för verksamhetens fortbestånd och anordningarnas kvalitet.

Det har icke varit möjligt för kommittén att mera exakt beräkna engångskostnaderna för en upprustning av den verksamhet som för närvarande bedrivs samt för uppförande av nya anordningar där sådana är av behovet påkallade. På grundval av de redogörelser för behovet av välfärdsanordningar för sjöfolk som lämnats i andra och tredje kapitlet har emellertid en mera summarisk kostnadsberäkning uppgjorts. Kommittén har dock icke ansett sig böra redovisa detaljerade beräkningar för varje särskilt ändamål, dels på grund av att mera detaljerat utformade planer i många fall saknas, dels därför att en sådan specificering skulle kunna på ett icke önskvärt sätt påverka de olika kommunala myndigheternas förberedande utredningar angående ordnandet av välfärdsarbetet.

I anslutning till den i andra kapitlet genomförda indelningen av behovet av sjöfartshotell i tre grupper har behovet av statsbidrag även beräknats för var och en av dessa grupper. Till grupp 1 som omfattar behovet av sjöfartshotell med 50 eller flera bäddplatser hänföres Göteborg, Hälsingborg, Malmö och

Stockholm. Kommittén har tidigare såsom nämnts tillstyrkt ett statsbidrag till Malmö nya sjöfartshotell på 500 000 kronor. Inklusivt detta statsbidrag synes för denna grupp böra reserveras en summa om 1 600 000 kronor. För grupp 2 omfattande behovet av sjöfartshotell i Gävle, Norrköping och Sundsvall torde anslagsbehovet kunna beräknas till sammanlagt 1 200 000 kronor. Grupp 3 omfattar behovet av sjöfartshotell i Härnösand, Kalmar, Karlshamn, Landskrona, Luleå, Oskarshamn, Oxelösund eller Nyköping, Uddevalla och Västerås. För bidrag till denna grupp av sjöfartshotell bör enligt kommitténs mening 1 200 000 kronor reserveras.

Behov av sjömansinstitut har synts kommittén föreligga i Göteborg, Stockholm, Malmö och Hälsingborg. Ehuru sjömansinstitut redan finnes i Stockholm och inom överskådlig tid torde komma att vara verksamma i Göteborg och Hälsingborg utan att några särskilda statsbidrag utgår till verksamheten, torde särskilt med hänsyn till behovet i Malmö 300 000 kronor böra reserveras för sjömansinstitutet i Sverige. Av dessa medel synes även mindre engångsanslag kunna utgå till sjömansinstitutet i de tre förstnämnda städerna. Kommittén har tidigare förordat att medelstora klubbbrum för sjömän skall finnas i Gävle, Härnösand, Kalmar, Karlshamn, Landskrona, Luleå, Norrköping, Oskarshamn, Oxelösund, Sundsvall, Uddevalla och Västerås. Något statsbidrag av engångskaraktär synes icke behöva utgå till dessa klubbbrum. I de fall då klubbbrummen inrymmes i sjöfartshotellens fastigheter förutsattes de statsbidrag som beräknas för sjöfartshotellen även komma till användning för utrustning av klubblokaler. I Landskrona och Oxelösund, där från sjöfartshotell fristående klubbbrum väntas finnas även i

framtiden, synes verksamheten kunna bedrivas på ett tillfredsställande sätt helt utan statlig medverkan till utrustning etc. Vidare har kommittén ansett behov av mindre klubbbrum föreligga i Halmstad, Holmsund, Karlskrona, Limhamn, Nynäshamn, Skelleftehamn, Stugsund, Trelleborg, Visby, Västervik och Örnsköldsvik. För att förbättra utrustningen vid de befintliga s. k. läs- och skrivrummen samt för att upprätta nya klubbbrum för sjömän vill kommittén förorda att medel reserveras till statliga engångsbidrag med tillhoppa 200 000 kronor.

Kommittén har framhållit att behov av sjöfartshotell föreligger i Antwerpen, Rotterdam och London. För att tillgodose detta behov samt eventuella mindre kompletteringar i utrustningen vid andra befintliga sjömanshem i Europa synes 1 200 000 kronor böra reserveras. För att täcka behovet av sjöfartshotell i New York och San Francisco bör vidare 900 000 kronor reserveras.

Kommittén har slutligen särskilt framhållit önskvärdheten av att klubbbrum för sjömän inrättas i Istanbul, Lisabon och Narvik. I en nära framtid torde frågan om klubblokaler bli aktuell i ytterligare ett antal orter. Till inredandet av dessa nya klubbbrum samt mindre engångsbidrag till de s. k. läs- och skrivrum som finnes men i flera fall under kriget skadats och fått sitt underhåll eftersatt, föreslår kommittén att 900 000 kronor reserveras.

De av kommittén beräknade engångskostnaderna för välfärdsanordningar för sjöfolk fördelar sig sålunda på de på följande sida angivna posterna.

Förutom dessa nu beräknade, förutsedda engångskostnader för verksamhetens igångsättande och upprustning synes ytterligare 500 000 kronor böra re-

Sjöfartshotell i Sverige

Grupp 1	1 600 000:—	
Grupp 2	1 200 000:—	
Grupp 3	<u>1 200 000:—</u>	4 000 000:—

Klubbrum i Sverige

Grupp 1	300 000:—	
Grupp 2	—	
Grupp 3	<u>200 000:—</u>	500 000:—

Sjöfartshotell i utlandet

Europa	1 200 000:—	
Förenta staterna	<u>900 000:—</u>	2 100 000:—

<i>Klubbrum i utlandet</i>	900 000:—	
		<u>Tillhopa kronor 7 500 000:—</u>

serveras för vissa speciella ändamål. Särskilt vill kommittén understryka att behovet av semesterhem för sjöfolk är framträdande och att medel till dylika hem redan nu bör reserveras.

Kommittén föreslår att till täckande av dessa kostnader en särskild välfärdsfond för sjöfolk om 8 milj. kronor upprättas, ur vilken anslag under den närmaste femårsperioden kan anvisas till ifrågavarande ändamål. Kommittén är visserligen medveten om att svårigheter föreligger att under den närmaste tiden få byggnadstillstånd för uppförande av de nya sjöfartshotellen men vågar dock med hänsyn till det trängande behovet anta att byggnaderna kan uppföras under den närmaste femårsperioden. I detta sammanhang vill kommittén även peka på möjligheten att medel som uppkommit genom krigsförsäkringsnämndens verksamhet under det andra världskriget användes för detta ändamål. Dessa besparingar har ju uppkommit genom sjöfolkets insatser och är till stor del hopbragta utan att avgifterna för premierna belastat det svenska folkhushållet.

Såvitt kommittén kan finna torde icke årliga bidrag till driften vid sjöfartshotellen behöva utgå regelbundet. Där-

emot torde under särskilda, extraordnåna omständigheter mindre anslag behöva lämnas till verksamheten. Verksamheten vid klubbbrummen för sjömän åter kan icke väntas på ett tillfredsställande sätt kunna upprätthållas utan att mindre årliga bidrag lämnas till driften. Medelsbehovet härför kan emellertid icke beräknas för närvarande, och kommittén föreslår att medel för detta ändamål anvisas först från och med budgetåret 1948/49, sedan välfärdsrådet haft möjlighet utföra mera hållbara beräkningar rörande behovet.

Kostnaderna för välfärdsrådets egen verksamhet kan förväntas bli av blygsam storlek. Kommittén förutsätter att rådet kommer att sammanträda cirka tio gånger årligen. Ordförande och ledamöter i rådet synes böra erhålla arvoden enligt kommittékungörelsen den 28 juni 1946. Till sekreteraren bör i stället för dagarvode utgå ett årligt arvode av 1 000 kronor. För resor som företages av rådet och dess sekreterare bör beräknas cirka 2 500 kronor per år. De årliga kostnaderna för rådets verksamhet kan med ledning av vad sålunda anförts beräknas till följande belopp:

Arvoden till rådets ledamöter	Kr. 1 500:—
Resekostnaderna för rådets ledamöter till och från sammanträden	» 4 500:—
Arvode till rådets sekreterare	» 1 000:—
Expensmedel	» 500:—
Resor	» 2 500:—
	<u>Tillhopa kronor 10 000:—</u>

De årliga kostnaderna för välfärdsrådets verksamhet, vilka sålunda beräknas uppgå till 10 000 kronor, synes böra täckas genom ett särskilt förslagsanslag under tionde huvudtiteln.

HÄLSOKONTROLL FÖR SJÖFOLK

Hälsokontrollen för sjöfolk har nära anknytning till de välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn vilka behandlats i det föregående. Kommittén anser det vara av vikt att sjömannen kontinuerligt läkarundersökes, såväl med hänsyn till säkerheten till sjöss som till allmänna socialmedicinska krav. I det följande lämnas en redogörelse för nu gällande bestämmelser angående undersökning av sjömans hälsotillstånd m. m. samt för den hälsokontroll som hittills bedrivits i vårt land och i Danmark. Kommittén anför vidare de motiv som ligger till grund för dess förslag till en förbättrad hälsokontroll för sjöfolk samt uppdrar vissa principiella riktlinjer för denna kontrollens utformning. Kommittén har emellertid icke, bl. a. med hänsyn till sin sammansättning, mera i detalj velat ingå på hälsokontrollens praktiska genomförande utan föreslår att medicinalstyrelsen erhåller i uppdrag att på grundval av kommitténs förslag i samråd med kommerskollegium närmare utforma den föreslagna hälsokontrollen för sjöfolk. I samband härmed torde jämväl den i Seattle antagna konventionen i ämnet böra beaktas.

**Hittills bedriven hälsokontroll
i Sverige m. m.**

Gällande bestämmelser angående undersökning av sjömans hälsotillstånd

m. m. Jämlikt 26 § sjömanslagen är sjöman pliktig att, när befälhavaren så påfordrar, underkasta sig läkarundersökning, dock utan kostnad för sjömannen. Denna bestämmelse torde få betraktas som en grundläggande föreskrift, när det gäller att upprätthålla en god hälsostandard ombord.

En var svensk medborgare, som på svenskt handelsfartyg idkar sjöfart såsom yrke, bör jämlikt 12 § sjömanshuskungörelsen (SF 306/1939) vara inskriven vid sjömanshus och inneha sjöfartsbok. För att bli inskriven erfordras bl. a. legitimerad läkares intyg, ej över sex månader gammalt, att sökanden av honom undersökts. Rörande sådant läkarintyg gäller att det jämlikt 1 § Kungl. Maj:ts förordning angående läkarintyg för sjöfolk (SF 932/1917; senaste lydelse SF 276/1946) skall vara avfattat enligt av medicinalstyrelsen fastställt formulär. Medicinalstyrelsen har den 12 september 1925 fastställt sådant formulär samt den 22 januari 1927 utfärdat cirkulär till ledning vid läkarundersökning av dem som önskar bli inskrivna vid sjömanshus m. m. Undersökningen är tämligen ingående. Den omfattar bl. a. följande: allmän kroppskonstitution, andningsorganens tillstånd, cirkulationsorganens tillstånd, urinprov rörande äggvita och socker, synskärpa, färgsinne och hörsel. Av läkarintyget skall vidare framgå om det

finnes anledning förmoda epilepsi eller könssjukdom i smittsamt stadium samt huruvida vid undersökningen i övrigt iakttagits sjukdom, lyte eller skada av betydelse för bedömandet av den undersöktes hälsotillstånd eller arbetsförmåga eller annan sjukdom än venerisk, som skulle kunna medföra fara för ombord på samma fartyg som den undersökte anställda personer.

För vinnande av anställning på fartyg i viss fart har Kungl. Maj:t den 22 maj 1925 (SF 263/1925) fastställt vissa villkor beträffande hälsotillstånd och kroppsbeskaffenhet. På fartyg, som avgår från Sverige till orter bortom 61 grader nordlig latitud (Bergen), 11 grader västlig longitud (Irlands västkust) och 48 grader nordlig latitud (Brest), må icke anställas någon som är behäftad med a) sjukdom, lyte eller skada, som gör honom oduglig att sköta den tjänst, anställningen avser, eller b) könssjukdom i smittsamt stadium eller annan sjukdom, som medför fara för ombord anställda personer; innan någon anställs på dylikt fartyg skall därför läkares intyg att han av denne undersökts, företes för befälhavaren. Intyget skall vara utfärdat under loppet av de sista sex månaderna före anställningens början eller i fall som under punkt b) avses den kortare tid som skäligen må anses av förhållandena påkallad.

Särskilda bestämmelser finns även för anställande av person under aderton år på fartyg, då det nyttjas i annan fart utanför svenskt farvatten än i Öresund eller i Oslofjorden intill Laurvig. Detta stadgande står i överensstämmelse med den av internationella arbetsorganisationens generalkonferens den 11 november 1921 antagna och av Sverige ratificerade konventionen angående obligatorisk läkarundersökning av barn och unga

personer som användes till arbete ombord på fartyg.

För personer som tjänstgör i inskränkta fart än som ovan sägs uppställs inga fordringar i fråga om hälsotillstånd. Däremot stadgas fordringar i fråga om syn- och hörsolförmåga samt färgsinne för vissa ombord anställda. Bestämmelserna härom återfinnes i 32 § sjölagen, Kungl. Maj:ts förordning angående befäl på svenska handelsfartyg m. m. den 12 juni 1936 (SF 315/1936), Kungl. Maj:ts kungörelse angående sjömanshusen i riket samt sjömäns på- och avmönstring m. m. den 9 juni 1939 (SF 306/1939), Kungl. Maj:ts förordning angående läkarintyg för sjöfolk den 31 december 1917 (SF 932/1917), Kungl. Maj:ts kungörelse angående sättet för styrkande i vissa fall av beskaffenheten av sjömäns färgsinne den 26 februari 1937 (SF 27/1937) samt medicinalstyrelsens cirkulär angående förfaringssättet vid färgsinnesundersökning den 31 juli 1944.

För läkarbesiktning och intyg, som fordras för inskrivning vid sjömanshus samt anställning på fartyg i viss fart, må, där besiktningen förrättas av läkare, anställd i statens eller kommuns tjänst, ej fordras högre gottgörelse än fem kronor. I detta fall gäldas tre kronor femtio öre av statsmedel samt återstoden av den undersökte själv. Alltsedan år 1918 har riksdagen beviljat anslag till läkarundersökning av sjöfolk; för budgetåret 1946/47 har sålunda beviljats 35 000 kronor.

Pågående utredningar som berör hälsokontroll för sjöfolk. Kommerskollegium anförde i sitt utlåtande den 24 maj 1938 angående vissa fortsatta övergångs-anordningar till den nya befälsförordningen bl. a. följande: »I samband med handläggningen av nu avsed-

da ärenden har ådagalagts, att förordningen den 31 december 1917 angående läkarintyg för sjöfolk med däri senare genomförda ändringar, såvitt förordningen får tillämpning å fartygs- och maskinbefälet, i viss utsträckning innehåller strängare fordringar i fråga om syn och hörsel än som synes erforderligt liksom ock att förordningen är i behov av modernisering och omarbetning i övrigt. Det icke oväsentliga antal fall, i vilka ansökningar om undantag från förordningens bestämmelser beträffande syn- och hörselförmågan hos utkiksmän och rorsmän samt synförmågan hos maskin- eller eldarepersonalen varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning, pekar i samma riktning. Det är till följd härav kollegii avsikt att på grundval av på senare tid samlad erfarenhet föranstalta om närmare utredning rörande förordningens omarbetning, och torde kollegium få framdeles, så snart omständigheterna göra sådant möjligt, underställa Kungl. Maj:ts prövning förslag till ny förordning i ämnet.»

Vid riksdagens behandling 1945 av tionde huvudtiteln punkten 62, angående undersökning av sjöfolk riktade herr Lindberg i andra kammaren en vädjan till chefen för handelsdepartementet, att denne ville underkasta förordningen om läkarbesiktning av sjöfolket en översyn och i samband därmed också överväga om icke den tid som läkarintygen gällde skulle kunna skäras ned högst väsentligt.

Genom beslut den 15 juni 1945 anbefallde Kungl. Maj:t kommerskollegium och medicinalstyrelsen att gemensamt utreda, huruvida läkarintyg för sjöfolk som utfärdas på grundval av läkarbesiktning i enlighet med gällande bestämmelser kunde anses på ett tillfredsställande sätt tjäna sitt ändamål samt hu-

ruvida en minskning av tiden för dylika intygs giltighet kunde anses vara önskvärd ävensom att till chefen för handelsdepartementet inkomma med förslag, vartill utredningen måtte kunna föranleda. Denna utredning pågår för närvarande, och kommittén har med hänsyn härtill inte ansett sig böra närmare ingå på frågan om läkarintygets utformning.

Kraven på synförmågan m. m. för vissa kategorier ombordanställda är för närvarande föremål för utredning av särskilda sakkunniga — synkravskommittén — vilka enligt av Kungl. Maj:t den 8 februari 1946 givet bemyndigande tillkallats för att inom socialdepartementet verkställa utredning rörande behovet av särskilda fordringar på synförmågan för anställda inom vissa yrken i allmän och enskild tjänst jämte därmed sammanhängande frågor.

Vissa läkarundersökningar i Göteborg.
Sedan medicinalstyrelsen under hänvisning till från utrikesdepartementet inkomna rapporter anhållit om medel för frivillig läkarundersökning av de svenska sjömän — befäl och manskap — som efter längre tids vistelse utomlands återvände till Sverige, anvisade Kungl. Maj:t genom beslut den 10 augusti 1945 ett belopp av högst 10 000 kronor till ifrågavarande undersökning. I anledning härav anmodade medicinalstyrelsen förste stadsläkaren i Göteborg att anordna undersökning av besättningarna på de fartyg som återvände från området utanför den s. k. spärren. Undersökningen omfattade allmän besiktning, Wassermann-prov samt de prov i övrigt som i varje enskilt fall kunde befinnas erforderliga. Sedan de flesta fartygen återkommit till Sverige upphörde undersökningarna den 30 juni 1946. Samman-

lagt 934 personer av olika kategorier hade då blivit undersökta.

Ett stort antal sjömän har i Göteborg under senaste tiden undersökts vid den läkarmottagning som upprättats av Sveriges redareförening och sedermera övertagits av Ömsesidiga Försäkringsbolaget Protection och Indemnity. Under tiden 1 april 1945—31 mars 1946 undersöktes sålunda för friskintyg cirka 9 000 sjömän, vilka icke utfått läkarintyg under närmast föregående sex månader. Förutom dessa har ett antal sjömän undersökts, trots att friskintyg har utfärdats inom de senaste sex månaderna, på grund av att mellankommande sjukdom eller annan orsak föranlett läkarkontroll. Man utgår från att undersökningarnas antal i fortsättningen kommer att bli högst betydande. De sjömän som undersökts har huvudsakligen varit sysselsatta på fartyg i oceanfart. Vid läkarmottagningen bedrivs dessutom läkarvård av sjuka sjömän.

Undersökningarna har för dem som önskat bli inskrivna vid sjömanshus omfattat en noggrann utfrågning beträffande tidigare sjukdomar. Utöver de undersökningar som vanligen kräves och för vilka tidigare redogjorts, tages blodprov på samtliga sjömän, varjämte skärmbildsröntgen tages och en allmän bedömning med hänsyn till vederbörandes lämplighet för yrket göres. Finnes en eller annan defekt, vilken icke enligt lagens fordringar förbjuder mannen att påmönstra, blir han upplysningsvis tillrättad att eventuellt välja annat yrke. De personer som tidigare tjänstgjort på fartyg undersöks i den mån tiden medger på samma sätt, men skärmbildsröntgen har på grund av mottagningens kapacitet icke kunnat tagas på samtliga och blodprov endast då särskild anledning ansetts föreligga.

Hälsokontroll i Danmark.

Den 8 januari 1938 infördes obligatorisk läkarundersökning en gång årligen av allt sjöfolk i åldern 14—18 år, som anställes på danska fartyg, och den 2 maj 1945 infördes obligatorisk tuberkulosundersökning, likaledes en gång årligen för alla påmönstrade såväl befäl som manskap. Dansk Dampskibsrederiforening har i cirka 40 år krävt att det meniga sjöfolk som utmönstrar från Köpenhamn på fartyg tillhörande föreningens medlemmar skall läkarundersökas på det av föreningen upprättade läkarkontoret; från våren 1941 utvidgades arbetet till att omfatta manskap som påmönstrar i Aalborg, Aarhus, Esbjerg, Helsingör, Odense och Svendborg, där man anställde praktiserande läkare att utföra arbetet.

Från början av år 1941 infördes genom samarbete med tuberkulosstationerna obligatorisk tuberkulosundersökning av det meniga sjöfolk som skulle påmönstra föreningens fartyg, ett arrangemang som fungerade utmärkt till dess att den tidigare omnämnda bestämmelsen om obligatorisk läkarundersökning trädde i kraft.

Ledningen av hela hälsokontrollen ligger hos det omnämnda läkarkontoret i Köpenhamn, som tillika är centraluppsamlingsställe för alla upplysningar som kan erhållas om sjöfolkets hälsotillstånd. Läkarkontoret ledes av en överläkare som samtidigt är allmänt praktiserande läkare. Till läkarkontoret är vidare knuten en assistentläkare, som likaledes är allmänt praktiserande läkare men som har grundlig tuberkulosutbildning utan att dock vara specialist. Samarbetet med centraltuberkulosstationen gör det överflödigt att ha en egentlig specialist knuten till läkarkontoret, och ett sådant arrangemang skulle lätt också kunna

bidraga till att det skulle uppstå kompetenstvister mellan tuberkulosstationerna och läkarkontoret. Det anses emellertid vara en stor fördel att assistentläkaren är förtrogen med modern tuberkulosdiagnostik och -behandling. Kontorsarbetet utföres av en manlig sekreterare och en sjuksköterska, som även företager de flesta röntgenfotograferingarna och Mantoux-proven.

Läkarkontorets omkostnader täckes i allt väsentligt av redarna, som för varje utmönstring betalar ett belopp, som fastställs på så sätt att man dividerar kontorets samlade utgifter med antalet utmönstringar. Denna summa uppgick 1945 till mellan sex och sju kronor. Mönstringarnas antal var då 4 200, men för 1946, då detta antal låg över 6 000, blev kostnaden per mönstring något mindre. Utgifterna för driften av tuberkuloskontrollen betalas av stat och kommun gemensamt, och utgifterna för det centralkartotek som upprättats för sjöfarandes tuberkulosundersökning bestriks av handelsministeriet.

På andra orter än Köpenhamn företages undersökningarna som nämnts av praktiserande läkare, som är antagna till detta arbete av redareföreningen och som företager undersökningarna på sina egna mottagningar efter instruktion från läkarkontoret i Köpenhamn. Den danska läkarföreningen försökte vid införandet av denna anordning arrangera så att varje läkare skulle kunna företaga utmönstringsundersökningar, men detta satte sig redareföreningen emot, under motivering att det i så fall skulle vara omöjligt att genomföra en rapportering till läkarkontoret i Köpenhamn. Läkarföreningen böjde sig härför, och erfarenheterna från Norge, där man delvis tillämpade det systemet att alla läkare fick företaga utmönstringsundersökningar, manade inte heller till efterföljd. De

läkare som företager undersökningar i landsorten erhåller ett arvode av åtta kronor per läkarundersökning. Arvodet betalas genom redareföreningen av de enskilda redarna.

Läkarundersökningarna för utmönstring omfattar en utfrågning om hälsotillståndet och tidigare sjukdomar, undersökningar av svalg, hud och genitalia samt urin. Vidare undersökes syn och färgsinne hos däckfolket en gång vartannat år. En tid togs Wassermann-prov på samtliga undersökta en gång årligen, men denna undersökning har måst inställas bl. a. på grund av överbelastning av statens seruminstitut. Ett viktigt supplement till den allmänna undersökningen är den rapportering till läkarkontoret som sker ifrån fartygen beträffande sjukdomar ombord, vilka kan väntas få betydelse för bedömningen av de sjukas framtida hälsotillstånd. I en nära framtid har man för avsikt att införa vaccination mot smittkoppor vartannat år för samtliga påmönstrade; vaccination har hittills endast förekommit för besättningar i viss fart. Resultatet av undersökningarna föres in på ett särskilt kartotek kort samt på ett läkar kort som inklistras i sjöfartsboken.

Tuberkuloskontrollen utföres i Köpenhamn på läkarkontoret och i övriga städer på tuberkulosstationerna. I samband med skärmbildsfotograferingen tages Mantoux-prov på alla sjömän under 34 år. Granskningen av skärmbildsfotografierna sker i samtliga fall på tuberkulosstationerna, och dit hänvisas även sjöfolket då ytterligare undersökningar behöver företagas. Genom att meddelande om resultatet av varje undersökning insändes till det tidigare nämnda centralkartoteket vinnes möjlighet till upplysning om företagna undersökningar även om sjöfartsböckerna kommer bort, varjämte man lätt kan

hålla reda på att folk som skall undergå undersökningar med mindre intervaller verkligen inställer sig.

Den allmänna hälsokontrollen för sjöfolk i Danmark och särskilt tuberkuloskontrollen har medfört att många sjukdomsfall upptäckts och kommit under behandling i god tid.

Motiv för hälsokontroll för sjöfolk.

På senare tid har behovet av en hälsokontroll för allt större delar av svenska folket påpekats från olika håll. Det har med skärpa framhållits önskvärdheten av att sjukliga förändringar upptäcks i tidigt skede, då de största förutsättningarna finns för deras effektiva behandling. Rör det sig om smittsamma sjukdomar, har man då möjlighet att förhindra smittas spridande till annan. Hälsokontrollen innebär även råd och anvisningar för den enskilde individens yrkesval. Man kan härigenom förhindra att en person ägnar sig åt ett yrke, som för vederbörande ur medicinsk synpunkt är olämpligt eller farligt. Det kan t. ex. vara fråga om en person med eksem, som bör avrådas att ägna sig åt arbete i tryckeri eller med cement, eller om en person med sådan kropps-konstitution att han bör avrådas från att ägna sig åt ett tungt arbete.

Sedan 1938 har arbetare i vissa särskilt hälsofarliga yrken, t. ex. där risk för blypåverkan förefinnes, varit underkastade viss regelbunden kontroll. Detsamma gäller också arbetare, som löper risk för lungaffektion, s. k. silikos.

Betydelsefulla led i arbetet för en god hälsa utgör även de åtgärder som vidtagits för hälsokontroll av blivande mödrar och av späda barn samt skol-läkarorganisationens utbyggnad.

En regelbunden läkarkontroll av

varje medborgare under hela livstiden förutsätter en betydligt större tillgång till läkarkrafter och medicinskt skolad personal än som inom den närmaste framtiden torde stå till buds. Däremot torde det vara realiserbart att en hälsokontroll genomföres inom de yrkesgrupper som är mest utsatta för sjukdomar av olika slag eller där övriga omständigheter understryker vikten av att särskilt smittsamma sjukdomar upptäckes i tidigast möjliga skede.

Sjömännen är genom det kringresande liv de för i stor utsträckning utsatta för olika infektionssjukdomar. Genom deras bostadsförhållanden ombord på fartygen och sammanlevnad i förhållandevis små utrymmen etc. finnes stor möjlighet för smittas spridande från en sjuk till en annan. Detta gäller särskilt tuberkulos, och det bör även betonas hur viktigt det är att tuberkulosfall upptäcks i tidigt skede.

Erfarenhetsmässigt har det visat sig att sjöfolket är utsatt för stor smittorisk ifråga om veneriska sjukdomar. Det synes i hög grad önskvärt att sådana infektioner i tid blir upptäckta och föremål för behandling. Detta bör icke ske blott för att bota den insjuknade och förhindra senare skadeverkningar av infektionen utan även för att förebygga sjukdomarnas spridning.

Någon tillförlitlig statistik över sjöfolkets sjuklighet föreligger icke. Det är omöjligt att utan ytterligt ingående undersökningar avgöra, hur många sjukdagar eller hur stora vårdkostnader som betingats av sjukdom i förhållande till hur många som betingats av olycksfall.

En viss uppfattning har nyligen vunnits om sjuklighetsfrekvensen i veneriska åkommor hos en viss grupp sjöfolk. Genom Kungl. Maj:ts medgivande har nämligen som tidigare nämnts sjömän som under längre tid varit

borta från hemlandet kunnat på statens bekostnad undersökas beträffande förekomsten av bl. a. venerisk sjukdom. Under tiden 16/8 1945—30/6 1946 undersöktes 934 sjömän av olika kategorier, varvid pågående syfilissjukdom konstaterades i 39 fall och gonorré i 17 fall. Detta undersökningsförfarande har utan tvekan varit av stor betydelse för hindrande av smittas vidare spridning i hemlandet. Några som helst olägenheter vid genomförandet av denna undersökning har icke visat sig.

Det torde få anses ställt utom allt tvivel att man genom en på lämpligt sätt anordnad hälsokontroll kan tidigare upptäcka och bringa under behandling olika sjukdomar än vad som annars skulle vara fallet. Dessutom kan man genom sådana åtgärder bidra till att en sjuk icke överför smittsam sjukdom till annan. En sådan organisation kommer säkerligen att vinna sjöfolkets förtroende; den enskilde sjömannen har också intresse av att han så snart som möjligt blir tagen under behandling, varvid möjligheterna för en snabb återgång till arbetet underlättas. Därjämte inser sjömannen betydelsen av att smittsamma sjukdomar icke i onödan överföres till kamrater eller vid hemkomsten till familj eller andra hemmavarande.

Beträffande de undersökningar som framförallt synes böra ifrågakomma vill kommittén framhålla följande.

En första undersökning bör ske tidigast en månad före inskrivningen vid sjömanshus. Härvid bör antecknas sedvanliga uppgifter rörande tidigare hälsotillstånd och eventuellt genomgångna sjukdomar samt därjämte företagas gängse klinisk undersökning, särskilt då inspektion av svalget, huden och könsorganen, undersökning av urinen för att konstatera eventuell förekomst av socker och äggvita samt andra nödvändiga

undersökningar. Vid den första undersökningen bör även företagas tuberkulinprov och röntgenundersökning av lungorna samt blodprov till Wassermanns reaktion.

Undersökningar av i stort sett samma omfattning bör vidare enligt kommitténs mening krävas före varje nyanställning. Bestämmelser härom kan lämpligen införas i sjömanshuskungörelsen, innebärande att sjömannen vid varje nyanställning skall vara skyldig uppvisa intyg att han blivit undersökt av legitimerad läkare inom en månad före påmönstringen.

Åtskilliga ombordanställda, särskilt befäl, stannar emellertid kvar i tjänst på samma fartyg under längre tid. Sjömansrullorna gäller dock i regel för högst ett år samt därutöver under den tid som kan åtgå för fartygens resa till närmaste svenska hamn. Vid den ommönstring som sålunda företages på de flesta fartyg med något mer än ett års mellanrum är det önskvärt att de ombordanställda i likhet med vid nyanställning uppvisar intyg att de blivit undersökta av legitimerad läkare inom en månad före ommönstringen, i varje fall vad avser tuberkulos. Bestämmelser härom bör jämväl kunna införas i sjömanshuskungörelsen.

Ett antal fartyg är emellertid sysselsatt i fraktfart mellan utländska hamnar och besöker icke hemlandet årligen. Beträffande besättningarna på dessa fartyg bör befälhavarna tillse att sjömän som icke undergått läkarundersökning under de senast förflutna två åren underkastas sådan så snart så lämpligen kan ske. Bestämmelser härom torde kunna utfärdas på liknande sätt som skett beträffande vissa villkor för vinnande av anställning på fartyg i viss fart (SF 263/1925).

Den undersökande läkaren bör även

kunna påfordra att undersökning utföres efter ett halvt år eller dylikt beroende på vederbörandes hälsotillstånd. Hinder skall naturligtvis icke möta att vederbörande själv vid misstanke om sjukdom låter undersöka sig.

Hälsokontrollens administrativa och tekniska organisation.

Hälsokort och centralregister. En effektiv kontroll kräver för sitt genomförande en fullgod organisation. För att de resultat som ernås vid olika undersökningar och behandlingar på ett tillfredsställande sätt skall kunna registreras fordras att den enskilde sjömannen vid inskrivningen vid sjömanshus utrustas med ett hälsokort. Detta skall han medföra och uppvisa för de läkare han rådfrågar, och de har att på kortet införa genomgångna allvarligare sjukdomar samt resultat av viktigare utförda undersökningar och behandlingar. Utom denna registrering fordras även en central bokföring av alla företagna undersökningar. Endast härigenom är det möjligt att upprätthålla kontrollen över vederbörandes hälsotillstånd och möjliggöra att ett förlorat hälsokort kan ersättas. Vederbörande läkare bör därför efter varje utförd undersökning etc. på fastställt formulär till centralregistret insända kopia av de anteckningar som gjorts på hälsokortet.

Då registreringen vid sjömanshusen ombesörjes på 30 olika orter, lämpar den sig icke för en registrering av här ifrågavarande slag, vilken bör vara koncentrerad till en plats. Denna koncentration motiveras även av hänsyn till att sträng sekretess bör upprätthållas rörande de registrerade uppgifterna. På grundval av de erfarenheter som vunnits vid den i Göteborg hittills bedrivna läkarmottagningen för sjöfolk, bör en-

ligt kommitténs uppfattning upprättas ett centralregister, som lämpligen bör kunna anslutas till någon av de i det följande föreslagna undersökningscentralerna. I detta register bör varje sjöman, vilken kategori han än må tillhöra, ha ett särskilt kort. Sedan en person inskrivits vid sjömanshus och utrustats med ett hälsokort översänder sjömanshuset en uppgift till centralregistret att hälsokort utfärdats för vederbörande.

För handhavandet av det centrala registret torde erfordras kontorspersonal, varjämte en läkare bör såsom rådgivare knytas till eller eventuellt förestå registret. Detta bör vara underställt det nya centrala organ för arbetarskyddet som väntas komma att inrättas eller, intill dess detta organ börjat sin verksamhet, medicinalstyrelsen.

Hälsocentraler. För att möjliggöra en effektiv och rationell undersökning av sjöfolket kräves särskilda anstalter, förslagsvis benämnda hälsocentraler för sjöfolk, där sådan undersökning kan genomföras på ett tillförlitligt sätt och med minsta möjliga tidsutdräkt. Den av Ömsesidiga Försäkringsbolaget Protection och Indemnity bedrivna verksamheten torde här kunna tjäna som förebild. Centralerna bör utrustas med väntrum, expedition, undersökningsrum samt möjlighet för skärmbildsfotografering. Vid desamma bör allt efter undersökningarnas antal knytas en eller flera läkare, varjämte de bör utrustas med tillräckligt antal underordnad personal, sköterskor, biträden och kontorspersonal, så att arbetet kan bedrivas så rationellt som möjligt. Centralerna insänder omedelbart resultaten av de företagna undersökningarna till centralregistret.

Hälsocentraler av ovan nämnt slag bör förslagsvis först inrättas i Göteborg,

Hälsingborg och Stockholm och dimensioneras efter erfarenheter från vederbörande sjömanshus och nu verksamma förtroendeläkare.

Förtroendeläkare. På de platser där hälsocentraler ej kan inrättas bör enligt kommitténs mening en särskild läkare utväljas som mot viss ersättning har att ombesörja ifrågavarande kontroll. Detta synes lämpligast eftersom vederbörande läkare bör besitta speciell erfarenhet för ifrågavarande undersökningar och vad de avser. För att underlätta skriftväxlingen mellan undersökningsläkaren och centralregistret måste utformas lämpliga blankettformulär, vilka av praktiska skäl i regel endast bör finnas hos en läkare på varje plats. Dessa »sjöfolkets läkare» bör jämväl fortlöpande få del av erfarenheterna från hälsokontrollen och på olika sätt bibringas kunskap om de särskilda uppgifter som krävs av dem. Därigenom gives enligt kommitténs mening den bästa möjligheten till att ernå en effektiv utbyggnad av hälsokontrollen.

Riktlinjer för skandinaviskt samarbete beträffande hälsokontroll i främmande länder. Kommittén vill framhålla önskvärdheten ur praktisk och ekonomisk synpunkt av att ett samarbete an-

ordnas mellan de skandinaviska ländernas organisationer för kontroll av sjöfolk. Lämpligt torde vara att ifrågavarande hälsoundersökningar kan utföras av dessa länders hälsocentraler inom och utom Skandinavien, varvid undersökningsresultaten skulle i sedvanlig ordning sändas till centralregistret.

Det synes kommittén vidare i hög grad önskvärt att det i samarbete med de övriga skandinaviska länderna i större utländska hamnar avtalades med viss bestämd läkare att icke blott handhava eventuell hälsokontroll utan även vården av sjuka sjömän så att erforderlig effektivitet och rationellast möjliga behandling utan alltför dryga kostnader kan erhållas.

Upplysningsverksamhet. För att skapa verklig förståelse för hälsoproblemen hos sjöfolket kräves enligt kommitténs mening en ständigt pågående upplysningsverksamhet bland sjömännen själva i form av artiklar i de ombordanställdas tidskrifter etc. Därjämte bör viss studiecirkelverksamhet ombord kunna övervägas. Sådan upplysningsverksamhet bör förekomma tämligen kontinuerligt för att ge ett gott resultat. Verksamheten bör ordnas i samarbete med Sveriges redareförening, de ombordanställdas organisationer samt arbetarnas bildningsförbund.

H E M S T Ä L L A N

Under hänvisning till vad i det föregående anføres får kommittén hemställa, att Herr Statsrådet ville föreslå Kungl. Maj:t

dels att föreslå riksdagen att ett handelsflottans välfärdsråd inrättas i enlighet med det förslag kommittén utformat i betänkandet,

dels, vid bifall härtill, utfärda instruktion för handelsflottans välfärdsråd i överensstämmelse med ett av kommittén utarbetat och som bilaga till betänkandet fogat förslag till sådan instruktion,

dels att hos riksdagen begära anslag till en särskild välfärdsfond för sjöfolk enligt kommitténs förslag,

dels ock anbefalla medicinalstyrelsen att i samråd med kommerskollegium utarbeta förslag till hälsokontroll för sjöfolk på grundval av kommitténs utredning.

P. M. rörande sjömanshemmen i Sverige.

Följande uppgifter grundar sig främst på upplysningar från sjömanshemmen själva, inhämtade dels skriftligen, dels vid kommitténs besök på de olika sjömanshemmen. Kompletterande upplysningar har i några fall inhämtats från vissa kommunala myndigheter.

Göteborg.

År 1886 invigdes sjömanshemmet i Göteborg, vilket tillkommit efter en insamling med anledning av Oskar II:s och drottning Sophias silverbröllop år 1882. Fastigheten ersattes år 1943 med en nybyggnad, och sjömanshemmet återinvigdes den 15 november 1943. För uppförande av det nya sjömanshemmet erhöles bidrag från staten, Göteborgs stad och privata donatorer. Kungl. Maj:t anvisade sålunda av lotterimedel åren 1932 och 1935 tillhoppa 250 000 kronor samt som statsbidrag år 1941 213 000 kronor. Göteborgs stad har under åren 1934, 1935 och 1938 tillsammans anslagit 1 032 000 kronor till nybyggnaden, och från privata donatorer inflöt åren 1938 och 1942 tillsammans 126 400 kronor.

Styrelsen för sjömanshemmet utses av stadsfullmäktige i Göteborg.

Sjömanshemmets ekonomiska resultat har under år 1945 varit gott. I inkomster av logiverksamheten inflöt 110 045 kronor, i hyror för affärslokaler 50 809 kronor samt i hyror för bostadslägenheter 12 570 kronor. Årets vinst uppgick till 6 854 kronor och inlevererades till Göteborgs stad.

Sjömanshemmet disponerar för hotellrörelsen 86 rum, flertalet med en à två bäddar, samt ett logement och kan mottaga cirka 190 gäster. Priset per person och natt är i rummen kr. 2—3:50 samt i logementet, som egentligen är avsett för inkvartering av hela fartygsbesättningar, kr. 1:50. Rummen är alla modernt och trevligt möblerade och representerar liksom sjömanshemmet i övrigt god svensk hotellstandard. Byggnaden uppvärms genom centralvärme.

I sovrummen finns rinnande kallt och varmt vatten. Gästerna har dessutom tillgång till badrum (4 st.) samt särskild anordning för att själva kunna tvätta sina kläder. Under år 1945 har 5 000 registrerade varmbad avgiftsfritt serverats.

Sjömanshemmet mottog år 1945 5 963 gäster, och antalet upptagna bäddplatser var 58 633. Gästernas genomsnittliga uppehållstid uppgick till cirka 10 dygn. Under året bodde 1 138 personer, som icke var sjömän, på sjömanshemmet, huvudsakligen deltagare i skolresor och gruppförläggningar på logementet. Även cirka 50 anhöriga till sjömän bodde på Sjömanshemmet.

Till sjömanshemmet hör ett lunchrum, som är öppet kl. 9.30—17.30. Serveringsrörelsen drives dock icke av sjömanshemmet självt. Restaurang finnes i hemmets fastighet.

Sjömanshemmet har dessutom ett läs- och skrivrum med 8 skrivplatser, radio och sällskapsspel samt en samlingsal som rymmer 125 personer. Sjömanshemmets bibliotek omfattar cirka 600 band, varav 500 band modern skönlitteratur. På läsrummet tillhandahålles en del sjöfartstidskrifter.

Bildande verksamhet, såsom föreläsningar, filmföreläsningar och kvällskurser har icke förekommit men planeras av styrelsen.

I anslutning till sjömanshemmets verksamhet utdelar föreståndaren av gåvomedel matpoletter samt utlånar även mindre belopp till behövande sjömän.

Styrelsen betonar att beläggningen under år 1945 utgjorde 97 procent. 3 084 personer avvisades på grund av platsbrist och 101 av annan orsak. Sedan sjöfartens igångsättande har tillgången på rum vid sjömanshemmet sålunda långt ifrån motsvarat efterfrågan.

Hälsingborg.

Stiftelsen Helsingborgs sjömanshem började sin verksamhet 1902. Alltsedan dess bedrivs verksamheten i en centralt belä-

gen femvåningars fastighet. I denna är förutom sjömanshemmet bl. a. två affärslokaler inrymda. Sjömanshemmet undergick under år 1946 en modernisering för en kostnad som enligt uppgift av stiftelsens styrelse närmade sig 40 000 kronor.

Verksamheten är helt privat. I styrelsen, som förnyas genom kooptation, ingår flera representanter för sjöfartsnäringen, men det ombordanställda manskapet är icke representerat. Vid sjömanshemmet är anställda föreståndare med fru, vaktmästare samt behövliga hembiträden. Något statligt eller kommunalt bidrag har icke utgått till rörelsen.

Enligt balansräkningen den 31 december 1945 var stiftelsens fastighet bokförd till ett värde av 125 000 kronor samt sjömanshemmets inventarier till 4 800 kronor. Övriga tillgångar var av mycket likvid natur. Balansomslutningen uppgick till 202 426 kronor. Skulderna till utomstående uppgick till cirka 11 000 kronor. Rörelsen gick under åren 1937 och 1938 med vinst men resulterade år 1945 i en förlust på 1 606 kronor, trots att stiftelsen då erhöll gåvor på tillhoppa 2 136 kronor.

Efter ombyggnaden disponerar sjömanshemmet för hotellrörelsen 23 rum med tillsammans 44 bäddar. Sju rum är enkelrum, de övriga är rum med två till tre bäddar. Ny möblering i form av bord och stolar håller på att anskaffas till rummen. Sjömanshemmet uppvärms genom centralvärme. I sovrummen finns efter ombyggnaden kallt och varmt rinnande vatten. Två badrum samt två särskilda tvättrum finns, ävenså torkrum. Priset per person och natt är i befälsavdelningen kr. 2: 50 och i manskapsavdelningen kr. 1: 25.

Sjömanshemmet mottog under åren 1937, 1938 och 1945 respektive 1 347, 1 163 och 2 167 gäster. Antalet upptagna bäddplatser var respektive år 10 948, 11 140 och 13 168. Gästerna uppehöll sig i genomsnitt cirka sju dygn på hemmet. Av gästerna år 1945 var 785 icke sjömän. I vissa fall har anhöriga till sjömän bott på hemmet.

Hemmet driver ingen egentlig serveringsrörelse, men gästerna kan erhålla kaffe.

Till sjömanshemmet hör ett läs- och skrivrum samt en samlingssal, som rymmer 175 personer. I lärummet finns tre skrivbord, radio och sällskapsspel samt ett bibliotek omfattande 300 band, dock ingen modern skönlitteratur. Femton olika tidningar och tidskrifter framlägges i lärummet.

Någon bildande verksamhet har icke bedrivits vid sjömanshemmet.

Styrelsen har meddelat att den inte har några önskemål för hemmets fortsatta verksamhet sedan moderniseringen avslutats.

Härnösand.

Hernösands sjömanshemsförening började sin verksamhet 1902. Rörelsen bedrivs numera i egen fastighet, en träbyggnad, som uppförts omkring år 1899. I fastigheten uthyres två bostadslägenheter. Sjömanshemmets lokaler undergick 1946 en modernisering, vilken beräknades draga en kostnad av 14 000 kronor; bl. a. inreddes fyra nya rum med två bäddar i varje. Föreningens angelägenheter handhaves av en styrelse på fem personer. Vid sjömanshemmet finns anställd föreståndarinnan samt en vaktmästare.

Föreningens fastighet, som är taxerad till 35 000 kronor, var före moderniseringsarbetenas igångsättande belånad till ett belopp av 22 399 kronor. Under år 1945 erhöll föreningen i gåvor 1 841 kronor, och rörelsen kunde på grund härav lämna ett överskott av 235 kronor. Föreningen har under årens lopp icke mottagit vare sig statliga eller kommunala bidrag till sin verksamhet.

För hotellrörelsen disponerades före ombyggnaden fyra rum, varav ett var avsett för en person, ett för två personer, ett för fyra personer och ett för sex personer. Hemmet kunde alltså på en gång mottaga 13 personer. Hemmet uppvärms genom centralvärme, och i två av rummen finns rinnande kallt vatten. Badrum, tvättrum och torkrum saknas. Gästerna har möjlighet att själva tvätta sina kläder. Priset för enkelrum är 2 kronor och för delat rum kr. 1: 25—1: 50.

På hemmet bodde år 1937 272 gäster, 1938 306 gäster och 1945 437 gäster. Antalet upptagna bäddplatser uppgick respek-

tive år till 1 810, 1 838 och 2 838. Gästernas genomsnittliga uppehållstid har varit sex dygn. Hemmet har under de undersökta åren följaktligen icke varit fullbelagt, men beläggningen måste dock betecknas som tämligen god. När rummet med en bädd varit ledigt, har även andra än sjömän tillåtits bo på sjömanshemmet.

Någon serveringsrörelse drives icke utom vid samkväm och större helger.

Till hemmet hör dessutom ett läs- och skrivrum, i vilket bl. a. finns radio och sällskapsspel, samt en samlingsal, som rymmer 20—25 personer. Vidare finns ett bibliotek om 225 band, i vilket dock icke ingår någon skönlitteratur. I läsrummet finns ett flertal dagliga tidningar, facktidningar, veckotidningar och religiösa tidskrifter framlagda. I sjömanshemmets regi anordnas dessutom samkväm och filmföreläsningar.

Föreningen har till kommittén starkt understrukit behovet av ekonomiskt stöd utifrån, då föreningens ekonomi på grund av de pågående reparationerna är hårt ansträngd.

Landskrona.

Föreningen Landskrona sjömanshem började år 1925 bedriva sin verksamhet i förhyrda lokaler, vilka omfattade ett sovrum för tio personer samt ett läs- och skrivrum. Rörelsen nedlades den 1 mars 1939 på grund av att lokalerna icke uppfyllde föreskrivna villkor. Sedan föreningens styrelse i september 1943 ingått till stadsfullmäktige i Landskrona med en anhållan om kommunal medverkan till ett nytt sjömanshem, uttalade sig fullmäktige i princip för ett årligt anslag till verksamheten av 1 000 kronor, samt för att staden skulle teckna borgen för ett lån, dock högst 40 000 kronor, för att föreningen skulle kunna anskaffa en fastighet. År 1944 inköptes en trevåningsfastighet nära hamnen för en kostnad av 55 000 kronor. Efter omfattande reparationer stod hemmet färdigt den 1 april 1945 och invigdes den 28 april samma år. Reparationerna drog en kostnad av 80 000 kronor, vartill bidrag bl. a. lämnades av stadsfullmäktige genom ett ränte-

fritt lån på 33 500 kronor mot inteckning i fastigheten.

Föreningens angelägenheter handhaves av en styrelse med fem ledamöter, varav tre utses av föreningen och två av stadsfullmäktige. Vid hemmet finns anställd en föreståndare.

I föreningens utgående balansräkning den 31 december 1945 upptages fastigheten till ett värde av 130 609 kronor samt inventarierna till 5 000 kronor. Föreningen har en in-teckningsskuld på 133 500 kronor. Dess likvida medel uppgick till 10 302 kronor. Under år 1945 inflöt bidrag från en rad rederier, andra affärsföretag och enskilda, omkring 11 500 kronor, vilka användes till inköp av inventarier. Till den löpande verksamheten anvisade stadsfullmäktige 2 000 kronor. Vinst- och förlustkontot visade en förlust av 2 149 kronor. Föreningens ekonomi ansträngdes under år 1946 genom vissa ombyggnadsarbeten, varför den i november 1946 ingick till Kungl. Maj:t med anhållan om största möjliga anslag till sjömanshemmets fortsatta drift. Över framställningen avgav kommerskollegium utlåtande den 19 december 1946 och hemställde att Kungl. Maj:t måtte bevilja föreningens statsbidrag med 5 000 kronor ur handels- och sjöfartsfonden. I sitt den 11 januari 1947 avgivna utlåtande över framställningen har jämväl 1946 års sjömanskommitté tillstyrkt ett statsbidrag med 5 000 kronor och Kungl. Maj:t har sedermera anvisat medlen i fråga.

För hotellrörelsen disponeras 13 rum med tillsammans 26 bäddar. Fem rum har vardera en bäddplats, men kan i undantagsfall, t. ex. vid anförvarters besök, bäddas för två personer. De övriga rummen har 2—4 bäddar i varje. Rummen är samtliga modernt och trivsamt möblerade. Sjömanshemmet uppvärms genom centralvärme. I sju av rummen finns rinnande varmt och kallt vatten. Dessutom finns badrum, tvätt-rum, anordning för gästerna att själva tvätta sin kläder samt torkrum. Priset för enkelrum är kr. 2:50 samt för delat rum kr. 1:75.

Under år 1945 inkvarterades på sjömanshemmet 282 sjömän och antalet upptagna

bäddplatser utgjorde 2 648. Den genomsnittliga uppehållstiden var cirka nio dygn. Tjugufem personer, som inte var sjömän, bodde under året på hemmet, av vilka 20 var anhöriga till sjömän. Under den tid hemmet varit i verksamhet har efterfrågan på rum varit stor, särskilt på enkelrum, och styrelsen hyser vissa farhågor för att sjömanshemmet icke skall ha möjligheter att motsvara behovet under normala tider.

På hemmet serveras kaffe och läskedrycker — en rörelse som drives av föreståndaren privat.

Till sjömanshemmet hör ett läs- och skrivrum med radio och sällskapsspel samt en samlingssal som rymmer 50 personer. Sjömanshemmets bibliotek omfattar 300 band, dock ingen skönlitteratur. På läsrummet utlägges dessutom flera dagliga tidningar samt tidskrifter av intresse för sjöfolk. Någon bildande verksamhet förekommer icke.

Luleå.

Den 13 januari 1946 invigdes Luleå sjömanshem, som tillkommit på initiativ av sjömanshusdirektionen i staden. »Sjömansvård» har tidigare under år 1943 bedrivits i ABF:s lokaler, där ett livligt besökt läs- och skrivrum öppnats. Provisoriska anordningar gjordes vidare hösten samma år, då 130 sjömän inlogerades i en barack vid hamnen. Under år 1944 bedrevs verksamheten i en av Luleå stad upplåten lägenhet om fem rum och kök. Sedan sjömanshemmet under år 1945 uppförts på tomt vilken genom gåva av Luleå stad ställts till förfogande, har verksamheten överflyttat dit och står under ledning av stiftelsen Luleå sjömanshem, vars stadgar är fastställda av länsstyrelsen i Norrbottens län, vilken även utövar tillsyn över stiftelsen. Av stiftelsens styrelse, som har sju ledamöter, utses en ledamot av vardera sjömanshusdirektionen, stadsfullmäktige, domkapitlet i Luleå och Luossavaara-Kirunavaara Aktiebolag, varjämte sjöfolksförbundets platsombudsman i Luleå är självskriven ledamot. Övriga ledamöter utses av stiftelsen. Vid hemmet är anställda en föreståndare och hans hustru.

Under åren 1942—1945 erhöles betydande belopp till nybygget. En del av de insamlade medlen användes emellertid till den löpande verksamheten. Från Luleå stads hamndirektion erhöles i olika omgångar tillsammans 14 500 kronor, varjämte från rederier, varv, speditiönsföretag, sjöfolksförbundet och enskilda inflöt tillsammans över 143 000 kronor. Fastigheten var den 31 december 1945 bokförd till ett värde av 150 000 kronor. I likvida medel fanns 7 440 kronor. Föreningens skulder uppgick till 14 635 kronor. Inkomsterna av driften väntas ej komma att täcka utgifterna, varför styrelsen måste skaffa ekonomiskt stöd från utomstående.

Hotellrörelsen bedrivs i åtta rum med vardera två bäddar. Rummen synes vara gediget och modernt inredda. Sjömanshemmet uppvärms genom centralvärme. Gästerna har tillgång till ett badrum samt ett tvättrum med sju tvättställ, fottvag och angränsande duschrum. Däremot saknas rinnande vatten i sovrummen. Vidare finns särskild anordning för gästerna att själva tvätta sina kläder samt torkvind. Priset för logi är 2 kronor per person och natt.

Under månaderna maj—juni 1946 logerade sammanlagt 30 sjömän på sjömanshemmet, men sedan seglationen kommit igång ökade antalet, och under tiden 1—21 juli 1946 tog 36 sjömän in där. Under tiden 4 februari—21 juli har dessutom 47 icke sjöfarande personer inkvarterats. Enligt styrelsens uppfattning motsvarar sjömanshemmet behovet av logi för sjömän på platsen; möjlighet att sätta in en extra säng i varje rum finns dessutom.

Någon serveringsrörelse drives ännu icke, men enligt uppgjorda planer skall sådan öppnas och omfatta servering av kaffe, mjölk, bröd etc.

Till sjömanshemmet hör ett läs- och skrivrum med sex skrivbord, radio och sällskapsspel samt en större samlingssal. I biblioteket, som omfattar 85 band, ingår bl. a. skönlitteratur. Då stiftelsens verksamhet tidigare bedrivits i tillfälliga lokaler, har bildande verksamhet ej kunnat bedrivas, men stiftelsen avser att framdeles upptaga sådan.

Malmö.

Föreningen Malmö sjömanshem, som började sin verksamhet 1888, kunde påföljande år inviga sitt sjömanshem. Under sin verksamhetstid har föreningen erhållit betydande bidrag från stadsfullmäktige; åren 1888—1908 1 500 kronor årligen, 1909—1919 3 000 kronor årligen samt 1920—1931 46 000 kronor sammanlagt. Sedan år 1931 har föreningen icke åtnjutit vare sig kommunalt eller statligt bidrag.

Föreningens angelägenheter handhaves av en styrelse på sju personer. När föreningen åtnjuter anslag av Malmö stad och sjömanshuset i Malmö, utses stadsfullmäktige och sjömanshusdirektionen en ledamot av styrelsen vardera, medan de övriga väljes av föreningen själv. Vid hemmet är anställda föreståndare, vaktmästare och städerska.

I sjömanshemmet är på nedre botten numera sjömansförmedling inrymd. Föreningen äger utom sjömanshemmet en fyrväningars bostadsfastighet. I föreningens balansräkning den 31 december 1945 var fastigheterna bokförda till 91 500 kronor, och för dessa syntes föreningen hafva i skuld på 11 529 kronor. Inventarierna var bokförda till 1 krona. Balansomslutningen uppgick till 119 007 kronor. Verksamheten har under åren 1937, 1938 och 1945 lämnat vinst; sistnämnda år utgjorde den bokförda vinsten 1 425 kronor.

För hotellrörelsen disponeras 17 rum med 29 bäddar. Åtta rum är avsedda för en person, de övriga för 2—3 personer. Rummens möblering och utrustning i övrigt kan icke betecknas som tidsenlig. Sjömanshemmet uppvärms genom centralvärme. Rinnande kallt och varmt vatten saknas i sovrummen, ej heller finns badrum eller tvättrum. Gästerna har tillstånd att tvätta sina kläder i ett kök på nedre botten, men torkrum saknas. Priset per person och natt är kr. 1:50 för enkelrum samt 1 krona för delat rum.

Sjömanshemmet mottog under åren 1937, 1938 och 1945 878, 793 och 455 gäster. Antalet upptagna bäddplatser var respektive år 6 902, 7 560 och 8 227. I genomsnitt uppehöll sig gästerna 18 dygn på sjömanshemmet. På sjömanshemmet har icke bott andra än sjömän.

Någon bespisingrörelse drives icke. Läs- och skrivrum samt samlingsal saknas. Bildande verksamhet har ej förekommit vid sjömanshemmet.

Föreningen har nu beslutat bygga ett nytt sjömanshem på en av Malmö stad upplåten tomt. Malmö stad har till det nya hemmets uppförande beviljat ett lån på 112 000 kronor under förutsättning att statsbidrag beviljas. Föreningen har den 2 maj 1945 ansökt om statsbidrag till det nya sjömanshemmet. Över framställningen har utlåtanden avgivits av kommerskollegium den 16 juli 1945 och 1946 års sjömanskommitté den 5 oktober 1946. Sistnämnda utlåtande återgives i bilaga 6.

Föreningen har uttalat en förhoppning om att i det nya sjömanshemmet kunna anordna föreläsningar och kurser för sjömän, däribland utbildning av skeppskockar i den planerade restaurangen. Vidare uttalar man önskemål om ett bibliotek.

Norrköping.

Norrköpings sjömanshems missionsförening begynte år 1899 sin verksamhet. Sedan år 1900 har rörelsen bedrivits i egen fastighet. Den fastighet, i vilken sjömanshemmet f. n. inryms, inköptes år 1932 av föreningen för 100 000 kronor. Fastigheten som är belägen nära hamnen reparerades och ombyggdes år 1932 för en kostnad av 65 000 kronor. Till verksamheten har Kungl. Maj:t år 1936 lämnat anslag av lotteri-medel med 20 000 kronor. Norrköpings stadsfullmäktige har två år beviljat anslag på tillsammans 5 500 kronor, senast år 1945 med 3 000 kronor. Staden har dessutom av donationsmedel ställt 17 652 kronor till sjömanshemmets förfogande för avbetalning av skuld på sjömanshemmets fastighet.

Styrelsen väljes helt av föreningen själv. Staden har ingen representant i densamma, ej heller de ombordanställda. Vid hemmet är anställda föreståndare och föreståndarinna, vaktmästare och extra vaktmästare.

Av föreningens balansräkning den 31 december 1945 kan inhämtas att fastigheten för närvarande är bokförd till 129 000 kronor samt att föreningen häftar i skuld med 30 000 kronor för densamma. Balansomslut-

ningen uppgick till 133 221 kronor. Ehuru fastigheten år 1945 undergick en renovering invändigt, vilken drog en kostnad av 4 699 kronor, resulterade fjolårets verksamhet i endast en mindre förlust på 125 kronor. Verksamheten finansierades förutom genom ovan nämnda kommunala bidrag, bl. a. genom basarer (5 062 kronor) och gåvor från enskilda och föreningar.

Hotellrörelsen omfattar 14 rum med tillsammans 26 bäddar. Under särskilda omständigheter kan upp till 35 personer inlogeras. Av rummen har fem vardera en bädd och de övriga två till tre bäddar. Fastigheten uppvärms genom centralvärme. I sovrummen, med undantag av två, finns rinnande varmt och kallt vatten. Gästerna har dessutom tillgång till två badrum, fyra tvättrum, särskild anordning för att själva kunna tvätta sina kläder, strykrum och torkrum. Priset för ensamt rum är kr. 2:50—3:50 per natt och för delat rum kr. 1:75—2:— per natt.

Sjömanshemmet mottog åren 1937, 1938 och 1945 följande antal gäster, nämligen respektive 577, 536 och 307. Det låga antalet gäster 1945 har styrelsen ansett bero på den pågående restaureringen. Antalet upptagna bäddplatser var respektive år 7 013, 7 636 och 5 284. Gästernas genomsnittliga uppehållstid uppskattades till omkring sju dygn, men många vistades även på hemmet en längre tid för rekreation och vila efter slutad sjötjänst. Endast sjömän har bott på hemmet samt i enstaka fall deras anhöriga.

Någon serveringsrörelse bedrivs icke.

Till sjömanshemmet hör ett läs- och skrivrum med fyra skrivbord, radio och sällskapsspel samt en samlingssal, som rymmer 100 personer. Sjömanshemmets bibliotek omfattar 850 band, varav 300 band skönlitteratur. Utlåning förekommer även utom hemmet. Ett flertal dagliga tidningar, veckotidningar och sjöfartstidskrifter är tillgängliga på läsrummet.

Vid sjömanshemmet har även bildande verksamhet förekommit. Vissa år har kvällskurser i engelska varit anordnade, vidare filmföreläsningar, föreläsningar, andaktsstunder och samkväm, av vilka de

senare enligt styrelsens uppfattning varit de mest omtyckta.

Sjömanshemmets styrelse har för närvarande planer på att inrätta ett nytt biblioteksrum.

Oskarshamn.

Sjömanshemmet i Oskarshamn öppnades år 1897 och rörelsen har alltsedan dess bedrivits i en tvåvåningars träfastighet, som kostnadsfritt upplåtits av Oskarshamns stad. Sjömanshemmet står under uppsikt av en av stadsfullmäktige i Oskarshamn tillsatt styrelse bestående av minst fem ledamöter. I styrelsen ingår bl. a. för närvarande representanter för de ombordsanställda. Vid sjömanshemmet är anställd en sjömanspastor såsom föreståndare.

Sjömanshemmet har icke åtnjutit vare sig statliga eller kommunala kontanta bidrag för sin verksamhet. Sjömanshuset i Oskarshamn bidrager sedan gammalt med 100 kronor årligen.

Balansomslutningen den 31 december 1945 uppgick till 2 523 kronor. Verksamheten resulterade åren 1938 och 1945 i ett överskott på 253 kronor och 748 kronor respektive. På grund av reparationsarbeten uppstod 1937 ett underskott på 2 411 kronor.

För hotellverksamheten disponeras fem rum med tillhoppa elva bäddplatser. Ett av rummen är avsett för en person, de övriga har 2—3 bäddar. Fastigheten uppvärms genom centralvärme. Rinnande vatten saknas i sovrummen. Ett tvättrum finnes, men badrum saknas. Gästerna har tillgång till särskilda anordningar för att själva kunna tvätta sin kläder. Priset per person för rum med en bädd är 2 kronor, för rum med 2—3 bäddar 1 krona.

Sjömanshemmet mottog åren 1937, 1938 och 1945 följande antal gäster, nämligen respektive 275, 310 och 580. Antalet upptagna bäddplatser var respektive år 1 227, 1 218 och 2 638. Gästerna uppehöll sig i regel cirka tio dygn på sjömanshemmet. Anhöriga till sjömän har i enstaka fall bott på sjömanshemmet under år 1945, men för övrigt har inga andra än sjömän mottagits.

Servering av kaffe sker endast i samband med samkväm och dylikt.

Till sjömanshemmet hör ett läs- och skrivrum med bl. a. två skrivbord. Gästerna har tillgång till radio och sällskapsspel. Bibliotek saknas däremot. Ett stort antal dagliga tidningar, sjöfartstidskrifter och religiösa tidskrifter tillhandahålles. Sjömanshemmet disponerar också en samlingsal, som rymmer 40 personer.

Växjö stift bedriver sedan år 1942 sjömansvård i Oskarshamn och anordnar samkväm med föredrag och filmföreläsningar, fester och gudstjänster. Oskarshamns sjömansmission anordnar dessutom en eller två julfester årligen för sjöfarande.

Styrelsen för sjömanshemmet har framhållit att då Oskarshamn är en betydande sjöfartsstad, där sjöfolk ständigt kommer och går, vore det önskvärt att ett större sjömanshem med flera rum och bäddar funnes.

Stockholm.

År 1882 begynte Stockholms sjömansmissionsförening driva hotellrörelse för sjömän och beredde redan första året 1900 sjömän inkvartering. Genom en donation av konung Oscar II år 1890 skapades grundplåten till ett nytt sjömanshem. Det nya företaget, till vilket sjömansmissionsföreningen överlämnade sin byggnadsfond, inköpte 1891 fastigheten Peder Myndes backe 3, där Stockholms sjömanshem invigdes den 5 oktober 1891. Verksamheten bedrivs alltfört i samma fastighet jämte två intilliggande byggnader.

Reglementet för sjömanshemmet är godkänt av H. Maj:t Konungen, som är hemmets beskyddare. Sjömanshemmet står under tillsyn och förvaltning av en styrelse på sju personer, varav H. Maj:t Konungen förordnar fyra och Stockholms sjömansmissionsförening tre. Följande personal var den 1 maj 1946 anställd på sjömanshemmet, nämligen föreståndare, assistent, tre vaktmästare, värmeledningsskötare, gårdskarl, husmor, kokerska, uppapperska, köksa, diskerska, sömmerska samt sex städerskor.

Stiftelsen har för sin verksamhet icke mottagit vare sig statliga eller kommunala

bidrag, utan rörelsen har helt varit beroende av privata donationsmedel. Sjömanshemmets ekonomiska ställning den 31 december 1945 måste betecknas som god. Balansomslutningen var 1 315 949 kronor. Sjömanshemmets fastighet är bokförd till ett värde av 200 000 kronor och inventarierna till 10 000 kronor. Fastigheten är skuldfri och sjömanshemmet saknar även i övrigt skulder. Åren 1937 och 1938 resulterade rörelsen i förluster: cirka 3 400 kronor årligen. Även år 1945 gick verksamheten med betydande förlust; genom gåvor inflöt 7 306 kronor, och av reserverade medel disponerades 11 000 kronor för den löpande rörelsen, varefter vinstsaldot utgjorde 118 kronor.

För hotellrörelsen disponeras 67 rum med tillhoppa 120 bäddar. Av rummen är 33 avsedda för en person, 24 för två, åtta för tre, ett för fem och ett för tio personer. Fastigheten uppvärms genom centralvärme. I rummen saknas rinnande vatten. Rummens allmänna möbleringsstandard kan för närvarande knappast betecknas som helt tidsenlig. Badrum, anordningar för gästerna att själva tvätta sin kläder samt torkrum saknas. Priset för enkelrum är kr. 2:50—3:— samt för delat rum kr. 1:50—1:75. Priset per person och vecka är i rum med två bäddar kr. 10:50.

Under åren 1937, 1938 och 1945 vistades på sjömanshemmet respektive 4 420, 4 855 och 3 410 gäster. Antalet upptagna bäddplatser var respektive år 39 375, 44 162 och 47 110. Gästerna vistades i genomsnitt två veckor på sjömanshemmet. Andra än sjömän har icke mottagits, och kontroll ordnas genom sjöfartsböckerna, vilka måste uppvisas. Rumssökande som icke har varit på sjön under de senaste tolv månaderna avvisas. I enstaka fall har anhöriga till sjömän bott på sjömanshemmet.

Till sjömanshemmet hör två matsalar, en med 50 och en med 18 platser. Helinackordering kan erhållas till ett pris av kr. 7:— —8:50 per dygn. Kaffe, lunch och middag serveras på bestämda tider.

Läs- och skrivrummens antal är tre. Fri skrivmateriel tillhandahålles. Vidare finns radio och sällskapsspel samt ett bibliotek

omfattande cirka 500 band, från vilket böcker utlämnas. I biblioteket ingår även skönlitteratur. I läsrummen finns en stor del av landets dagliga tidningar samt flera tidskrifter utlagda. Dessutom finns en större samlingsal, som rymmer 80 personer.

Någon bildande verksamhet såsom föreläsningar, filmföreläsningar eller kvällskurser förekommer ej. På vintern hålles predikan varje söndag, och dessutom anordnas vid de större helgerna särskilda samkväm.

I anslutning till verksamheten bedrivs även pensionärs- och understödsverksamhet, och under år 1945 utdelades tillhoppa 26 020 kronor.

Sjömanshemmets nuvarande tomt ligger under sanering och styrelsen uttalar önskemål om, att Stockholms stad påskyndar utredningen om var annan tomt skall kunna ställas till sjömanshemmets förfogande. Så snart tomt anvisats, har styrelsen för avsikt att planera nybygge.

Sundsvall.

Sundsvalls sjömanshem har tillkommit efter beslut vid ett möte med ortens skeppsredare, sjökaptener och sjöfolk 1882. Följande år lämnade sjömanshuset i Sundsvall ett bidrag till verksamheten med 100 000 kronor. Sjömanshemmet äger två fastigheter, vilka är byggda 1887 respektive 1907. Förutom sjömanshemmet inrymmer i fastigheterna sjömanshusets lokaler, en beklädnadsaffär, ett tryckeri samt nio privata bostadslägenheter.

Sjömanshemmet står under tillsyn och förvaltning av direktionen för sjömanshuset i Sundsvall. Vid sjömanshemmet är anställda föreståndare, vaktmästare och städerska.

Sjömanshemmets ekonomiska ställning sådan den visas i balansräkningen den 31 december 1945 måste betecknas såsom god. Balansomslutningen uppgår till 252 003 kronor. Fastigheterna är bokförda till ett värde av 150 000 kronor. Dessutom finns ett särskilt reparationskonto, 3 879 kronor, upptaget på tillgångssidan. Inventarierna är bokförda till 1 479 kronor. Övriga tillgångar är av mycket likvid natur. Hemmets

skulder belöper sig till 26 230 kronor. Det redovisades 1938 en mindre vinst på hotellrörelsen, men åren 1937 och 1945 förluster på respektive 402 och 1 272 kronor. Då föreningen haft andra intäkter, har den totala verksamheten år 1945 dock utvisat en nettovinst på 4 643 kronor, vilket belopp helt tagits i anspråk för avskrivningar på reparationskonto.

För hotellrörelsen disponeras 14 rum med tillhoppa 21 bäddar; 11 är enkelrum. Hemmet uppvärms genom centralvärme. Rinnande vatten saknas i sovrummen. Två tvätttrum finnas, men badrum saknas, liksom möjligheter för gästerna att själva tvätta sin kläder. Priset för enkelrum är per person och natt i manskapsavdelningen kr. 1:50, i befälsavdelningen kr. 2:——2:50 samt för delat rum 1 kr.

Sjömanshemmet besöktes under åren 1937, 1938 och 1945 av följande antal gäster, nämligen respektive 374, 337 och 383. Antalet upptagna bäddplatser var respektive år 4 300, 4 160 och 4 388. Gästerna synes i genomsnitt ha uppehållit sig på sjömanshemmet cirka 12 dygn. Även icke sjömän har bott på sjömanshemmet under de undersökta åren till ett antal av 35—55 per år.

Inom fastigheten uthyres till privat person två våningar, vilka användes till matsal, »Sjömanshemmets matsalar».

Till sjömanshemmet hör ett större läsrum, som även tjänstgör som samlingsal och rymmer 100 personer. Radio och sällskapsspel finnes jämte ett bibliotek om 120 gamla band, tillhörande Härnösands stifts sjömansvård. I läsrummet hålles även några dagliga tidningar tillgängliga. Telefon för gästerna saknas. Filmföreläsningar anordnas ibland vintertid av Härnösands stifts sjömansvård. I anslutning till sjömanshemmet bedrivs även viss understödsverksamhet.

Styrelsen har, sedan 1946 års sjömanskommitté besökt sjömanshemmet och uttalat sig för en modernisering av verksamheten, ingått till stadsfullmäktige i Sundsvall med anhållan om att tomt anvisas, där nytt sjömanshem kan uppföras.

**Antalet påmönstrade 1937, 1938 och 1945 på de orter
där sjömanshus finnes.**

(Efter sjömanshusens uppgifter till kommerskollegium.)

Sjömanshus	A n t a l		
	1937	1938	1945
Gävle	1 055	790	618
Göteborg	15 492	16 170	12 747
Halmstad	493	377	176
Hälsingborg	4 499	4 342	1 636
Härnösand	509	374	700
Kalmar	907	761	901
Karlshamn	441	599	649
Karlskrona	267	93	154
Karlstad	650	644	446
Kristianstad	269	195	259
Landskrona	1 259	1 329	1 134
Luleå	597	505	283
Lysekil	1 084	1 116	509
Malmö	2 075	2 235	1 658
Marstrand	618	737	535
Norrköping	1 153	866	599
Nyköping	334	323	291
Oskarshamn	891	853	943
Stockholm	5 314	5 818	5 881
Strömstad	210	222	130
Sundsvall	1 206	825	878
Söderhamn	274	239	189
Sölvesborg	490	787	447
Trelleborg	373	263	558
Uddevalla	279	279	382
Umeå	342	229	332
Visby	317	350	241
Västervik	490	368	360
Ystad	264	189	165
Örnsköldsvik	391	369	230

Sjömansförmedlingarnas verksamhet 1937, 1938 och 1945.

(Efter Sociala Meddelanden 1938, 1939 och 1946.)

Sjömansförmedling	Antal tillsatta platser			Antal ansökningar per 100 lediga platser		
	1937	1938	1945	1937	1938	1945
Luleå	417	380	133	150	178	118
Skelleftehamn	—	—	142	—	—	111
Holmsund	—	—	253	—	—	83
Umeå	362	370	—	167	242	—
Örnsköldsvik	239	210	127	91	107	103
Härnösand	393	290	438	255	413	181
Sundsvall	750	552	631	201	272	278
Hudiksvall	143	104	132	205	253	186
Söderhamn	238	194	166	180	285	124
Gävle	642	534	652	137	168	174
Stockholm	4 039	4 402	6 785	176	166	180
Västerås	—	155	284	—	159	115
Södertälje	53	38	19	187	195	92
Oxelösund	455	386	400	137	151	197
Norrköping	674	694	318	156	173	348
Motala	—	—	229	—	—	279
Västervik	196	128	134	127	179	126
Oskarshamn	514	475	762	224	257	220
Kalmar	597	553	688	224	279	242
Visby	218	203	130	242	301	202
Karlskrona	110	52	144	331	649	374
Rönneby	—	46	19	—	526	474
Karlshamn	223	260	368	372	404	308
Sölvesborg	653	789	420	147	136	408
Åhus	167	168	155	320	293	261
Simrishamn	—	—	50	—	—	230
Ystad	119	84	90	188	234	282
Trelleborg	396	312	333	159	170	188
Malmö	1 046	1 030	1 285	226	246	279
Landskrona	780	923	776	173	179	195
Hälsingborg	3 012	3 189	1 908	186	199	269
Halmstad	284	240	153	165	195	347
Göteborg	8 677	8 000	12 309	240	258	263
Lysekil	311	323	346	149	132	102
Uddevalla	166	205	143	166	123	280
Karlstad	—	387	469	—	121	115

Sjöfolkets bostadsförhållanden under juli månad 1946.

(Enligt sjömansförmedlingarnas uppgifter.)

Sjömansförmedling	Arbetssökande med förmedlingsorten som hemort					Arbetssökande med annan hemort än förmedlingsorten				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	6
Gävle (151)	35	—	—	35	5.8	17	11	—	28	2.7
Göteborg										
befäl (103)	59	1	—	60	1-2	40	1	2	43	1-2
manskap (1 966)	235	1	2	238	14	392	42	227	661	14
Holmsund (20)	6	—	—	6	5	6	8	—	14	2
Hälsingborg										
befäl (102)	12	1	—	13	7	1	11	20	32	2
manskap (346)	79	—	2	81	10	42	12	98	152	3
Härnösand (62)	—	—	—	9	2	1	7	2	10	0.5
Kalmar (64)	9	3	—	12	7	25	6	—	31	5
Karlshamn (67)	41	—	—	41	21	—	2	—	2	1
Karlstad (34)	2	6	—	8	2	—	26	—	26	2
Landskrona (131)	47	6	9	62	5	5	6	18	29	6
Luleå (57)	8	1	1	10	7	1	1	45	47	4
Malmö (316)	—	—	2	2	10	—	—	14	14	3
Motala (11)	6	—	—	6	2	5	—	—	5	1
Norrköping										
befäl (10)	10	—	—	10	·	—	—	—	—	—
manskap (69)	50	—	1	51	3	—	—	18	18	5
Oskarshamn (97)	—	—	—	12	13	5	1	15	21	5
Oxelösund (70)	5	—	—	5	9	25	2	—	27	8
Stockholm										
befäl (161)	37	—	2	39	10	58	4	6	68	5
manskap (1 028)	219	10	18	247	4	290	127	140	557	4
Stugsund (16)	13	—	—	13	13	2	1	—	3	3
Sundsvall (137)	25	7	3	35	8	4	16	48	68	7
Sölvesborg (70)	60	—	—	60	7	7	3	—	10	2
Trelleborg (37)	15	1	—	16	7	1	1	—	2	14
Uddevalla (47)	9	—	—	9	4.5	4	1	—	5	6
Västerås (45)	20	—	—	20	10	—	25	—	25	10
Åhus (12)	11	—	—	11	19	1	—	—	1	18

Förklaringar: Siffrorna inom parentes anger hela antalet arbetssökande.

1 = privatbostad;

2 = hotell;

3 = sjömanshem;

4 = summa;

5 = genomsnittligt antal dagar dessa stått uppsatta såsom arbetssökande;

6 = genomsnittligt antal dagar dessa vistats å förmedlingsorten.

**Anmärkningar till sjömansförmedlingarnas statistik över
det arbetssökande sjöfolkets bostäder under
juli månad 1946.**

Det statistiska material som redovisas i bilaga 4 omfattar endast sjömansförmedlingar som redovisat fördelningen på olika bostäder för minst tio befäl eller manskap var för sig. Materialet är delvis mycket ofullständigt men har dock sammanställts för att det i många fall ger en god föreställning om tendensen på de olika orterna. Såsom framgår av en jämförelse mellan de inom parentes meddelade totalsiffrorna över antalet arbetssökande och summan av det i kolumnerna redovisade antalet arbetssökande med förmedlingsorten som hemort och antalet arbetssökande med annan hemort än förmedlingsorten, överensstämmer dessa siffror endast i vissa fall. Detta har sin förklaring däri att flera sjömän varit obenägna att lämna uppgift om sin bostad, andra har vid det tillfälle, då upplysning begärts, inte haft någon bostad, och andra åter har vistats så kort tid på förmedlingsorten att de icke behövt skaffa husrum.

Härnösand.

Sjömansförmedlingen meddelar att tretiosex arbetssökande uppgivit sig ha annan hemort än förmedlingsorten, men att de

flesta av dem mönstrat samma dag som de inskrivits på förmedlingen. Anledningen till att endast få personer bott på sjömanshemmet har varit att detta varit stängt för reparation större delen av månaden.

Karlshamn.

Att genomsnittliga antalet dagar, som de arbetssökande med förmedlingsorten som hemort stått uppsatta, är så högt som 21, uppges bero på att sjöfolket önskar vistas hemma någon tid mellan av- och påmönstringarna.

Malmö.

Antalet arbetssökande som uppgivit sig ha förmedlingsorten som hemort är 102, medan arbetssökande med annan hemort är 77, men som framgår av tabellen, har någon detaljerad fördelning av dessa på olika bostäder icke verkställts.

Oxelösund.

Sjömansförmedlingen framhåller att sjöfarten är minst för året under 2—3 månader under högsommaren, varför de anförda siffrorna är missvisande.

P. M. rörande sjömansförmedlingarnas synpunkter på behovet av sjöfarthotell.

Gävle.

Sjömännen anlitar för närvarande hotell av mycket låg standard. Rummen är ofta genomgångsrum och saknar rinnande vatten. I varje rum förlägges 3—4 man. Priset är 2:50—3 kronor per person och natt. Det råder stor brist på hotellrum i staden och framför allt på rum till lägre priser. Många sjömän måste därför hyra privat, men dessa privatrum har icke högre standard än hotellrummen. Av intresse i sammanhanget är emellertid, att två tredjedelar av de arbetssökande som kommit från andra orter har kunnat mönstra samma dag som de anlät till Gävle.

Göteborg.

Flertalet av de befäls personer som söker anställning i Göteborg får plats omedelbart. Har de arbetssökande icke sin bostad i Göteborg, vistas de i hemorten tills de erhållit order från förmedlingen eller rederierna, när de skall börja tjänstgöra. Genom detta har inget problem uppstått för befälet att skaffa logi i staden.

De logi som erbjudes sjömän från annan ort, vilka icke kan erhålla rum på sjömanshemmet, som ständigt är fullbelagt, är till 90 procent under all kritik. Det är inte ovanligt, att det finns sjömanslogi där det inhyses från fyra till åtta personer i ett rum, och där det ej finns några som helst bekvämligheter. Hyran uppgår till 12—15 kronor per man och vecka. I regel tillhandahålles för detta pris kaffe med bröd på morgonen.

Holmsund.

De pensionat som sjömännen anlitar är av mycket låg standard. I de flesta rummen finns många bäddar etc. Sjömän som avmönstrat på orten har på grund av rådande bostadsbrist tvingats lämna den, vilket haft till följd att förmedlingen ej kunnat tillsätta fulla antalet lediga platser.

Hudiksvall.

Det förekommer mycket sällan att arbetssökande sjömän övernattar på resanderum eller pensionat i staden. De få pensionat som frekventeras anses tillfredsställande ur både kostnads- och hygienisk synpunkt.

Hälsingborg.

Standarden hos de hotell som anlitas torde kunna betraktas som synnerligen låg. Nästan utan undantag delas rummen av flera personer. De sanitära anläggningarna torde motsvara endast mycket låga fordringar. För Hälsingborgs vidkommande, där mönstring sker hela dygnet, borde ett nytt sjömanshem snarast byggas. Som förhållandena nu är, tvingas sjöfolket att, ofta i mycket dåligt väder, tillbringa väntetiden utomhus i avvaktan på fartygens ankomst till redde. Denna sker nämligen oftast nattetid. Sjömansförmedlingen framhåller, att den standard som uppnåtts på Göteborgs sjömanshem kan anses motsvara alla rimliga anspråk på trevnad och bekvämlighet.

Karlshamn.

Standarden på de resanderum som anlitas av sjöfolk är i förhållande till priset (3—4 kronor) ganska låg. För Karlshamns del skulle ett sjömanshem vara behövt, enär det för närvarande är omöjligt för i staden avmönstrade sjömän med annan hemort än Karlshamn att vistas där den tid det tar att få ny hyra (cirka en vecka).

Karlstad.

Standarden hos de rum för resande där sjöfolk brukar taga in vid vistelse i Karlstad torde vara lägre än standarden på tredje klass hotell. Vanligen finns fyra bäddar i rummen, som i regel endast har

ett tvättställ. Även hygienien i övrigt lämnar med något undantag mycket övrigt att önska.

Landskrona.

Sjömanshemmet betecknas av sjömansförmedlingen som förstklassigt och även de resanderum som anlitas av sjömän anses vara av god standard.

Luleå.

Sjömanshemmet, som de flesta sjömän anlitar, är av mycket god standard. Där emot är de hotell som enstaka sjömän stundom bor på av mindre god standard och priserna är också höga. Flertalet av de arbetsökande som är bosatta på landsbygden inom länet har bott i sina hem och endast anlitat sjömanshemmet under ett à två dygn.

Lysekil.

Pensionats- och hotellförhållandena i staden lämnar mycket övrigt att önska. Stor brist på resanderum föreligger. Det har tidigare ofta visat sig svårt att skaffa bostad åt arbetssökande sjömän. De hotell och pensionat som finns är oftast fullbelagda, varför man får anlita de privatrum som står till förfogande.

I början av 1900-talet öppnades ett sjömanshem i Lysekil av Lysekils blåbandsförening, sedan ett ganska avsevärt belopp insamlats och en fastighet inköpts. Efter några år upphörde emellertid verksamheten, och fastigheten har för 4—5 år sedan försålts. Sjömansförmedlingen framhåller önskvärdheten av att sjömanshemsverksamheten upptages i en eller annan form, då Lysekil gästas av många både sjömän och fiskare.

Malmö.

Sjömansförmedlingen framhåller bl. a. att Malmö sjömanshem är av sådan standard att det är omöjligt för befäl att bebo detsamma. Befäl som ej är bosatt på förhyrningsorten brukar ej vistas därstädes någon natt utan ordnas anställningen per telefon.

Motala.

De pensionat som sjömännen bebor anses samtliga ha trevliga rum och sjömännens bostadsstandard framhålles vara förhållandevis god.

Norrköping.

Sjömanshemmet i Norrköping är tämligen nyrenoverat och har plats för närmare 30 personer. De flesta sjömännen anlitar denna bostadsmöjlighet. Sedan en längre tid har icke någon anlitat hotell eller pensionat.

Oxelösund.

Hotell och pensionat anlitas mycket sällan av sjöfolket, som hyr in sig privat i familjer för en kostnad av kr. 1:50—2:50 per natt och sängplats. I vissa fall bor 4—6 man i ett rum, ofta med en standard under all kritik. Något sjömanshem finns inte och som det numera visar sig svårare att hyra privat, ser arbetsförmedlingen med en viss oro mot framtiden, när det gäller sjöfolkets bostadsproblem. Ledamöter inom sjöfartsdelegationen har framhållit, att bostadsfrågan bör ordnas så att sjöfolket får bo i goda och trivsamma bostäder under den tid de väntar på hyra, vilket i sin tur skulle bidra till att få fram en god och skötsam sjömanskår.

Simrishamn.

Sjöfolket brukar i regel anlita pensionat och resanderum som är av god kvalitet. Priset är cirka 3 kronor per dygn. Sjömansförmedlingen framhåller, att behovet av sjöfartshotell för närvarande icke är så framträdande att någon nybyggnad skulle vara nödvändig.

Skelleftehamn.

Arbetsökande sjömän med hemort utom förmedlingsorten erhåller fri bostad på det s. k. Hårbärget, vilket finansieras av en välgörenhetsförening samt Bolidens Gruv Aktiebolag.

Stockholm.

Det arbetsökande befälet bor i regel på hotell av medelgod standard. På grund av

rumsbristen innebor nu de flesta hos bekanta.

Manskapet bebor, förutom sjömanshemmet, ungarshotell av primitivare art, där endast sängplats erhålles. En del arbetssökande från landsorten, som förgäves sökt bostad, har legat ombord i båtar etc. Ett tjugotal arbetssökande har uppgivit sig helt sakna bostad. Det kan sålunda sammanfattningsvis sägas, att det för närvarande är synnerligen svårt för en arbetsökande sjöman att finna bostad i Stockholm.

Sundsvall.

Sjömanshemmet anses vara i behov av modernisering och utökning. För att tillgodose efterfrågan på husrum för sjöfolk skulle ytterligare minst 20 sängplatser erfordras. Nödiga utrymmen för ovannämnda utökning finns inom sjömanshemmets fastighet. De pensionat som många nu måste anlita är av låg standard.

Sölvesborg.

De hotell och pensionat som sjömännen bebor är ofta av enklaste slag. I de flesta fall förekommer sålunda endast delat rum. Ofta tager dock sjömännen bostad privat, t. ex. hos någon tidigare arbetskamrat.

Trelleborg.

Det hotell som mest anlitas är relativt bra och priset för ett rum är kr. 3:50. Under innevarande år har efterfrågan på sjöfolk varit så stor, att väntetiden för befaret sjöfolk varit mycket kort. Då väntetiden varit längre, har sjömännen sällan stannat kvar i Trelleborg eftersom sjömanshem saknas och det blir för dyrt att bo på hotell. Privatrums är svåra att uppbringa, särskilt för kortare tid. En del resanderum finns, men de är dyra i förhållande till sin klass.

Uddevalla.

Sjömän, som väntar sig längre tids uppehåll i land, söker sig i regel privatrums, dels på grund av den lägre kostnad dessa betingar i jämförelse med resanderum, dels ock tack vare den — åtminstone i stort

sett — högre standard och därmed följande större trivsel sådana rum erbjuder. Tillgången på privatrums i Uddevalla är emellertid redan nu knapp. Denna knapphet väntas bli ytterligare accentuerad och inom en ganska näraliggande framtid övergå i en sannolikt betydande brist, när det under byggnad varande varvet i Uddevalla är redo att påbörja driften, vilket beräknas ske i början av år 1947.

I och med igångsättandet av varvsrörelsen kan även förväntas en avsevärt ökad frekvens för sjömansförmedlingen. I betraktande härav synes det angeläget, att åtgärder vidtages med syfte icke blott att tillgodose behovet av bostäder utan även att höja bostadsstandarden för de sjömän som då kommer att anlita förmedlingen. Inom sjöfolkskretsar och facksammanslutningar i staden har planer i denna riktning redan diskuterats, och även vissa förslag till en åtminstone temporär lösning av problemet har ventilerats, dock hittills utan resultat. Man synes emellertid på detta håll hysa mycket stort intresse för saken, och anledningen till att en acceptabel lösning icke kunnat presteras torde till allra största del vara att söka i bristande ekonomiska resurser, men jämväl också i ett avvaktande av de förslag som 1946 års sjömanskommitté kan framlägga i denna angelägenhet.

Det förtjänar i detta sammanhang omnämnas, att Uddevalla stad har under behandling ett förslag angående uppförandet av ett ungarshotell för att i någon mån råda bot på den i samband med varvsstarten väntade rumsbristen. Projektet är f. n. föremål för utredning inom drätselkammaren, och det tar direkt sikte på bostadsanskaffning åt ett antal varvsanställda. Möjligen skulle även frågan om ett sjömanshem i Uddevalla kunna lösas i samband med ungarshotellets uppförande.

Visby.

I de få fall då arbetssökande sjömän måste bo i staden anlitas oftast sjömanshemmet. Dess utrymmen är rätt trånga men för övrigt snygga och propra.

Västervik.

Sjömanshem saknas i staden, och det kan ibland finnas svårigheter för sjömän att få billiga rum. Antalet sjömän som uppehåller sig i Västervik är dock relativt ringa, och några önskemål om sjömanshem framföres icke.

Västerås.

Sjömännen bor i regel på hotell av tredje och fjärde klass. Det händer, att de bor i rum, där det placerats åtta sängar. Kostnaderna per person och natt belöper sig för närvarande till mellan 3 och 4 kronor för de hotellrum som frekventeras livligast. På grund av brist på lämpliga rum är det omöjligt för sjömän som avmönstrar i staden att invänta ny hyra där. Det finns

därför ett stort behov av ett sjömanshem med rum, skrivrum och läsrum, där sjömännen kan vistas och känna trevnad.

Ystad.

Bostadsförhållandena för arbetssökande sjömän är långt ifrån tillfredsställande. Önskas ett gott logi, måste hotell eller pensionat anlitas, och ett rum kostar då 4 eller 5 kronor per natt. Sjömän undviker om möjligt att stanna kvar i staden och vänta på hyra.

Åhus.

De hotell, pensionat eller rum för resande som sjöfolk anlitar anses som goda. Det är för övrigt mycket sällan som sjöfolk uppehåller sig på platsen i väntan på hyra.

Utlåtande angående statsbidrag till Föreningen Malmö sjömanshem.

Till K o n u n g e n.

Genom beslut den 17 maj 1946 har Kungl. Maj:t till 1946 års sjömanskommitté överlämnat en framställning från Föreningen Malmö Sjömanshem om statsbidrag att tagas under övervägande vid fullgörande av kommitténs uppdrag tillika med över framställningen avgivna yttranden av kommerskollegium, länsstyrelsen i Malmöhus län samt magistraten och stadsfullmäktige i Malmö.

Föreningen Malmö Sjömanshem har i sin hemställan av den 2 maj 1945 bland annat framhållit, att dess nuvarande sjömanshem är gammalt och omodernt samt att de sanitära förhållandena inom detsamma äro bristfälliga och otidsenliga. Sjömanshemmet saknar dessutom en ordentlig samlingshall, där bildningskurser, föredrag och dylikt kunna hållas. Kommittén har genom föreningens svar på ett utsänt uppgiftsformulär kunnat konstatera, att föreningens eget omdöme om det nuvarande sjömanshemmet i Malmö är väl grundat. Varken sjömanshemmets yttre eller de enskilda rummens möblering och utrustning kan betecknas som tidsenlig. I sovrummen säknas rinnande vatten, ej heller finnas bad- eller tvättrum. Sjömansförmedlingen i Malmö har uppgivit, att sjömanshemmet är av sådan standard, att det är omöjligt för befäl att bebo detsamma.

Behovet av ett sjömanshotell i Malmö kan lämpligen bedömas med ledning av tillgänglig statistik rörande sjömanshusets och sjömansförmedlingens verksamhet samt hamntrafiken. Såväl före som efter det senaste världskriget påmönstrade årligen ett mycket stort antal sjömän i Malmö; åren 1937—1938 i genomsnitt 2 155 personer samt år 1945 1 658 personer. Sistnämnda är överträffades Malmö i fråga om mönstringsfrekvens endast av Göteborg och

Stockholm. Även sjömansförmedlingens statistik bestyrker, att ett stort antal sjömän regelbundet uppehålla sig i Malmö för att vinna anställning å fartyg. År 1945 tillsatte sjömansförmedlingen 1 285 platser och antalet ansökningar per 100 lediga platser utgjorde 279. En av kommittén företagen specialundersökning rörande sjöfolkets bostadsförhållanden under juli månad 1946 bekräftar i stort sett det i kommerskollegii yttrande framförda antagandet att omkring en tredjedel av de arbetssökande, som vistas i Malmö, icke ha sin hemvist i staden. Kommerskollegium har vidare framhållit, att det med hänsyn till den omfattande trafiken i hamnen är av vikt för sjöfartsnäringen att erforderlig arbetskraft där finnes att tillgå samt att det under sådana omständigheter självfallet är av behovet påkallat att tillfredsställande anstalter finnas vidtagna för de arbetssökande sjömännen under deras vistelse i staden. Behovet av sjömanshotell framgår även därav, att antalet upptagna bäddplatser på det nuvarande sjömanshemmet åren 1937, 1938 och 1945 utgjorde respektive 6 902, 7 560 och 8 227.

Kommittén finner sålunda utrett, att behovet av ett sjömanshotell i Malmö är synnerligen framträdande samt att det nuvarande sjömanshemmet i Malmö icke kan anses erbjuda det arbetssökande sjöfolket uppehållsrum som motsvara rimliga krav på trivsel och bekvämlighet. Med hänsyn till det betydande antal sjömän, som vistas i Malmö, anser kommittén det vidare vara synnerligen angeläget, att åtgärder med det snaraste vidtagas för att ordna nya och mera tidsenliga logimöjligheter. Då det icke synes ekonomiskt lönande att modernisera det äldre sjömanshemmet får kommittén förorda, att ett nytt sjömanshotell

uppföres i Malmö. Kommittén har funnit denna angelägenhet vara av så brådskande natur, att kommittén velat bringa denna sin uppfattning till Eders Kungl. Maj:ts kännedom utan att avvakta slutförandet av dess allmänna utredningsuppdrag i fråga om välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn.

Sedan Malmö stad kostnadsfritt upplåtit tomt för nybygge har Föreningen Malmö Sjömanshem uppdragit de närmare riktlinjerna för ett nytt sjömanshotell. Kommittén finner det planerade sjömanshotellets storlek vara väl avvägd samt den föreslagna disponeringen av fastigheten ändamålsenlig och väsentligen i överensstämmelse med de allmänna riktlinjer som kommittén ämnar föreslå i sitt betänkande rörande välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn m. m.

Det planerade sjömanshotellet har beräknats draga en kostnad av 812 000 kronor. Av detta belopp anser sig föreningen själv kunna anskaffa 200 000 kronor, varjämte stadsfullmäktige i Malmö genom beslut av den 26 april 1946 utfäst sig att bevilja föreningen ett lån å högst 112 000 kronor, vilket lån, så länge byggnaden användes såsom sjömanshotell i minst för det närvarande planerad omfattning, skall vara från stadens sida ouppsägbart och löpa utan ränta. Av de beräknade engångskostnaderna för det nya hotellet fordras sålunda ytterligare 500 000 kronor, vilket belopp föreningen anhåller att få i form av statsbidrag. Detta har av samtliga hörda myndigheter blivit tillstyrkt.

Den betydelsefulla verksamhet, som våra sjömanshem hittills bedrivit, har till mycket stor del varit beroende av enskilda personer eller välgörenhetsföreningar. Även i Malmö har en enskild förening bedrivit verksamheten och sedan dess resurser numera visat sig otillräckliga tagit initiativ till en nydaning av rörelsen med hjälp av allmänna medel. Sjömanshemmet har dock tidigare fram till år 1931 åtnjutit kommunalt bidrag; sålunda lämnades åren 1888—1908 1 500 kronor årligen, 1909—1919 3 000 kronor årligen samt 1920—1931 46 000 kronor sammanlagt. Såsom framgår av det föregående har Malmö stad också visat in-

tresse för tillkomsten av det planerade nya sjömanshotellet genom att ställa kostnadsfri tomt samt 112 000 kronor till förfogande. Detta kommunala bidrag får anses välmotiverat bland annat med hänsyn till det relativt stora antal sjömän, som ha sin hemort i eller omkring Malmö. Även med hänsyn till den stora trafiken i Malmö hamn och det stora antal sjömän som till följd härav uppehålla sig i staden och tillföra den inkomster, får det anses motiverat, att kommunen bidrager till uppförandet av ett sjömanshotell.

Kommittén betraktar emellertid välfärdsanordningarna för sjöfolk i hamnarna som en angelägenhet av den omfattning och vikt, att den anser det allmänna böra bidra i större utsträckning än kommunerna kunna väntas vara beredda att göra. Kommittén anser därför, att staten bör bidra till nyanläggningar eller omfattande renoveringar av sjömanshotell. Med hänsyn till det framträdande behovet i Malmö synes bidragets storlek böra uppgå till 500 000 kronor. Kommittén förutsätter härvid att föreningens approximativa kalkyl över inkomster och utgifter för det planerade sjömanshotellet skall visa sig hållbar, så att sjömanshotellet för sin drift icke skall behöva tillskott vare sig av allmänna eller enskilda medel. Då kommittén längre fram kan väntas framlägga förslag rörande en enhetlig allmän ledning och tillsyn av bland annat sjömanshotellens verksamhet, bör såsom villkor för statsbidrag fordras, att föreningens stadgar underställas Kungl. Maj:ts granskning.

Under åberopande av vad sålunda anförts, får kommittén tillstyrka, att statsbidrag måtte utgå till uppförande och inredande av ett sjömanshotell i Malmö med 500 000 kronor under förutsättning att föreningens stadgar underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Stockholm den 5 oktober 1946.

Underdånigst

För 1946 års sjömanskommitté

ARNE BJÖRNBERG

Sven Gerentz

P. M. angående den 1 mars 1947 pågående kommunala utredningar rörande uppförande av sjöfartshotell etc.

Enligt till kommittén inkomna uppgifter pågick den 1 mars 1947 kommunala utredningar rörande uppförande av sjöfartshotell eller hotellfrågans lösande på annat sätt på nio orter i Sverige, nämligen Gävle, Hälsingborg, Kalmar, Karlshamn, Norrköping, Oxelösund, Stockholm, Sundsvall och Västerås. I det följande lämnas en kortfattad redogörelse för dessa kommittéers tillkomst, sammansättning och arbetsuppgifter.

Gävle.

Stadsfullmäktige beslöt den 25 februari 1946 att tillsätta en kommitté om fem personer för utredning av frågan om stadens medverkan för tillkomsten av ett sjömanshem i Gävle. Till ledamöter av kommittén utsågs hamnstyrelsens ordförande, vicekonsuln C. Norenberg, sammankallande, skolvaktmästaren C. Jansson, stiftsadjunkten S. Lannergård, svenska sjöfolksförbundets platsombudsman H. G. Nilsson samt hamnlotsen G. Söderblom.

Hälsingborg.

Stadsfullmäktige beslöt den 19 juni 1945 i anledning av en från svenska sjöfolksförbundet inkommen framställning om stadsfullmäktiges medverkan för åstadkommande av ett tidsenligt sjömanshem i Hälsingborg, att remittera ärendet till drätselkammaren för skyndsamt yttrande. Ärendet har härefter varit föremål för förberedande utredning inom drätselkammaren, vilken har för avsikt att under år 1947 avgiva yttrande till stadsfullmäktige i ärendet.

Kalmar.

År 1946 tillsatte Kalmar sjöfartsförening en kommitté för att utreda sjöfolkets bostadsförhållanden och förbereda frågan om inrättandet av ett sjöfartshotell i staden. Till ledamöter av kommittén valdes sjö-

manshusombudsmannen W. Kindberg, hamndirektionens ordförande, kassören A. Flink, svenska sjöfolksförbundets platsrepresentant N. Karlsson samt sjömanshusdirektionens ordförande, sjökaptenen J. H. Sandberg. I november månad 1946 utökades kommittén med stadsfullmäktiges ordförande, länsarbetsdirektören G. L. Johnson, skeppsredarna B. Jeansson och R. L. Wirén samt fartygsinspektören C. R. Wulff.

Karlshamn.

Karlshamns sjöfartsdelegation jämte särskilt inbjudna representanter för kommunen och den kyrkliga sjömansvärden beslöt vid sammanträde den 12 februari 1946 tillsätta en kommitté för att utreda frågan om inrättandet av ett sjömanshem i staden. Till medlemmar av kommittén utsågs sjömanshusombudsmannen J. Engberg, sammankallande, svenska sjöfolksförbundets platsombudsman V. Svensson och sjömansförmedlingens föreståndare I. Werkström. Genom beslut den 22 november 1946 beviljade Karlshamns stadsfullmäktige ett anslag på 1 000 kronor till utredningen samt utsåg skeppsmäklaren K. Pyk, hamndirektionens ordförande, hälsovårdsinspektören F. Olsson och komministern F. Axelsson till stadens representanter i utredningen.

Norrköping.

Efter en i ämnet väckt motion beslöt stadsfullmäktige den 31 oktober 1946 att tillsätta en kommitté för utredning av frågan om sjöfolkets bostadsförhållanden och fritidslokaler i staden. Till ledamöter utsågs riksdagsmannen B. Elmgren, sammankallande, konsuln B. Månsson, svenska sjöfolksförbundets platsombudsman T. Wallberg, fru A. Sjöborg och komministern N. Hultgård.

Oxelösund.

Sedan Oxelösunds sjöfartsdelegation ingivit en skrivelse till Nicolai sockens kommunalfullmäktige och föreslagit fullmäktige att besluta om utredning angående anordnande av sjömanshem eller sjömanshotell i Oxelösund, beslöt fullmäktige vid sammanträde den 30 december 1946 att anslå 500 kronor till en sådan utredning samt att utse kommunalfullmäktiges ordförande herr M. Anderson, järnverksarbetaren K. Bergqvist och arbetsförmedlingens föreståndare K. E. Svensson att såsom kommunens representanter tillsammans med sjöfartsdelegationen verkställa den begärda utredningen.

Stockholm.

Stadskollegiet beslöt den 20 november 1941 att tillsätta en kommitté för utredning rörande sjömanshemsverksamheten i Stockholm. Ledamöter i kommittén var den 1 mars 1947 f. borgarrådet Wictor Karlsson, ombudsmannen C. Lindberg, byråchefen J. H. Göransson, kaptenen Th. Meyer, sjö-

kaptenen P. Malmberg och folkskolläraren T. Stigbrand.

Sundsvall.

I skrivelse till stadsfullmäktige den 17 december 1946 har styrelsen för Sundsvalls sjömanshem anhållit att fullmäktige ville kostnadsfritt ställa till disposition lämplig tomt, på vilken ett nytt sjöfartshotell kunde uppföras. Skrivelsen har av stadsfullmäktige remitterats till drätselkammaren för utredning.

Västerås.

Västerås sjöfartsdelegation hemställde i skrivelse den 30 november 1946 till drätselkammaren i staden att en kommitté måtte tillsättas för närmare utredning rörande behovet av ett sjömanshotell i Västerås. Drätselkammaren beslöt den 13 december 1946 uppdraga åt en kommitté, bestående av herrar Hellström och Olsson, fastighetschefen samt sjöfartsdelegationens ordförande, hamnkaptenen C. F. Carlsson, att utreda frågan.

Verksamheten vid läs- och skrivrum för sjömän i Sverige år 1937.

Läsrum ort	Antal besök c:a	Kamrataftnar (samkväm)		Föreläsningar		Antal böcker som läsrummets eget biblio- tek inne- håller c:a	Utlämnade fartygs- bibliotek tillhörande	
		Antal	Antal delta- gare c:a	Antal	Antal åhörare c:a		sv. sjö- mansbib- lioteket	annan organi- sation
Göteborg	87 200	31	3 780	19	2 375	1 115	12	19
Stockholm	33 100	68	3 780	28	2 500	3 600	21	—
Norrköping	25 000	55	2 700	—	—	550	—	8
Halmstad	13 825	68	400	10	400	400	—	—
Malmö	10 640	110	3 600	60	3 000	450	5	—
Sundsvall	7 560	1	2 100	38	500	400	8	24
Varberg	5 500	34	240	6	200	150	—	—
Oxelösund	5 000	30	600	—	—	100	—	—
Holmsund	4 975	57	1 600	—	—	350	2	—
Härnösand	4 500	34	690	24	600	380	8	12
Hälsingborg	4 300	84	1 800	—	—	300	—	—
Stugsund	4 300	41	2 280	8	190	1	16	8
Landskrona	3 915	96	1 600	6	150	300	—	4
Gävle	3 840	52	2 000	6	1	400	—	—
Limhamn	3 460	25	400	9	295	250	—	—
Karlsborg (Neder- kalix)	2 060	28	600	7	185	260	—	—
Karlskrona	1 940	8	225	6	145	200	—	—
Karlshamn	1 575	7	185	—	—	100	—	—
Åhus	1 530	8	170	—	—	50	—	—
Klagshamn	1 510	11	145	5	65	30	—	—
Sölvesborg	1 450	6	440	—	—	—	—	—
Slite	1 355	5	150	—	—	100	—	—
Skutskär	1 230	2	40	—	—	—	—	—
Trelleborg	1 200	14	200	—	—	100	—	—
Ystad	1 170	24	360	{ett antal före- läsningar}		225	—	—
Västervik	1 160	2	20	—	—	250	—	—
Bergkvara	885	4	80	—	—	75	—	—
Västerås	660	5	60	—	—	350	—	—
Stocka	620	2	50	—	—	30	—	—
Ronneby	500	6	120	10	200	400	—	—
Munksund	500	1	10	—	—	—	—	—
Öregrund	450	20	300	—	—	100	—	—
Mörbylånga	220	16	195	—	—	—	—	—
Kristinehamn	210	19	1	—	—	—	—	—
Simrishamn	200	2	40	—	—	75	—	—
Mönsterås	190	4	50	—	—	50	2	—
Svartvik	150	5	60	—	—	30	3	—
Summa	237 880	984	31 070	242	10 805	11 170	77	75

¹ Ej uppgivet.

P. M. rörande de i Sverige verksamma sjömansprästerna och deras arbetsuppgifter.

Följande sammanställning grundar sig på av domkapitlen till kommittén meddelade uppgifter rörande sjömansprästerna inom de olika stiftet.

Uppsala ärkestift.

Inom ärkestiftet är nio personer anställda med uppgift att förestå för sjöfolket avsedda fritidslokaler och läsrum samt bistå sjöfolket med social råds- och hjälpverksamhet. Denna personal fördelar sig på två kategorier, sådana som genom heltidsanställning är knutna till verksamheten samt övriga, som vid sidan av sina sjömansvårdande uppgifter är sysselsatta med annat arbete. Den förra gruppen utgöres av en sjömanspastor, stiftsadjunkt för sjömansvård i ärkestiftets hamnar med Gävle som stationsort, en sjömansvårdsassistent med huvudområde för sin verksamhet i södra Hälsinglands hamndistrikt och Stugsund som stationsort samt en läsrumsvaktmästare och en husmor vid läsrummet i Gävle. Till den senare gruppen hör en läsrumsföreståndarinna i Stocka, en läsrumsföreståndarinna samt en båtbesökare i Hudiksvall, en biträdande sjömanspastor i Gävle och en läsrumsföreståndarinna i Öregrund. Utöver dessa kontinuerligt anställda befattningshavare tillkommer ett växlande antal tillfälliga medhjälpare. Som exempel kan nämnas att sistlidna sommar tre teologie studerande under kortare perioder tjänstgjort som assistenter i verksamheten vid Gävlestationen samt att medlemmar ur Uppsala kyrkliga frivilligkår och dess sociala grupp på olika sätt medverkat i stiftets sjömansvårdsverksamhet.

Beträffande anställningsförhållandena må anföras att stiftsadjunkten innehar sitt uppdrag i enlighet med förordnande av Kungl. Maj:t, medan sjömansvårdsassistenten i Stugsund är anställd av stiftsrådet i Upp-

sala ärkestift. Övriga befattningshavare är anställda av respektive lokala kyrkliga sjömansvårdsorganisationer och deras styrelser i Stocka, Hudiksvall, Gävle och Öregrund.

Stiftsadjunkten åligger bl. a. att söka komma i kontakt med sjömännen, sträva att lära känna deras arbetsförhållanden och andliga behov, öva tillsyn över läsrum, anordna samkväm för sjömän och sprida god litteratur, allt i syfte att främja sjömännens religiöst-etiska bästa och att bereda dem en ersättning för hemlivet.

Linköpings stift.

Förste stiftsadjunkten i stiftet skall jämlikt sin instruktion vara församlingarnas prästerskap till hjälp bl. a. vid sjömansvård. I Norrköping, där han är bosatt, har han att framför allt biträda i det arbete som är anknutet till där varande sjömanshem. Han skall ock beflita sig om att vid upprepade besök i Västervik och även på andra håll söka göra den honom åvilande sjömansvården så verksam och så personlig som honom är möjligt. Han skall vidare leda evangeliseringsarbetet i stiftets skärgård genom »kyrkbåten» och biträda med insamlandet av medel till denna verksamhet. I sitt arbete för sjömansvården skall stiftsadjunkten stå i förbindelse med stiftsrådets utskott för sjömansvård.

Skara stift.

Någon befattningshavare som har att sysselsätta sig med sjömansvård finns icke anställd inom stiftet. Ett antal f. d. sjömanspräster verkar på privat initiativ för sjömansvården.

Strängnäs och Västerås stift.

Inom stiftet finns inga sjömanspastorer anställda.

Växjö stift.

I stiftet finns för sjömansvård anställda dels en stiftsadjunkt med uppgift bl. a. »att förestå den av stiftsrådet i Kalmar bedrivna sjömansvården», dels en sjömanspastor i Oskarshamn.

Lunds stift.

Inom stiftet finns två stiftsadjunkter för sjömansvården anställda. De båda stiftsadjunkterna, som är stationerade i Malmö och Hälsingborg, skall företaga tre—fem tjänsteresor till hamnar inom respektive distrikt. Deras arbete bland sjöfolket skall ha religiös, social och allmänbildande karaktär. Det religiösa arbetet bör utföras genom att få till stånd samtal med sjömännen — dessa skall för ändamålet av adjunkten uppsöka på sina fartyg — genom anordnandet av andaktsstunder och föredrag på de läsrum för sjömän som finns eller kan komma att upprättas i distriktets hamnar, samt, där så prövas lämpligt och efter överenskommelse med vederbörande pastor, genom särskilda sjömansgudstjänster. Det sociala arbetet bör närmast bedrivas såsom understödsverksamhet, anpassat med hänsyn till föreliggande behov och ekonomisk tillgång. I första hand bör tillgodoses sådana sjömän som såvitt kunnat utrönas utan eget förvållande råkat i svårigheter. Det allmänbildande arbetet bör äga rum genom föredrag och kurser i religiösa, sociala, litterära, tekniska och allmännyttiga ämnen. Härvid bör stiftsadjunkten ej endast lita till egen kraft utan söka tillkalla lämpliga personer att hålla föredrag, leda studier etc. Vid sina besök hos sjömännen och samtal med dessa bör stiftsadjunkten främja sitt arbetes syfte även genom utdelande av böcker och skrifter. Samkväm bör efter råd och lägenhet anordnas på läsrummen eller andra tjänliga lokaler.

Göteborgs stift.

I stiftet är de båda stiftsadjunkterna verksamma inom sjömansvården. Fram-

ställning har gjorts om tillstånd att anställa ytterligare en stiftsadjunkt. Förste stiftsadjunkten omhänderhar den andliga vården av de fiskare som längre eller kortare tid vistas utom landets gränser. Han är för den skull stationerad i Skagen under tiden januari—mars och från tiden för dörjefiskets början (omkring mitten av juni) till slutet av september samt i övrigt under kortare perioder, om fiskare i större mängd skulle samlas där. Gudstjänster hålles varje söndag, och andaktsstunder anordnas så många gånger i veckan som det är av behovet påkallat. Under tiden för makrillfisket vid Norges sydkust (20 april—15 maj) vistas han i Farsund och Kristiansand.

Andre stiftsadjunkten biträder i Hallands hamnstäder församlingarnas prästerskap vid den andliga vården av sjömän och fiskare. Han tjänstgör såsom sekreterare för den kyrkliga sjömansvården i Halmstad och i Varberg och svarar för verksamheten vid sjömansläsrummen i dessa städer. Arbetet bedrivs genom anordnandet av gudstjänster, föredrag, kurser och samkväm på sjömansläsrummen eller andra lämpliga lokaler i Hallands hamnstäder. I mån av tillgång bedrivs understödsverksamhet bland sjömän, som utan eget förvållande råkat i svårigheter.

Karlstads stift.

En av de två stiftsadjunkter som finns anställda i stiftet skall enligt Kungl. Maj:ts beslut biträda församlingarnas prästerskap vid sjömansvården. Denne stiftsadjunkt verkar i hela stiftet.

Härnösands stift.

Inom stiftet arbetar en av Härnösands stiftsråd anställd sjömanspastor.

Luleå, Visby och Stockholms stift.

Inga särskilda befattningshavare finns anställda för att sysselsätta sig med sjömansvården.

Trafiken i vissa svenska hamnar åren 1937, 1938 och 1945.

Fartyg ankomna i in- och utrikes fart.

H a m n	1 9 3 7		1 9 3 8		1 9 4 5	
	Antal	Nettoton	Antal	Nettoton	Antal	Nettoton
Domsjö	294	322 160	200	179 243	198	122 186
Gävle	1 945	1 441 024	2 035	1 308 319	1 348	873 355
Göteborg	27 373	7 169 023	27 006	7 265 942	31 280	6 819 567
Halmstad	1 729	483 597	1 519	422 974	1 401	132 589
Hälsingborg	12 825	3 649 051	13 263	3 830 500	4 802	1 507 607
Härnösand	2 066	396 954	2 203	447 562	1 186	385 236
Kalmar	5 171	838 456	5 565	836 340	7 358	677 533
Karlshamn	1 853	530 288	2 026	592 585	1 605	293 147
Kramfors Norra	2 081	408 459	2 044	367 701	280	257 180
Kristianstad	848	273 027	971	320 104	1 034	157 838
Landskrona	3 157	655 219	3 124	683 701	3 491	579 257
Limhamn	2 359	434 888	2 712	535 410	4 190	376 893
Luleå	1 134	1 693 518	1 079	1 505 946	772	344 754
Malmö	8 969	3 961 754	9 371	4 048 836	6 786	2 393 279
Marstrand	6 981	348 997	7 055	407 451	2 764	173 224
Norrköping	2 287	1 011 888	2 320	974 314	3 680	509 594
Nynäshamn	625	265 706	562	245 092	1 118	374 478
Oskarshamn	1 689	460 623	1 572	452 942	1 933	539 344
Oxelösund	1 542	1 486 024	1 217	1 342 447	598	503 453
Piteå	465	322 660	424	303 185	490	312 184
Skellefteå	710	399 482	623	341 576	812	533 902
Stockholm	42 829	5 741 992	44 521	6 104 434	47 553	5 923 654
Sundsvall	1 344	697 007	1 275	615 886	1 476	573 644
Svartvik	248	132 353	221	326 138	216	150 218
Söderhamn	823	540 094	660	458 109	550	440 554
Trelleborg	2 848	2 560 784	2 644	2 583 605	1 619	453 398
Umeå	2 060	469 360	2 005	443 519	1 872	432 946
Vallvik	266	431 443	201	280 620	124	249 408
Visby	1 297	398 762	1 392	408 912	1 329	428 442
Vivstavarv—Fagervik	370	388 612	335	359 181	126	175 122
Västerås	1 826	315 846	2 054	335 046	1 827	292 060
Örnsköldsvik	957	508 874	925	393 232	1 082	397 904
Östrand	288	411 495	242	323 849	112	169 888

Anm.: Endast hamnar, som under något av åren 1937, 1938 och 1945 haft en trafik, som omfattat mer än 300 000 nettoton, har medtagits.

Uppgifterna är hämtade från kommerskollegii årliga sjöfartsberättelser; de som avser år 1945 är dock ännu icke publicerade i sin helhet.

**Sammansättningen av vandringsbibliotek utsända av svenska
sjömansbiblioteket 1 juli 1945—30 juni 1946.**

Facklitteratur:

A. Bok- och biblioteksväsen	6
B. Skrifter av allmänt och blandat innehåll	126
C. Religion	799
D. Filosofi	138
E. Uppfostran och undervisning	51
F. Språkvetenskap	407
G. Litteraturvetenskap	67
Hd. Dansk och norsk litteratur i original	63
He. Engelsk litteratur i original	360
I. Skön konst (med musik och teater)	135
J. Arkeologi	18
K. Historia	2 173
L. Biografi	2 004
M. Antropologi och folkkunskap	121
N. Geografi	2 962
O. Samhälls- och rättsvetenskap	286
P. Teknologi	430
Q. Ekonomi	1 118
R. Gymnastik, sport m. m.	146
S. Krigsväsen	139
T. Matematik	181
U. Naturvetenskap	649
V. Medicin	66
	Summa 12 445
Skönlitteratur	15 403
	Totalsumma 27 848

**Tonnaget av i vissa utländska hamnar åren 1937 och 1938 ankomna
och avgångna svenska fartyg.**

(Efter kommerskollegii årliga sjöfartsberättelser.)

	1 9 3 7	1 9 3 8
Köpenhamn	3 160 176	3 148 932
Sassnitz	2 696 472	2 950 858
London	2 476 016	2 310 067
Rotterdam	2 424 578	2 556 697
Gdynia	2 247 219	2 118 976
Antwerpen	1 999 147	1 792 412
Narvik	1 954 281	1 571 014
Danzig	1 401 995	1 389 244
New York	1 215 523	1 204 805
Oslo	799 026	715 744
Hamburg	797 974	887 989
Stettin	705 114	658 305
Hull	639 485	576 992
Middlesbrough	630 288	362 329
Kotka	627 086	664 184
Immingham	618 487	343 849
Rouen	596 026	364 091
Blyth	553 582	407 662
Baltimore	529 713	651 968
Emden	511 476	426 554
Lübeck	484 496	463 886
Yokohama	451 617	498 282
Santos	443 887	577 428
Rio de Janeiro	426 318	532 605
Port Said	419 308	449 413
Gent	403 984	249 585
Amsterdam	395 540	540 111
San Francisco	383 724	539 027
Helsingfors	378 695	511 084
The Hartlepoons	367 649	265 563
Ridham Dock	355 712	268 358
Buenos Aires	352 161	464 582
Memel	351 385	313 363
Bremen	343 423	315 293
Viborg	338 049	336 626
Panama	330 994	418 291
Åbo	322 200	297 757
Alger	309 973	319 106
Suez	308 471	278 035
Dunkerque	302 537	.

Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse.

Utgående balansräkning den 31/12 1945.

Tillgångar:

Fastigheter i utlandet	kronor	304 877:05
Inventarier och film	»	2:—
Främmande reverser	»	10 912:20
Aktier och obligationer	»	112 206:81
Diverse debitorer	»	8 191:89
Andelar i Fastighetsföreningen Mälarsol u. p. a.	»	196 875:—
Lån till Fastighetsföreningen Mälarsol u. p. a.	»	325 807:34
Bank, postgiro	»	166 797:15
Kassa	»	744:22
	<hr/>	
	Kronor	1 126 413:66

Skulder:

Förnyelsefond för fastigheter i utlandet	kronor	183 671:40
Fonder:		
Fasta	»	148 143:09
Kyrkofonder	»	384 475:16
Under tillväxt	»	19 992:78
Insamlade medel för visst ändamål	»	1 635:39
Sjömanskyrkornas byggnadsfond	»	28 904:20
Avsatta medel	»	135 943:77
Reserverade medel	»	17 139:55
Avsättning för pensionering av styrelsens exp.-personal	»	165 993:54
Egna reverser	»	17 190:—
Diverse kreditorer	»	11 423:23
Hemlandsutskottet	»	11 901:55
	<hr/>	
	Kronor	1 126 413:66

Förslag till instruktion för handelsflottans välfärdsråd.

1 §.

Handelsflottans välfärdsråd har till ändamål att planlägga och samordna välfärdsarbetet för svenska sjömän under deras vistelse i hamn.

2 §.

Välfärdsrådet består av åtta av Kungl. Maj:t för tre år i sänder utsedda ledamöter samt chefen för kommerskollegii sjöfarts-sociala avdelning.

Bland ledamöterna förordnar Kungl. Maj:t en att vara ordförande och en att vara vice ordförande.

3 §.

Välfärdsrådet sammanträder en gång i varje kalenderkvartal samt dessutom så ofta ärendenas handläggning det kräver.

Vid sammanträde föres protokoll.

4 §.

Välfärdsrådet är beslutfört, om jämte ordföranden eller vice ordföranden minst tre ledamöter äro närvarande.

Vid lika röstetal äger ordföranden eller, i hans frånvaro, vice ordföranden utslagsröst.

5 §.

Välfärdsrådet har att årligen inom därför bestämd tid till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de anslagsäskanden och de framställningar i övrigt inom rådets verksamhetsområde som rådet finner böra göras hos nästföljande års riksdag; före den 1 december till chefen för handelsdepartementet avgiva berättelse angående verksamheten under det näst förflutna budgetåret samt inom därför stadgad tid till riksräkenskapsverket avlämna föreskrivna räkenskaps- och redovisningshandlingar.

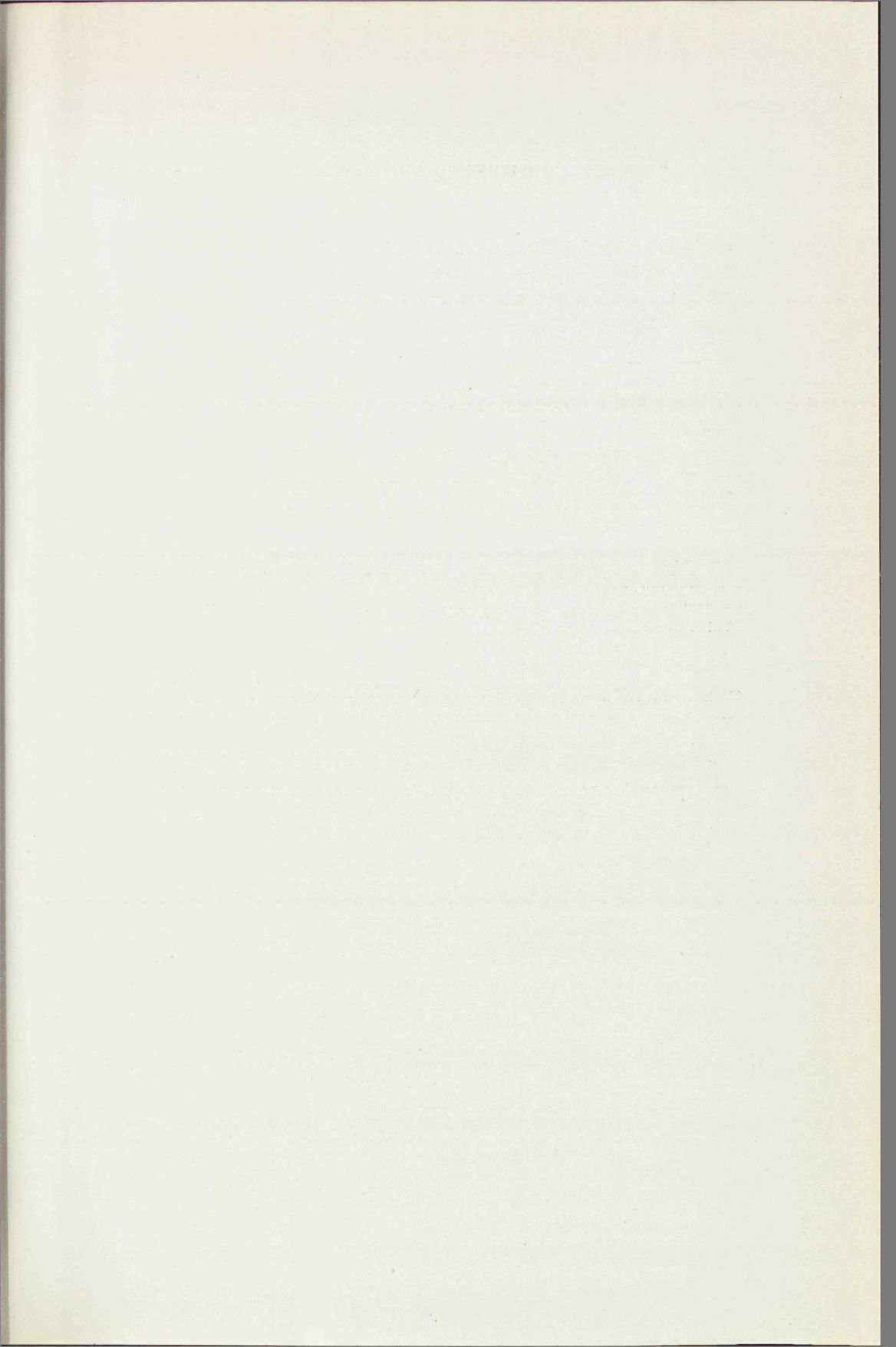
6 §.

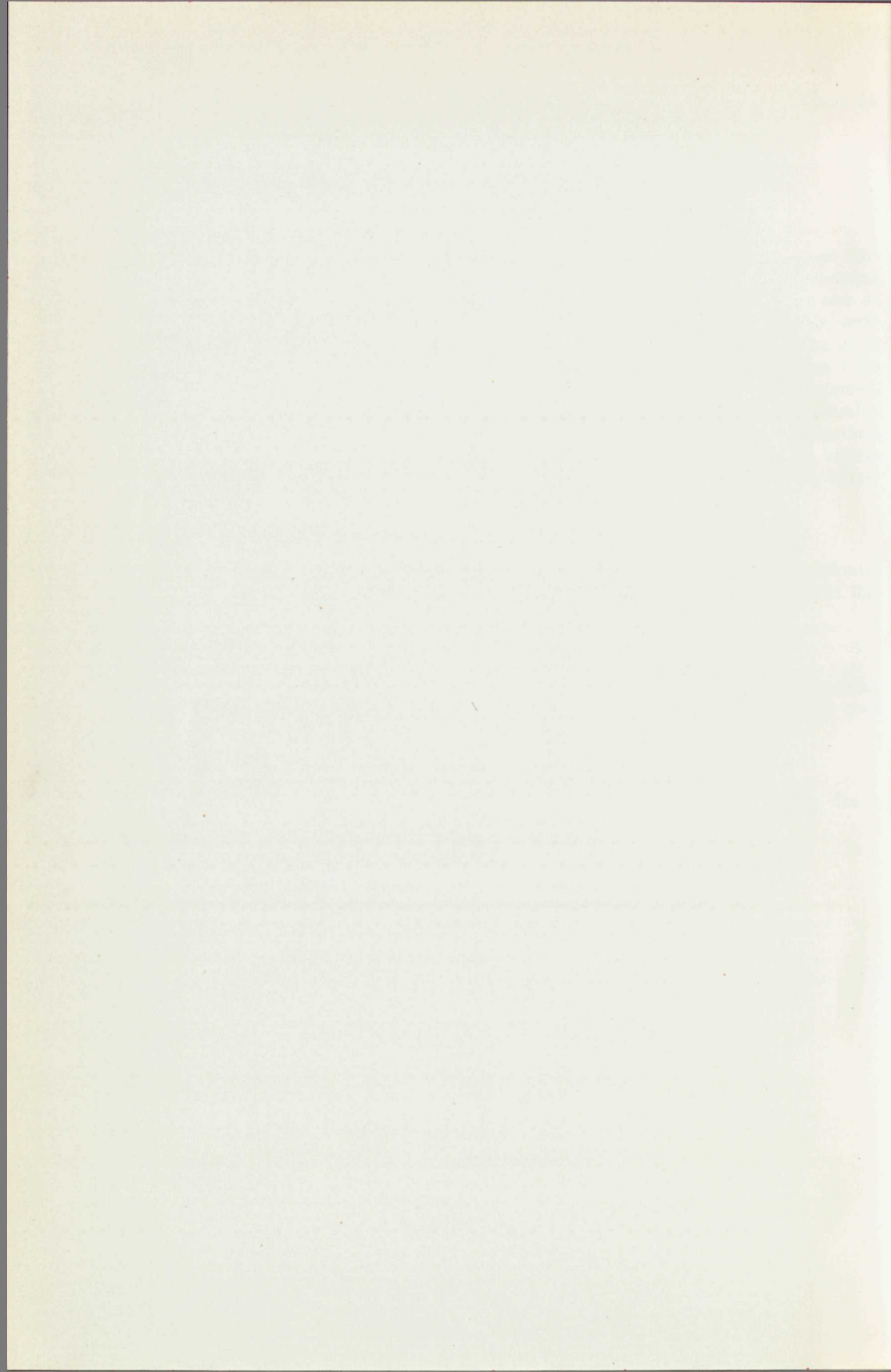
Hos välfärdsrådet är anställd en sekreterare, som efter förslag av välfärdsrådet förordnas av Kungl. Maj:t.

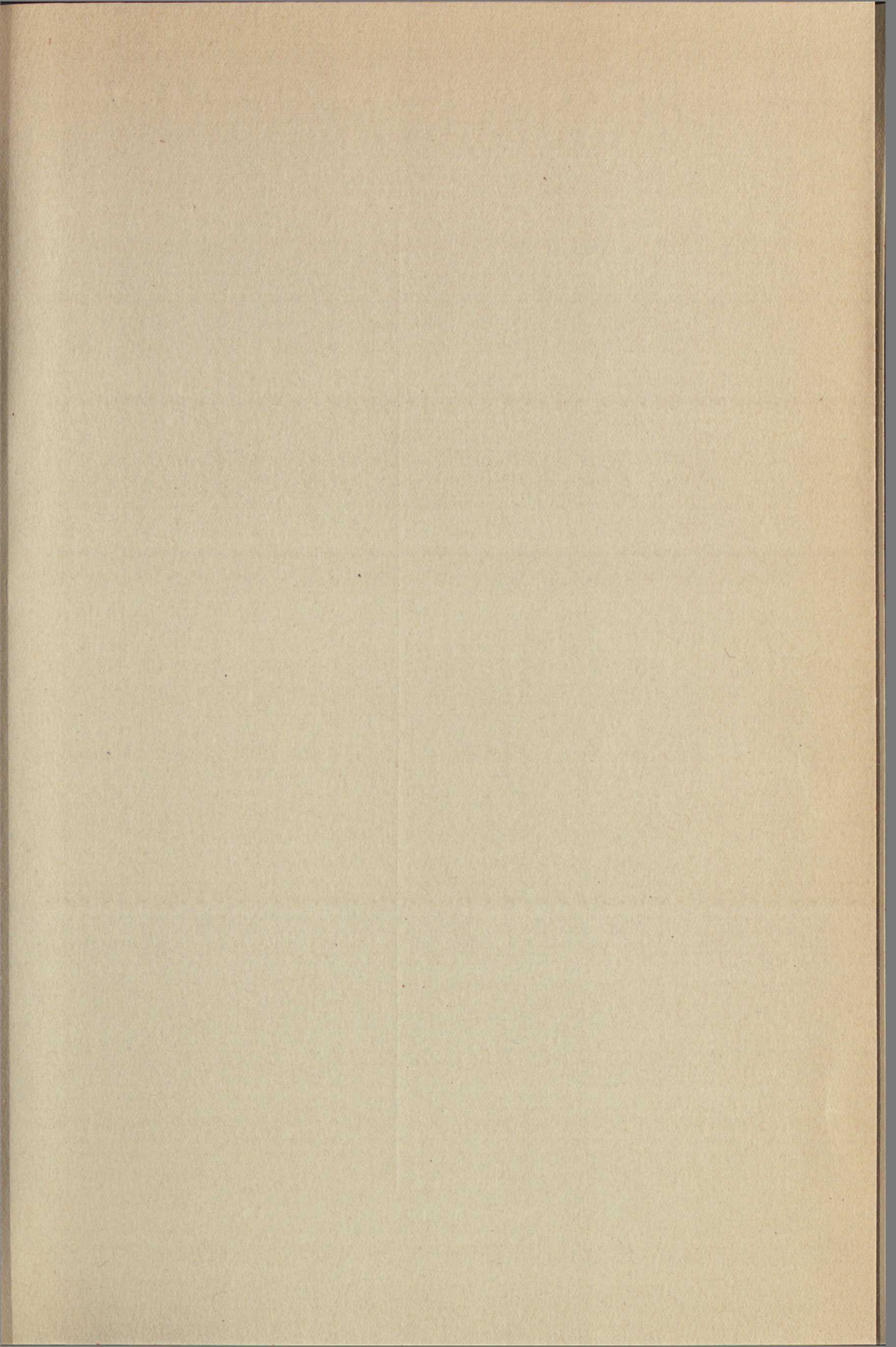
7 §.

För försändelser i tjänsteärende åtnjuter välfärdsrådet tjänstebrevsrätt enligt vad därom är särskilt stadgat.

Denna instruktion träder i kraft den 1 juli 1947.

Statens offentliga utredningar 1947

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvärd.

Förslag till konvention mellan Sverige, Danmark och Norge om erkännande och verkställighet av domar i brottmål m. m. [16]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Betänkande med utredning rörande riksräkenskapsverkets organisation. [13]
1945 års lönekommitté. 2. Betänkande med förslag till statens allmänna avlöningsreglemente m. m. [28]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Kollektiv tvätt. Betänkande med förslag att underlätta hushållens tvättarbete. [1]

Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande. 2. Förslag angående yrkesvägledning och yrkesutbildning för partiellt arbetsföra m. m. [18]

Kompetensfördringar för statliga, vissa halvstatliga och kommunala tjänster samt sådana yrken och befattningar, för vilkas utövande kräves av statlig myndighet utfärdad behörighetsförklaring eller legitimation. [19]

Socialvårdskommitténs betänkande. 15. Utredning och förslag ang. särskilda barnbidrag och bidragsförskott m. m. [21]

Betänkande rörande ett centralt arbetsmarknadsorgan. [24]
Slutbetänkande avgivet av bostadssociala utredningen. Del 2. Saneringar av stadssamhällellenas bebyggelse. Organisation av låne- och bidragsverksamheten för bostadsändamål. [26]

Stuveriverksamheten i svenska hamnar. [28]

Välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn. [29]

Hälsa- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Elkraftutredningens redogörelse nr 1. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Inledande översikt. [8]
Betänkande med förslag till standardtariffer för detaljdistribution av elektrisk kraft. [4]

Elkraftutredningens redogörelse nr 2:15. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Älvsborgs län. [20]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande ang. fiskerinäringens efterkrigsproblem samt den prisreglerande verksamheten på fiskets område. [2]

Betänkande med förslag ang. lantmäteri-personalens organisation samt avlöningsförhållanden m. m. [7]

Betänkande med förslag ang. fiskets administration m. m. [8]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Handeln med olja. Betänkande med förslag avgivet av utredningen 1945. [14]
Betänkande med förslag till ändrad lagstiftning ang. handel med skrot, lump och begagnat gods. [22]

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande med förslag till geofysiskt observatorium i Kiruna m. m. [6]

Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m.

Del 3. Tandläkarinstitutens organisation m. m. [9]

1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 8. Utredning och förslag rörande vissa socialpedagogiska anordningar inom skolväsendet. [11]

Ungdomens fritidsverksamhet. Ungdomsvårdskommitténs betänkande. Del 4. [12]

1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till lönerreglering för övningslärare. [15]

Stöd åt utvecklingshämmande ungdom. Ungdomsvårdskommitténs betänkande. Del 5. [17]

1945 års akademikerutredning. [25]

Betänkande med förslag till ändrad ordning beträffande vissa helgdagar. [27]

Försvarsväsen.

1944 års militärsjukvårdskommitténs betänkande. Del 2. [6]

Betänkande med förslag rörande civilförsvarets organisation m. m. [10]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.